

Den Haag

Ouderenmonitor 2020

De positie van Haagse senioren in kaart gebracht

december 2020

Ouderenmonitor 2020

De positie van Haagse senioren in kaart gebracht

Uitgave

Gemeente Den Haag
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Ondersteuning en Kwaliteit, Processen en Besturing
December 2020

Redactie

*Anita van der Velden
Aletta Dieben*

Inlichtingen

welzijn@denhaag.nl

Dit rapport is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid opgesteld. Toch kan het voorkomen dat bepaalde informatie niet (geheel) juist wordt weergegeven. U kunt geen rechten ontleen aan de teksten en cijfers uit dit rapport.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	- 3 -
Demografische kenmerken	- 3 -
Gezondheid	- 4 -
Huisvesting	- 4 -
Publieke ruimte	- 4 -
Mobiliteit	- 5 -
Burgerparticipatie	- 5 -
Respect en sociale integratie	- 5 -
Sociale participatie	- 6 -
Communicatie en informatie	- 6 -
Gemeenschap en gezondheidszorg	- 6 -
1 INLEIDING	- 8 -
1.1 Onderzoeksaanpak	- 8 -
1.1.1 Gebruikte bronnen	- 8 -
1.1.2 Doelgroep	- 9 -
1.1.3 Trends	- 9 -
1.1.4 Representativiteit en betrouwbaarheid	- 9 -
1.2 Corona	- 9 -
1.3 Opzet rapportage	- 9 -
2 DEMOGRAFISCHE KENMERKEN	- 10 -
2.1 Aantal ouderen in Den Haag	- 10 -
2.2 Kenmerken van de Haagse ouderen	- 11 -
2.2.1 Leeftijd	- 11 -
2.2.2 Sekse	- 12 -
2.2.3 Etniciteit	- 13 -
2.2.4 Etniciteit naar herkomst	- 14 -
2.2.5 Burgerlijke staat	- 15 -
2.2.6 Samenstelling huishoudens	- 16 -
2.3 Waar wonen Haagse senioren?	- 16 -
2.3.1 Spreiding over de stad	- 17 -
2.3.2 Aandeel senioren per stadsdeel	- 18 -
2.4 Kwetsbare ouderen	- 19 -
3 GEZONDHEID	- 20 -
3.1 Lichamelijke gezondheid	- 20 -
3.1.1 Handicap of chronische aandoening	- 20 -
3.1.2 Ervaren belemmeringen/beperkingen	- 21 -
3.2 Geestelijke gezondheid	- 22 -
3.2.1 Angst en depressie	- 23 -
3.2.2 Dementie	- 23 -
3.3 Sociale gezondheid	- 23 -
3.3.1 Geluk	- 23 -
3.3.2 Regie over eigen leven	- 24 -
3.3.3 Ouderenmishandeling	- 24 -
3.4 Leefstijl	- 25 -
3.4.1 Sport en bewegen	- 25 -
3.4.2 Voeding en overgewicht	- 26 -
3.4.3 Roken en alcohol	- 27 -
3.4.4 Verbeteren gezondheid	- 27 -
3.5 Nadere analyse van de uitkomsten	- 28 -
4 HUISVESTING	- 30 -
4.1 Zelfstandig versus niet-zelfstandig	- 30 -
4.2 Typering woonsituatie	- 31 -
4.3 Waardering van de woning	- 32 -
4.4 Wel of niet verhuizen	- 33 -

4.5	Aanpassingen aan de woning	- 34 -
4.6	woonsituatie 75-plussers	- 35 -
4.7	Bijzondere woonvormen	- 35 -
4.8	Nadere analyse van de uitkomsten	- 37 -
5	PUBLIEKE RUIMTE	- 39 -
5.1	Waardering van de (fysieke) buurt	- 39 -
5.1.1	Ontwikkeling van de buurt	- 39 -
5.1.2	Tevredenheid met voorzieningen in de buurt	- 40 -
5.2	Veiligheid	- 41 -
5.3	Nadere analyse van de uitkomsten	- 42 -
6	MOBILITEIT	- 45 -
6.1	Mobiliteit onder Haagse senioren	- 45 -
6.2	Tevredenheid voorzieningen in de buurt	- 47 -
6.3	(Gesubsidieerde) voorzieningen gericht op mobiliteit	- 47 -
7	BURGERPARTICIPATIE	- 50 -
7.1	Werk	- 50 -
7.2	Vrijwilligerswerk	- 51 -
7.3	Mantelzorg	- 51 -
7.4	Burenhulp	- 51 -
7.5	Nadere analyse van de uitkomsten	- 52 -
8	RESPECT EN SOCIALE INTEGRATIE	- 54 -
8.1	Sociale cohesie in de buurt	- 54 -
8.2	Respectloos gedrag	- 55 -
8.3	Eenzaamheid en sociale uitsluiting	- 56 -
8.3.1	Eenzaamheid in Coronatijd	- 57 -
8.4	Nadere analyse van de uitkomsten	- 58 -
8.5	De sentimentanalyse – Haags sentiment over senioren	- 60 -
9	SOCIALE PARTICIPATIE	- 61 -
9.1	Sociale kwaliteit woonomgeving	- 61 -
9.2	Activiteiten en (gesubsidieerde) voorzieningen	- 62 -
9.3	Financiële middelen	- 65 -
9.3.1	Hoogte inkomen	- 65 -
9.3.2	Rondkomen	- 66 -
9.3.3	Inkomensondersteunende voorzieningen	- 66 -
10	COMMUNICATIE EN INFORMATIE	- 68 -
10.1	Internetgebruik	- 68 -
10.2	(gesubsidieerde) voorzieningen gericht op informatie en advies	- 69 -
11	GEMEENSCHAP EN GEZONDHEIDSZORG	- 71 -
11.1	Professionele zorg	- 71 -
11.1.1	Huisarts, praktijkondersteuner, medisch specialist	- 71 -
11.1.2	Thuiszorg	- 71 -
11.1.3	Hulp bij de persoonlijke verzorging	- 72 -
11.1.4	Hulp bij het huishouden	- 72 -
11.2	Mantelzorg	- 72 -
11.3	Aanwezigheid voorzieningen in de zorg	- 73 -
	BIJLAGEN	- 76 -
	BIJLAGE 1 OVERZICHT VAN DE GEBRUIKTE BRONNEN EN ONDERZOEKEN	- 77 -
	BIJLAGE 2 DEMOGRAFISCHE KENMERKEN 55-PLUS	- 81 -

B3.1 Aantal 55-plussers in Den Haag	- 81 -
B3.2 Kenmerken van de Haagse ouderen	- 81 -
B3.3 Waar wonen Haagse ouderen?	- 85 -

BIJLAGE 3 DEMOGRAFISCHE KENMERKEN 80-PLUS

B4.1 Aantal 80-plussers in Den Haag	- 87 -
B4.2 Kenmerken van de Haagse ouderen	- 87 -
B4.3 Waar wonen Haagse ouderen?	- 91 -

Samenvatting

De gemeente Den Haag vindt het belangrijk om regelmatig over de meest actuele informatie over Haagse ouderen ofwel senioren te beschikken. Ook diverse instellingen en organisaties in de stad tonen hiervoor belangstelling. Om deze reden wordt periodiek een Ouderenmonitor opgesteld.

Voorliggende rapportage is de zesde Ouderenmonitor in de reeks. De vraag die in deze monitor centraal staat is:

'Wat is de situatie van Haagse senioren op dit moment en hoe is deze in vergelijking met voorgaande jaren?'

Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar een aantal verschillende onderwerpen. Allereerst wordt een beschrijving gegeven van demografische kenmerken van Haagse senioren. Hierbij gaan we uit van personen van 65 jaar en ouder. Vervolgens wordt er gekeken naar verschillende thema's, zoals gezondheid, huisvesting en participatie.

DEMOGRAFISCHE KENMERKEN

De afgelopen vijf jaar is het aantal Haagse 65-plussers gestaag toegenomen. In de komende jaren zal het aantal 65-plussers blijven toenemen. Deze groei is relatief groter dan de groei van de totale Haagse bevolking, waardoor de vergrijzing zal toenemen.

Vooraf het aantal senioren in de leeftijd van 65-74 jaar is de afgelopen jaren toegenomen en met name de groep 70 tot en met 74-jarigen. Het aantal 75-plussers is ook gegroeid, maar minder hard. De verwachting voor de komende jaren is dat het aantal 75-plussers sneller zal groeien dan het aantal 65-74-jarigen.

Zowel het aantal mannen als het aantal vrouwen van 65 jaar en ouder is de afgelopen jaren toegenomen. Het aantal mannen groeit harder dan het aantal vrouwen. Hierdoor neemt het aandeel mannen binnen de groep senioren toe. Deze ontwikkeling zal zich de komende jaren verder voortzetten. Het aantal vrouwen zal echter groter blijven dan het aantal mannen.

In 2020 heeft een derde van de Haagse 65-plussers een migratie achtergrond. Het aantal senioren met een migratie achtergrond steeg de afgelopen jaren sterker dan het aantal ouderen met een Nederlandse achtergrond. De verwachting voor de komende jaren is dat het aandeel 65-plussers met een migratie achtergrond verder zal toenemen tot ruim 36% in 2025.

De grootste groepen senioren met een migratie achtergrond zijn van Surinaamse afkomst, Indonesische afkomst en uit de categorie 'overige westerse landen'. De drie grootste herkomstlanden binnen de categorie 'overige westerse landen' zijn Duitsland, Groot-Brittannië en België.

In de afgelopen jaren is de groep migrantensenioren uit de categorie 'overige niet-westerse landen' het meest gestegen. Ongeveer een kwart van de senioren in deze categorie in 2020 heeft een herkomst uit China of Hongkong. Verder is de samenstelling van deze categorie erg divers (Zuid-Amerika, Azië en Afrika).

Met de groei van het aantal 65-plussers, groeit ook het aantal huishoudens met aan het hoofd een 65-plusser. De meerderheid (bijna 60%) van deze huishoudens zijn eenpersoonshuishoudens. Ook in de komende jaren zal dit de grootste groep blijven.

Door de jaren heen zien we weinig veranderingen in de spreiding van Haagse senioren over de stad. In Laak en Leidschenveen-Ypenburg woont het minst aantal senioren. Deze stadsdelen zijn ook het minst vergrijsd; 9% van alle inwoners is 65 jaar of ouder. In Leidschenveen-Ypenburg is de vergrijzing in de afgelopen jaren wel toegenomen. In Escamp wonen de meeste 65-plussers, gevolgd door Loosduinen. Loosduinen is, samen met Haagse Hout en Scheveningen, het meest vergrijsd. In deze stadsdelen zijn de senioren relatief gezien ook het oudst.

GEZONDHEID

Haagse senioren van 65 jaar en ouder, die zelfstandig wonen, zijn in het algemeen redelijk tevreden over hun eigen gezondheid en geven deze het rapportcijfer 6,9. Over bepaalde aspecten van hun gezondheid zijn zij minder tevreden.

Qua lichamelijke gezondheid zien we dat 65-plussers vaker te maken hebben met een handicap en/of chronische aandoening dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Voor wat betreft sociale gezondheid zien we dat 65-plussers vaker het gevoel hebben dat zij zelf niet voldoende regie hebben over hun leven dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Als het om leefstijl gaat, 'scoren' senioren op bepaalde aspecten beter en op andere aspecten minder goed dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. Zo sporten senioren minder vaak, maar voldoen zij wel vaker aan de combinorm voor voldoende beweging. Ook eten zij beter (qua fruit en ontbijt), maar hebben wat vaker te maken met overgewicht. Daarnaast is het aandeel senioren dat (momenteel) rookt lager. Maar het aandeel dat ooit gerookt heeft, is hoger dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. Senioren zijn overigens minder snel geneigd om hun eigen gezondheid te willen verbeteren.

HUISVESTING

In 2020 wonen ruim 4.300 senioren niet zelfstandig, oftewel intramuraal. Dit is een klein aandeel van alle 65-plussers, namelijk 5,4%.

Driekwart van de zelfstandig wonende Haagse 65-plussers woont in een meergezinswoning (flat, appartement, etc.). Een kwart woont in een eengezinswoning (hoekwoning, rijtjeshuis of tussenwoning). Senioren kijken wat dit betreft niet veel af van het Haagse gemiddelde. Wel wonen senioren wat vaker in een woning van een woningcoöperatie dan gemiddeld. Van de Haagse 65-plussers woont 16% in een woning die speciaal bestemd is voor senioren. Dat aandeel is onder 75-plussers duidelijk hoger dan onder 65-74-jarigen.

Haagse 65-plussers zijn in het algemeen tevreden over hun woning en geven deze een 7,7. Zij zijn vaker tevreden over hun woning, qua indeling, sfeer, grootte en onderhoud, dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag.

Senioren wonen vaak al langere tijd in hun woning; de helft woont langer dan 20 jaar in de huidige woning. Bijna 80% wil beslist niet verhuizen in de komende twee jaar. De verhuiscgenheid is onder ouderen ook duidelijk lager dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. 65-plussers die eventueel wel willen verhuizen, geven als belangrijkste reden aan dat zij dit zouden doen voor hun gezondheid of de behoefte aan zorg.

PUBLIEKE RUIMTE

Haagse senioren lijken in het algemeen redelijk tevreden met hun woonomgeving en geven deze het rapportcijfer 7,3.

Twee derde van de Haagse 65-plussers vindt dat de buurt waarin zij wonen het afgelopen jaar niet vooruit, maar ook niet achteruit is gegaan. Een vijfde geeft echter aan dat de buurt achteruit is gegaan. 65-plussers geven duidelijk minder vaak aan dat de buurt erop vooruit is gegaan dan alle inwoners van Den Haag bij elkaar.

Qua voorzieningenaanbod in de buurt zijn senioren vooral tevreden over de winkels voor dagelijkse boodschappen en het openbaar vervoer. Over de parkeergelegenheid zijn 65-plussers minder tevreden.

Een vijfde van de 65-plussers voelt zich weleens onveilig in de eigen buurt. Senioren voelen zich in het algemeen minder onveilig in hun eigen buurt dan de gemiddelde Hagenaar maar geven wel vaker aan hun deur 's avonds niet open te doen.

Buiten de eigen buurt voelen senioren, net zoals de gemiddelde Hagenaar, zich niet altijd veilig op plekken waar jongeren rondhangen. Door de jaren heen lijkt het onveiligheidsgevoel onder senioren te zijn afgenomen.

MOBILITEIT

Gemiddeld verplaatsen Haagse senioren zich per persoon per dag 2 keer. Met een verplaatsing bedoelen we een beweging van een beginpunt naar een eindpunt. Haagse 65-plussers verplaatsen zich minder vaak dan de gemiddelde Hagenaar. Binnen de groep 65-plussers lijkt het erop dat geldt; hoe ouder, hoe minder verplaatsingen men maakt.

Haagse senioren verplaatsen zich vooral per auto (als bestuurder), te voet of per fiets. De belangrijkste reden voor Haagse senioren om zich te verplaatsen is het doen van boodschappen en/of om te winkelen. Daarnaast hebben verplaatsingen vaak een sociaal doel, zoals een visite.

Ouderen zijn redelijk tevreden over de mobiliteitsvoorzieningen in de buurt; met het openbaar vervoer en met het onderhoud van wegen en fietspaden.

Er is in Den Haag een aantal (gesubsidieerde) voorzieningen die ervoor zorgen dat senior langer mobiel blijven. Zo zijn er wijkbussen die senioren kunnen gebruiken om naar bepaalde voorzieningen te gaan en is er een boodschappenbegeleidingsdienst die senioren helpt bij het doen van de dagelijkse boodschappen. Daarnaast kunnen senioren bij de gemeente terecht voor individuele en collectieve voorzieningen voor vervoer vanuit de Wmo, zoals een scootmobiel, een rolstoel of vervoer met een Taxibus.

BURGERPARTICIPATIE

Als we kijken naar de maatschappelijke of burgerparticipatie, zien we dat een klein deel van Haagse 65-plussers, werkt (7%). Een derde van de 65-plussers zet zich in voor vrijwilligerswerk en 30% is mantelzorger.

Van alle 65-plussers, die mantelzorger zijn, verleent een overgrote meerderheid intensieve mantelzorg (88%). Dit wil zeggen dat zij meer dan drie maanden per jaar en/of meer dan acht uur per week mantelzorg verlenen. Hoewel de verleende mantelzorg vaak intensief is, geeft de ruime meerderheid aan dat het wel te combineren is met primaire dagelijkse bezigheden (79%). Zij geven dit vaker aan dan gemiddeld, onder alle inwoners van Den Haag. De helft van de mantelzorgers van 65-plus geeft dan ook aan dat zij zich niet / nauwelijks tot enigszins belast voelen. 18% van de 65-plussers die mantelzorg verlenen voelt zich tamelijk zwaar tot overbelast.

Voor wat betreft burenhulp blijkt uit eerder onderzoek (in 2015) dat 79% van de 65-plussers hun burenhulp helpt (of geholpen wordt door de burenhulp). Vaak gaat het daarbij om het aannemen van pakketjes. Iets meer dan de helft van de ouderen geeft aan dat zij tijdens vakanties voor elkaars tuin, planten en huisdieren zorgen. Een vijfde van de 65-plussers geeft aan dat zij elkaar helpen met het doen van boodschappen. Elkaar verzorgen bij ziekte, samen koken/eten en oppassen op kinderen wordt minder vaak gedaan.

RESPECT EN SOCIALE INTEGRATIE

Ruim de helft van de Haagse 65-plussers voelt zich thuis in de buurt waarin zij wonen, vindt dat de mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan en zijn tevreden met de bevolkingssamenstelling in de buurt. 41% vindt echter (ook) dat mensen in hun buurt elkaar nauwelijks kennen. Zelf heeft een derde van de 65-plussers veel contact in de buurt. Het lijkt erop dat het aandeel ouderen dat tevreden is met de bevolkingssamenstelling van hun buurt ieder jaar iets afneemt.

In het algemeen worden senioren, naar eigen zeggen, met voldoende respect behandeld. 14% van de Haagse 65-plussers geeft aan wel eens respectloos te worden behandeld op straat, 11% in het openbaar vervoer, 10% door personeel in winkels en bedrijven en 8% door overheidsinstanties. Door bekenden, zoals de partner, familie en vrienden, worden ouderen het minst vaak respectloos behandeld.

Ruim de helft van de 65-plussers (52%) is matig tot zeer ernstig eenzaam. Het aandeel eenzamen onder ouderen is vergelijkbaar met het gemiddelde voor heel Den Haag. Het aandeel ouderen dat ernstig tot zeer ernstig eenzaam is, is echter lager dan gemiddeld. Een klein deel van de Haagse 65-plussers (7%) voelt zich sociaal uitgesloten. Dit aandeel is iets minder groot dan onder alle inwoners van Den Haag.

SOCIALE PARTICIPATIE

Senioren waarderen de sociale kwaliteit van hun buurt doorgaans positief. Ook de leefbaarheid in de buurt waarderen zij veelal positief. Zowel de sociale als de fysieke kwaliteit van de woonbuurt zouden dan ook geen belemmering moeten zijn voor 65-plussers om te participeren.

Daarnaast zijn er in Den Haag meerdere voorzieningen die vanuit de gemeente gesubsidieerd worden waar activiteiten worden georganiseerd en waar ouderen elkaar kunnen ontmoeten. Zo zijn er buurt-huizen en Buurthuizen van de Toekomst, locaties van Haags Ontmoeten, buurtkamers en zijn er vele gesubsidieerde ouderensociëteiten. Ook de verschillende maaltijdvoorzieningen kunnen we in dit rijtje meenemen. Van een deel van deze voorzieningen kan in principe iedere Hagenaar gebruik maken, zoals de buurthuizen. Andere voorzieningen, zoals de ouderensociëteiten, zijn uitsluitend bedoeld voor ouderen.

Of senioren kunnen participeren hangt voor een deel ook af of ze over voldoende financiële middelen beschikken. Ruim de helft van de Haagse ouderen (51%) heeft een laag inkomen; een netto huishoudinkomen van 2.000 euro of minder per maand. 65-plussers hebben doorgaans een lager inkomen dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag. Ruim een kwart (27%) van de Haagse ouderen geeft aan dat hun financiële positie het laatste jaar is verslechterd. Het aandeel ouderen dat aangeeft erop vooruitgegaan te zijn, is duidelijk lager dan gemiddeld.

14% van de 65-plussers moet door geldgebrek wel eens bezuinigen op zaken als eten en kleding of moet wachten met het betalen van rekeningen. Het aandeel 65-plussers met schulden is duidelijk lager dan gemiddeld, onder alle inwoners van Den Haag.

COMMUNICATIE EN INFORMATIE

Om als oudere zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen is het van belang dat er goede voorzieningen voor ouderen zijn. Even belangrijk daarbij is dat ouderen weten dat deze voorzieningen er zijn en bij wie zij voor hulp kunnen aankloppen.

Haagse senioren hebben meerdere bronnen tot hun beschikking om geïnformeerd te blijven over voorzieningen en activiteiten. Internet, huis-aan-huisbladen en wijkkranten, maar ook familie, vrienden, kennissen en burens kunnen een bron van informatie zijn. Daarnaast zijn er verschillende (gesubsidieerde) voorzieningen in Den Haag die gericht zijn op het geven van informatie en advies. Zo is er op ieder stadsdeelkantoor een Advies- en informatiebalie of een Informatie en Hulppunt ingericht of kan met terecht bij de Sociaal Raadslieden van de gemeente. Verspreid over de stad zijn er bibliotheken en kunnen ouderen terecht bij ouderenconsulenten/-adviseurs of bij de Servicepunten (XL).

Veel informatie is via internet te vinden. 86% van de Haagse 65-plussers (75%) maakt gebruik van internet, waarbij 75-plussers duidelijk minder vaak gebruik maken van internet dan 65-74-jarigen. Het internetgebruik onder Haagse ouderen is minder dan gemiddeld onder de gehele Haagse bevolking.

GEMEENSCHAP EN GEZONDHEIDSZORG

Goede gezondheidszorg en voorzieningen zijn noodzakelijk om gezond en zelfstandig te kunnen blijven wonen.

Veel senioren krijgen ondersteuning als het gaat om hun gezondheid. Zo maken 65-plussers vaker dan gemiddeld (van alle inwoners van Den Haag) gebruik van de huisarts en medisch specialisten. Ook hebben zij vaker contact met de thuiszorg. Ruim een derde van de Haagse 65-plussers (34%) krijgt hulp in de huishouding en 9% krijgt hulp bij de persoonlijke verzorging. 75-plussers krijgen vaker hulp dan 65-74-jarigen. Een deel van deze hulp wordt door professionals gegeven, maar ook wordt een deel door informele hulp gegeven, bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en/of vrijwilligers.

Ruim één op de tien Haagse 65-plussers (11%) ontvangt mantelzorg. Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp krijgen van iemand in hun omgeving vanwege een ziekte en/of handicap. Onder 65-74-jarigen is het aandeel dat mantelzorg ontvangt kleiner dan onder 75-plussers.

1 Inleiding

De gemeente Den Haag vindt het belangrijk om regelmatig over de meest actuele informatie over Haagse ouderen ofwel senioren te beschikken. Ook diverse instellingen en organisaties in de stad tonen hiervoor belangstelling.

Deze actuele informatie wordt periodiek gebundeld in de Ouderenmonitor. In januari 2010 is de Ouderenmonitor voor het eerst verschenen. Voorliggende monitor is de zesde op rij.

In de monitor is een veelheid aan data over ouderen in Den Haag bij elkaar gebracht, voornamelijk kwantitatieve data. Thema's die aan de orde komen, zijn:

- demografie,
- gezondheid,
- huisvesting,
- publieke ruimte,
- mobiliteit,
- burgerparticipatie,
- respect en sociale integratie,
- sociale participatie,
- communicatie en informatie,
- gemeenschap en gezondheidszorg.

De thema's sluiten grotendeels aan bij de acht domeinen van 'Seniorvriendelijk Den Haag', afgeleid van de Wereldgezondheidsorganisatie.

De onderzoeksvraag die in deze en voorgaande monitors centraal staat, is:

'Wat is de situatie van Haagse senioren op dit moment en hoe is deze in vergelijking met voorgaande jaren?'

1.1 ONDERZOEKSAANPAK

In deze Ouderenmonitor wordt er gebruik gemaakt van reeds bestaande bronnen en onderzoeken binnen de gemeente waarbij de uitkomsten worden toegespitst op de doelgroep 65-plussers.

1.1.1 Gebruikte bronnen

Voor het samenstellen van de monitor is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- gegevens uit de Basisregistratie Personen (BRP),
- bevolkingsprognoses opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling,
- gegevens uit de Armoedemonitor,
- gegevens uit de Gezondheidsenquête,
- gegevens uit het Onderzoek Onderweg in Nederland (ODiN),
- gegevens uit het Inwonersonderzoek Den Haag,
- gegevens uit de Veiligheidsmonitor,
- gegevens uit de Sociale Kaart Den Haag,
- gegevens uit het Woononderzoek Nederland (WoOn),
- uitkomsten van meningen van ouderen uit de bijeenkomsten Samenkracht/Stadsateliers

Aan het begin van elk hoofdstuk wordt aangegeven welke bronnen/onderzoeken gebruikt zijn. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

1.1.2 Doelgroep

De nadruk in deze monitor ligt op Haagse 65-plussers. In de monitor worden de termen 65-plussers, senioren en ouderen door elkaar gebruikt. Waar mogelijk, wordt er onderscheid gemaakt tussen:

- 65 tot en met 74-jarigen,
- 75-plussers.

In bijlage 2 en 3 worden ook de demografische gegevens gepresenteerd over Haagse 55-plussers en over 80-plussers.

1.1.3 Trends

In de monitor wordt niet alleen gekeken naar de situatie op dit moment, maar ook naar het verleden zodat er wellicht trends te ontdekken zijn. Voor de thema's en onderwerpen die ook in voorgaande monitors gepresenteerd zijn, zullen we de reeks zoveel mogelijk voortzetten en aanvullen met het laatste jaar waarover we data beschikken.

1.1.4 Representativiteit en betrouwbaarheid

De gegevens uit een aantal gebruikte bronnen hebben betrekking op een steekproef (zie bijlage 1). Hoewel de uitkomsten gewogen zijn, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie, moet er rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges. Kort gezegd betekent dit dat de uitkomsten die worden gepresenteerd in werkelijkheid een aantal procenten kunnen afwijken.

Bij de berekening van de marges wordt doorgaans uitgegaan van 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat als het onderzoek 100 maal herhaald wordt er 95 keer een waarde wordt gevonden die binnen de marges ligt. De mate van nauwkeurigheid neemt af naarmate het aantal respondenten kleiner is (zie ook bijlage 1). Bij de interpretatie van de uitkomsten moet hiermee rekening gehouden worden.

1.2 CORONA

De gegevens die in dit rapport worden gepresenteerd betreffen voornamelijk de periode tot 2020 dus de situatie vóór de Coronacrisis. Wel zijn enkele resultaten uit onderzoeken over dit onderwerp in de monitor opgenomen.

1.3 OPZET RAPPORTAGE

De opzet van de rapportage is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van Haagse 65-plussers. Het gaat hierbij om vragen als; hoe groot is de groep 65-plus, hoe kenmerkt deze groep zich en waar wonen zij in Den Haag? Vervolgens komt in hoofdstuk 3 het thema gezondheid aan bod. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de verschillende thema's van 'Seniorvriendelijk Den Haag' aan de orde: huisvesting (hoofdstuk 4), publieke ruimte (hoofdstuk 5), mobiliteit (hoofdstuk 6), burgerparticipatie (hoofdstuk 7), respect en sociale integratie (hoofdstuk 7), sociale participatie (hoofdstuk 9), communicatie en informatie (hoofdstuk 10) en gemeenschap en gezondheidszorg (hoofdstuk 11).

2 Demografische kenmerken

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de senioren in Den Haag. Het gaat daarbij om alle Hagenaars van 65 jaar en ouder. De gegevens in dit hoofdstuk zijn afkomstig uit de bestanden van de Basisregistratie Personen (BRP) en Den Haag in Cijfers. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. In bijlage 3 is informatie over 55-plussers opgenomen en in bijlage 4 gegevens over 80-plussers.

2.1 AANTAL OUDEREN IN DEN HAAG

Op 1 januari 2020 telde Den Haag 79.890 inwoners van 65 jaar en ouder (zie tabel 2.1). Het aantal 65-plussers is ten opzichte van 2013 met ruim 11.000 toegenomen, dat is een stijging van 17%. De totale bevolking van Den Haag is deze periode met 8% toegenomen. Het aandeel dat 65-plussers innemen in de totale Haagse bevolking is in de periode 2013-2020 dan ook licht gestegen. Maar er is op dit moment geen sprake van verregaande vergrijzing in Den Haag; in 2020 is het aandeel ouderen in Den Haag 14,6%.

De grijze druk, dat wil zeggen de verhouding van het aantal 65-plussers ten opzichte van het aantal 15-64-jarigen, is in de laatste 7 jaar in Den Haag iets toegenomen, van 19,6% in 2013 naar 21,4% in 2020.

De komende jaren zal het aantal 65-plussers verder toenemen. Dat geldt ook voor het aandeel dat zij innemen in de totale Haagse populatie. De vergrijzing in Den Haag zal dus toenemen. De verwachting is dat er in 2025 ruim 90.000 Hagenaars van 65 jaar en ouder zijn en dat zij 15,5% van de gehele Haagse bevolking uitmaken. De lange termijnprognose (tabel 2.2c) laat zien dat de groep ouderen van 65 jaar en ouder in 2040 is gestegen tot ruim 122.000 personen; dit is 20% van de totale bevolking in Den Haag in 2040.

Tabel 2.1 Aantal ouderen (65 jaar en ouder) in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
Aantal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890	81.693	85.739	90.350
<i>Vergrijzing</i>								
% ouderen 65+ van totale bevolking	13,5%	13,8%	14,1%	14,3%	14,6%	14,8%	15,2%	15,5%
<i>Grijze druk</i>								
% ouderen 65+ van 15-64-jarigen	19,6%	20,1%	20,6%	21,0%	21,4%	21,6%	22,2%	22,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

De groei dan wel afname van het aandeel ouderen heeft voor een deel te maken met de opbouw van de bevolking. Daarnaast wordt groei of afname van het aantal ouderen bepaald door migratie van en naar Den Haag en door sterfte. Ieder jaar sterven er in Den Haag ruim 4.000 personen waarvan ongeveer 80% in de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder.

In 2019 zijn er 3.411 ouderen overleden waarvan 22% in de leeftijd van 65-74 jaar, 31% in de leeftijd van 75-84 jaar en 47% in de leeftijd van 85 jaar en ouder.

2.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Hoe kunnen we de Haagse ouderen typeren? We kijken naar een aantal kenmerken, te weten:

- leeftijd,
- sekse,
- etniciteit,
- burgerlijke staat,
- samenstelling huishouden,
- woonvorm.

2.2.1 Leeftijd

In 2020 is 58% van de ouderen tussen de 65-74 jaar. Dit is 8,5% van de totale Haagse bevolking (zie tabel 2.2b). 42% van de Haagse ouderen is 75 jaar of ouder. Dit is 6,1% van alle inwoners van Den Haag.

De verhouding tussen de groep 65-74-jarigen en de groep 75-plussers is in de afgelopen 10 jaar nogal gewijzigd. Was deze verhouding in 2005 nog ongeveer gelijk; in 2020 het aandeel 65-74-jarigen binnen de groep ouderen gestegen van 50% naar bijna 60%. De groei van het totale aantal Haagse ouderen is grotendeels toe te rekenen aan de groep 65-74-jarigen en in het bijzonder de 70 tot en met 74-jarigen.

Als we aan de hand van prognoses naar de toekomst kijken, zien we dat het aantal 75-plussers sterker zal gaan groeien. De totale groep 65-plus zal dan ook de komende 5 jaar licht 'verouderen'.

Tabel 2.2a Verdeling van de groep ouderen naar leeftijd (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
65 – 74 jaar	37.440	39.105	41.592	44.418	46.596	47.974	48.052	49.716
75 jaar en ouder	30.982	31.108	31.718	32.047	33.294	33.719	37.687	40.634
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890	81.693	85.739	90.350
<i>Percentage</i>								
65 – 74 jaar	54,7%	55,7%	56,7%	58,1%	58,3%	58,7%	56,0%	55,0%
75 jaar en ouder	45,3%	44,3%	43,3%	41,9%	41,7%	41,3%	44,0%	45,0%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100,0%	100%	100%	100%

Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

Tabel 2.2b Aandeel ouderen van de totale bevolking naar leeftijd

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
<i>Percentage</i>								
65 – 74 jaar	7,4%	7,7%	8,0%	8,3%	8,5%	8,7%	8,5%	8,5%
75 jaar en ouder	6,1%	6,1%	6,1%	6,0%	6,1%	6,1%	6,7%	7,0%
Totaal ouderen 65+	13,5%	13,8%	14,1%	14,3%	14,6%	14,8%	15,2%	15,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

Tabel 2.2c Aantal en aandeel ouderen op basis van lange termijn prognose*

	huidig	Prognose			
	2020	2025	2030	2035	2040
<i>Aantal</i>					
Totaal ouderen 65+	79.890	90.349	101.418	112.023	122.203
Totale bevolking (=100%)	546.335	584.304	598.066	604.800	617.192
<i>Percentage</i>					
65 – 74 jaar	8,5%	8,5%	9,2%	9,9%	10,2%
75 jaar en ouder	6,1%	7,0%	7,8%	8,7%	9,6%
Totaal ouderen 65+	14,6%	15,5%	17,0%	18,5%	19,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

* lange termijn prognose: ARvdS 2000 variant

2.2.2 Sekse

Er zijn in Den Haag meer vrouwen dan mannen van 65 jaar en ouder. Van alle 65-plussers is, in 2020, 55% vrouw en 45% man (zie tabel 2.3a). Vooral in de hogere leeftijdsgroepen zien we meer vrouwen dan mannen (zie figuur 2.3b). Dit is niet vreemd aangezien de levensverwachting van vrouwen hoger is dan voor mannen. Wel is de levensverwachting van mannen de afgelopen jaren sterker gestegen dan die van vrouwen (zie het kader op de volgende pagina).

Ook in voorgaande jaren was het aantal vrouwen groter dan het aantal mannen. Het aandeel dat vrouwen innemen in de gehele groep ouderen is de afgelopen jaren echter wel gedaald. Het aantal mannen stijgt de afgelopen jaren sneller dan het aantal vrouwen. Zowel bij mannen als bij vrouwen zien we een toename van het aantal in de leeftijd van 70-74 jaar. Het aantal vrouwen in de leeftijd van 80-94 jaar is de afgelopen jaren afgenomen.

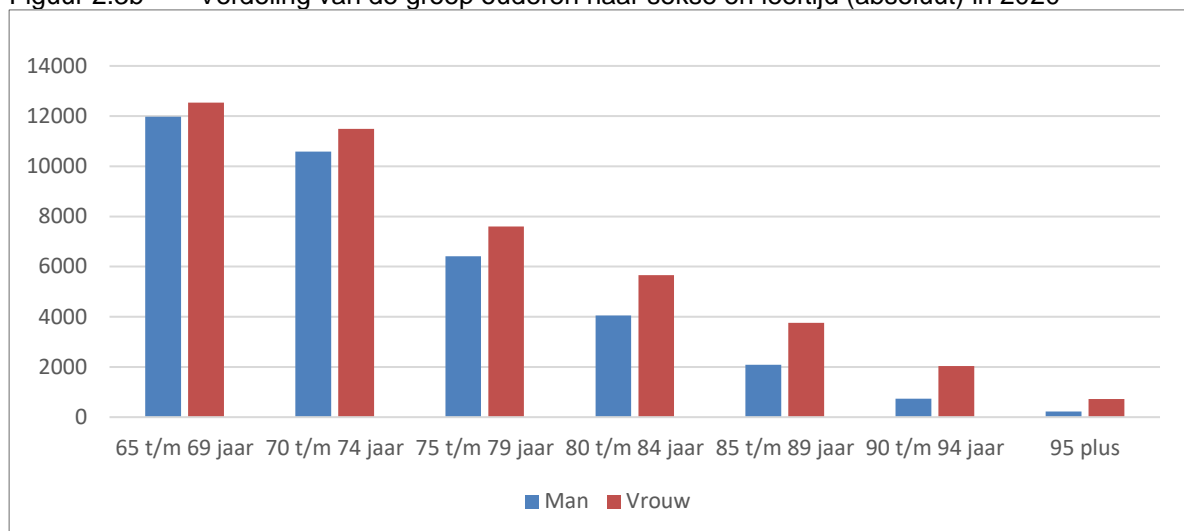
De komende jaren zal het aantal ouderen in de leeftijd van 65 jaar en ouder blijven toenemen. De verwachting is dat in de komende 5 jaar het aantal mannen zal stijgen met 15% en het aantal vrouwen met 11%. Hierdoor zal het aandeel vrouwen in de totale groep 65-plussers verder gaan dalen tot 54% in 2025.

Tabel 2.3a Verdeling van de groep ouderen naar sekse (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Mannen	29.007	30.147	32.253	34.178	36.071	37.124	39.218	41.609
Vrouwen	39.415	40.066	41.057	42.287	43.819	44.569	46.521	48.741
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890	81.693	85.739	90.350
<i>Percentage</i>								
Mannen	42,4%	42,9%	44,0%	44,7%	45,2%	45,4%	45,7%	46,1%
Vrouwen	57,6%	57,1%	56,0%	55,3%	54,8%	54,6%	54,3%	53,9%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

Figuur 2.3b Verdeling van de groep ouderen naar sekse en leeftijd (absoluut) in 2020

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli), bewerking OCW/OKPB

Kader: Levensverwachting Nederland

De levensverwachting bij geboorte van mannen en vrouwen in Nederland was in 2019 voor mannen 80,4 jaar en voor vrouwen 83,6 jaar. Vrouwen leven dus gemiddeld iets meer dan 3 jaar langer dan mannen. De levensverwachting bij geboorte is in de periode 1950-2019 voor mannen toegenomen van 70,3 tot 80,4 jaar en voor vrouwen van 72,6 naar 83,6 jaar.

Het verschil in levensverwachting bij geboorte tussen mannen en vrouwen in Nederland is de afgelopen jaren sterk afgenomen. Was dit verschil in de jaren 80 van de vorige eeuw nog ruim 6 jaar, in 2019 bedroeg het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen nog maar 3,2 jaar. De resterende levensverwachting op 65-jarige leeftijd is voor vrouwen 2,5 jaar groter dan voor mannen; in 2017 21,7 jaar versus 19,2 jaar.

De levensverwachting bij geboorte voor Nederlandse mannen is één van de hoogste in de Europese Unie (EU). De levensverwachting voor Nederlandse mannen is ongeveer twee jaar hoger dan het EU-gemiddelde, die voor Nederlandse vrouwen is ongeveer gelijk aan het EU-gemiddelde.

Bron: Nationaal Kompas Volksgezondheid (juni 2020)

2.2.3 Etniciteit

Van alle ouderen in Den Haag in 2020 heeft 32% een migratieachtergrond, oftewel is allochtoon¹. Het gaat om 25.698 personen (zie tabel 2.4a). Migrantenouderen zijn gemiddeld jonger dan ouderen met een Nederlandse afkomst (zie figuur 2.4b). Er geldt; hoe hoger de leeftijd, hoe kleiner het aandeel migrantenouderen. Van alle ouderen met een migratieachtergrond is 37% in de leeftijd van 75 jaar of ouder. Ter vergelijking; van alle ouderen van Nederlandse komaf is 44% 75 jaar of ouder.

Ten opzichte van 2013 is het aantal ouderen toegenomen van 68.422 naar 79.890. Dit is een stijging van 17%. Het aantal ouderen van Nederlandse komaf steeg met 8% terwijl het aantal ouderen met een migratieachtergrond met 42% toenam.

De komende jaren zal het aantal migrantenouderen sterker toenemen dan het aantal ouderen van Nederlandse komaf. Hierdoor zal ook het aandeel migrantenouderen onder de 65-plussers de komende jaren verder gaan toenemen, tot 36% in 2025 (4,0 procentpunt hoger dan in 2018).

¹ Op basis van de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Volgens deze definitie is een persoon allochtoon wanneer één van beide ouders in het buitenland geboren is. Alleen op basis van deze definitie zijn er prognosecijfers beschikbaar. In de tekst en tabellen / figuren spreken we van ouderen met een migratieachtergrond of migrantenouderen.

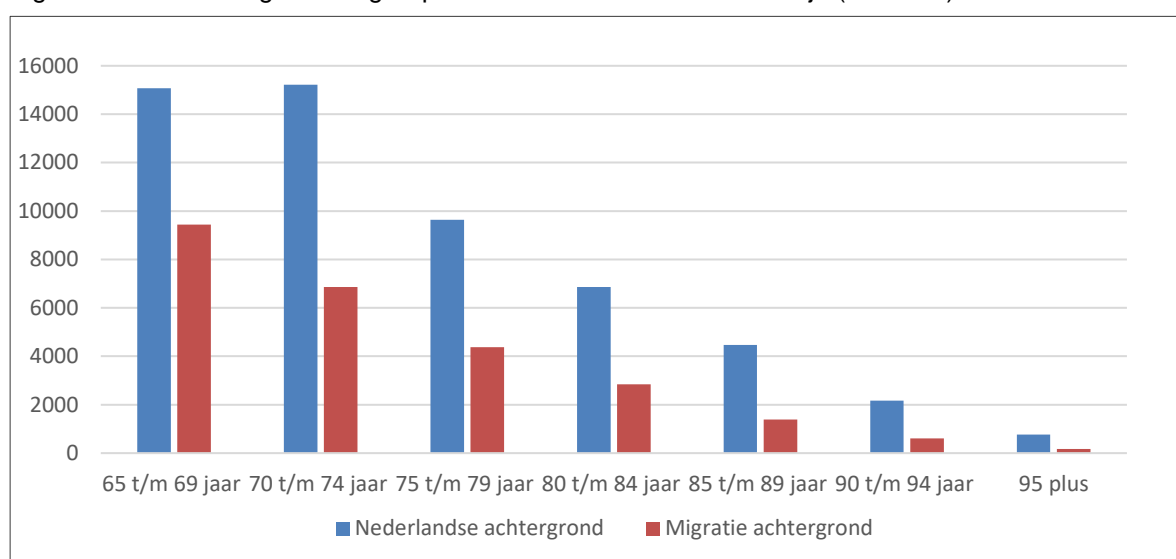

Tabel 2.4a Verdeling van de groep ouderen naar etniciteit (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Nederlandse achtergrond	50.316	51.112	52.334	53.229	54.192	54.727	56.186	57.835
Migratieachtergrond	18.106	19.101	20.976	23.236	25.698	26.967	29.553	32.514
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890	81.694	85.739	90.349
<i>Percentage</i>								
Nederlandse achtergrond	73,5%	72,8%	71,4%	69,6%	67,8%	67,0%	65,5%	64,0%
Migratieachtergrond	26,5%	27,2%	28,6%	30,4%	32,2%	33,0%	34,5%	36,0%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

Figuur 2.4b Verdeling van de groep ouderen naar etniciteit en leeftijd (absoluut) in 2020

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli), bewerking OCW/OKPB

2.2.4 Etniciteit naar herkomst

Binnen de groep migrantenouderen zijn de groepen 'Surinaams', 'Overig Westers' en 'Indonesisch' het grootst (zie tabel 2.5a). Bijna een kwart (23,5%) heeft een Surinaamse achtergrond. Zowel het aantal als het aandeel ouderen met een Surinaamse achtergrond is de afgelopen jaren gegroeid. Deze stijging zal de komende jaren worden voortgezet. Van alle 65-plussers zullen in 2025 ongeveer 8.300 ouderen van Surinaamse herkomst zijn; ruim een kwart van alle migrantenouderen. Deze groei leidt ertoe dat ook hun aandeel in de totale populatie Haagse ouderen zal gaan toenemen; in 2025 zal 9,2% van alle 65-plussers van Surinaamse herkomst zijn.

Ruim 20% van alle ouderen met een migratieachtergrond komt uit de categorie 'overige westerse landen'. De drie grootste herkomstlanden binnen deze groep zijn Duitsland (2.751 ouderen), Groot-Brittannië (545 ouderen) en België (496 ouderen).

Van alle migrantenouderen heeft 21% een Indonesische achtergrond. Dit is bijna 7% van alle Haagse ouderen. De verwachting is dat het aantal ouderen van Indonesische afkomst de komende jaren nog licht zal stijgen. Hun aandeel in de gehele groep migrantenouderen zal echter afnemen; over de periode van 2020 tot en met 2025 met 3,6 procentpunt (zie tabel 2.5b).

Het aandeel ouderen in de categorie 'overig niet-westers' binnen de groep migrantenouderen is in 2020 3,8% maar is in de afgelopen zeven jaar in aantal verdubbeld; van 1.519 in 2013 tot 3.071 in 2020. De categorie 'overig niet-westers' bestaat uit landen in Zuid-Amerika, Azië en Afrika. Bijna een kwart (23,4%) van de ouderen in de categorie 'overig niet-westerse landen' in 2020 heeft een herkomst uit China of Hongkong. Verder is de samenstelling in deze categorie erg divers.

Tabel 2.5a Verdeling van de groep migrantenouderen naar herkomstgroep (absoluut)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Turks	1.181	1.264	1.482	1.614	1.801	2.009	2.307	2.639
Marokkaans	1.246	1.358	1.540	1.736	1.969	2.078	2.301	2.555
Surinaams	3.649	3.901	4.418	5.162	6.034	6.496	7.332	8.316
Antilliaans	528	559	659	796	950	1.048	1.240	1.453
Indonesisch	4.488	4.650	4.892	5.198	5.394	5.426	5.556	5.648
Oost-Europees	499	520	597	675	820	873	1.020	1.194
Overig niet-westers	1.519	1.680	2.070	2.527	3.071	3.403	4.057	4.795
Overig westers	4.996	5.169	5.318	5.528	5.659	5.634	5.740	5.914
Totaal migrantenouderen 65+	18.106	19.101	20.976	23.236	25.698	26.967	29.553	32.514

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

Tabel 2.5b Verdeling van de groep migrantenouderen naar herkomstgroep (procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Percentage</i>								
Turks	6,5%	6,6%	7,1%	6,9%	7,0%	7,4%	7,8%	8,1%
Marokkaans	6,9%	7,1%	7,3%	7,5%	7,7%	7,7%	7,8%	7,9%
Surinaams	20,2%	20,4%	21,1%	22,2%	23,5%	24,1%	24,8%	25,6%
Antilliaans	2,9%	2,9%	3,1%	3,4%	3,7%	3,9%	4,2%	4,5%
Indonesisch	24,8%	24,3%	23,3%	22,4%	21,0%	20,1%	18,8%	17,4%
Oost-Europees	2,8%	2,7%	2,8%	2,9%	3,2%	3,2%	3,5%	3,7%
Overig niet-westers	8,4%	8,8%	9,9%	10,9%	12,0%	12,6%	13,7%	14,7%
Overig westers	27,6%	27,1%	25,4%	23,8%	22,0%	20,9%	19,4%	18,2%
Totaal migrantenouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

2.2.5 Burgerlijke staat

Bijna de helft van de ouderen (48%) is getrouwd dan wel geregistreerd als partner (zie tabel 2.6), een vijfde deel van het aantal ouderen (20,4%) is weduwe/weduwenaar of achtergebleven partner.

In de afgelopen jaren is het aantal en aandeel gescheiden Haagse ouderen toegenomen. Het aandeel en aantal 'verweduwd / achtergebleven partner' neemt af.

Tabel 2.6 Verdeling van de groep ouderen naar burgerlijke staat (absoluut en procentueel)

	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	31.897	33.107	34.961	36.749	38.340
gescheiden	11.311	12.016	13.192	14.430	15.653
verweduwd / achtergebleven partner	18.060	17.687	17.174	16.584	16.284
anders	7.154	7.403	7.983	8.702	9.613
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890
<i>Percentage</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	46,6%	47,2%	47,7%	48,1%	48,0%
gescheiden	16,5%	17,1%	18,0%	18,9%	19,6%
verweduwd / achtergebleven partner	26,4%	25,2%	23,4%	21,7%	20,4%
anders	10,5%	10,5%	10,9%	11,4%	12,0%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020

2.2.6 Samenstelling huishoudens

Eén op de vijf huishoudens in Den Haag heeft een 65-plusser aan het hoofd (21%). Dit zijn 57.000 huishoudens (zie tabel 2.7). Bijna 60% daarvan is een éénpersoonshuishouden. De afgelopen jaren is dit aandeel iets teruggelopen, terwijl het absolute aantal éénpersoonshuishoudens is gestegen.

Tabel 2.7 Samenstelling huishoudens waarvan het hoofd 65-plus is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Eenpersoonshuishouden	30.539	31.011	32.120	32.922	33.525	34.912	36.621	38.600
Samenwonend zonder kinderen	16.804	17.372	18.274	19.106	19.418	20.068	20.699	21.376
Samenwonend met kinderen	1.592	1.701	1.975	2.188	2.315	2.617	2.954	3.346
Eenoudergezin	1.360	1.397	1.491	1.678	1.742	1.927	2.137	2.416
Totaal aantal huishoudens	50.295	51.481	53.860	55.894	57.000	59.524	62.411	65.738
<i>Percentage</i>								
Eenpersoonshuishouden	60,7%	60,2%	59,6%	58,9%	58,8%	58,7%	58,7%	58,7%
Samenwonend zonder kinderen	33,4%	33,7%	33,9%	34,2%	34,1%	33,7%	33,2%	32,5%
Samenwonend met kinderen	3,2%	3,3%	3,7%	3,9%	4,1%	4,4%	4,7%	5,1%
Eenoudergezin	2,7%	2,7%	2,8%	3,0%	3,1%	3,2%	3,4%	3,7%
Totaal aantal huishoudens	100%	100%	100%	100%	100,0%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

De komende jaren zal het aantal huishoudens met een 65-plusser aan het hoofd verder gaan groeien en zullen alle typen huishoudens in aantal gaan toenemen. Absoluut gezien stijgt het aantal éénpersoonshuishoudens het meest. Van 33.525 in 2020 tot 38.600 in 2025; een stijging van ruim 5.000 éénpersoonshuishoudens. Het aandeel éénpersoonshuishoudens onder ouderen zal echter ongeveer gelijk blijven, rond de 59%.

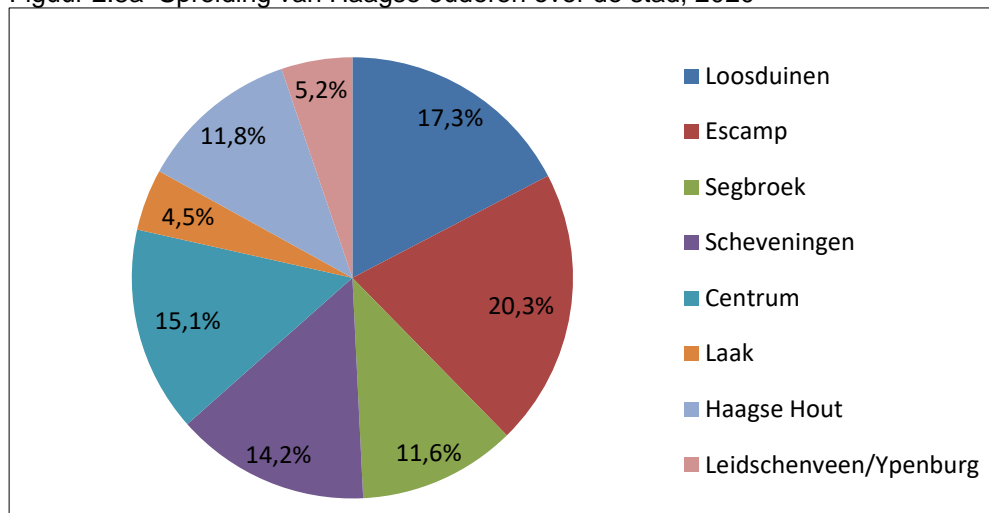
2.3 WAAR WONEN HAAGSE SENIOREN?

Er zijn twee manieren om aan te geven waar Haagse ouderen wonen: de spreiding van alle Haagse ouderen over de stad en het aandeel ouderen van de bevolking per stadsdeel.

2.3.1 Spreiding over de stad

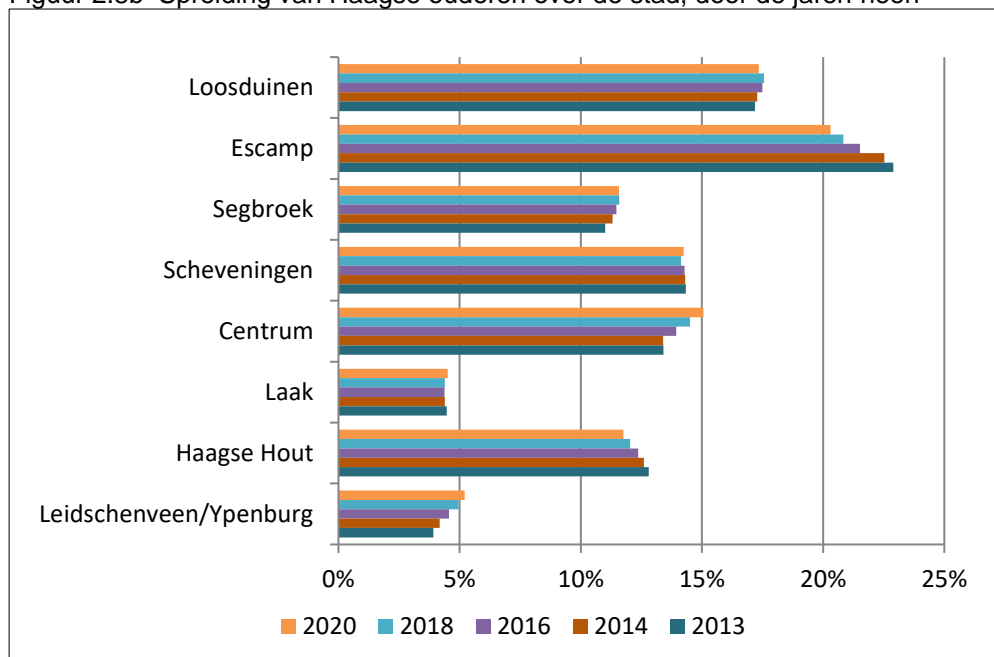
Van alle Haagse 65-plussers woont 20,3% in het stadsdeel Escamp. In Loosduinen woont ook een aanzienlijke aantal ouderen; 17,3%. In Leidschenveen-Ypenburg (5,2%) en Laak (4,5%) woont het minst aantal Haagse ouderen.

Figuur 2.8a Spreiding van Haagse ouderen over de stad, 2020

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli), bewerking OCW/OKPB

Figuur 2.8b Spreiding van Haagse ouderen over de stad, door de jaren heen

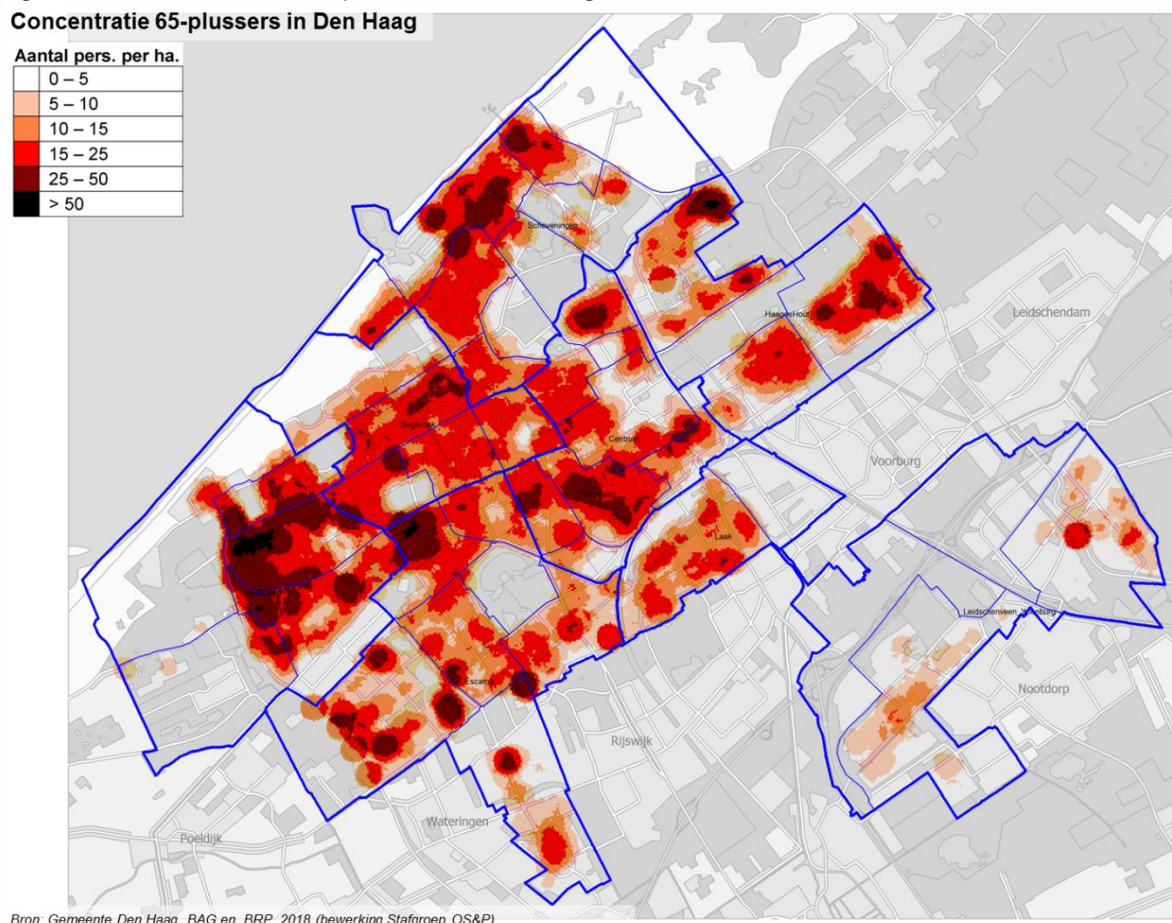
Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli), bewerking OCW/OKPB

Het beeld voor 2020 is vergelijkbaar met voorgaande jaren (zie figuur 2.8b). Wel zien we dat het aandeel ouderen in Leidschenveen-Ypenburg en Centrum ieder jaar iets toeneemt. Het aandeel ouderen dat in Escamp en Haagse Hout woont, neemt af.

Het aantal ouderen in een stadsdeel of wijk zegt in feite nog niets over de ruimtelijke concentratie van ouderen in deze stadsdelen en wijken. Hiervoor moeten we ook kijken naar de grootte van het gebied waar zij wonen; een x-aantal ouderen in een kleiner gebied levert een grotere concentratie op dan hetzelfde aantal ouderen in een groter gebied.

In figuur 2.8c zijn een aantal duidelijke concentraties te zien. Een deel van deze concentraties zien we op plekken waar verpleeg- en verzorgingshuizen of andere vormen van ouderenwoningen zijn. De gegevens uit deze kaart zijn uit 2018.

Figuur 2.8c Concentratie 65-plussers in Den Haag in 2018

2.3.2 Aandeel senioren per stadsdeel

Wanneer er wordt gekeken naar het aandeel dat senioren innemen in de populatie van het betreffende stadsdeel, dan is Loosduinen het meest vergrijsd (zie tabel 2.9). Bijna 28% van de inwoners van Loosduinen is 65 jaar of ouder. Ook in Haagse Hout en Scheveningen zien we een hoog aandeel ouderen; van alle inwoners in deze stadsdelen is 20% 65-plus. Loosduinen, Haagse Hout en Scheveningen behoren niet alleen tot de meest vergrijsde stadsdelen; in deze stadsdelen is de ouderenbevolking relatief gezien ook het oudst. Dit laatste geldt ook voor Escamp. In Haagse Hout is 49% van de groep ouderen 75 jaar of ouder. In Loosduinen is dit aandeel 47%, in Escamp 44% en in Scheveningen is dit 43%.

Leidschenveen-Ypenburg en Laak zijn van alle stadsdelen het minst vergrijsd; 8,6% van alle inwoners in deze stadsdelen is 65 jaar of ouder. Wel zien we in Leidschenveen-Ypenburg dat dit aandeel de afgelopen vijf jaar met 2,9 procentpunt is toegenomen. Dit komt (mede) door een stijging van het absolute aantal ouderen. De ouderenbevolking in dit stadsdeel is relatief gezien jonger dan in de andere stadsdelen; 69% van de ouderen is in de leeftijd van 65-74 jaar. Ook in Laak en Centrum is de groep 65-plus relatief jong; respectievelijk 66% en 65% is in de leeftijd van 65-74 jaar.

Tabel 2.9 Aandeel ouderen (65-plus) van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2020

	2013		2014		2016		2018		2020	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	11.761	25,9%	12.137	26,5%	12.826	27,7%	13.428	27,9%	13.859	27,9%
Escamp	15.660	13,2%	15.815	13,3%	15.775	13,0%	15.931	12,8%	16.223	12,7%
Segbroek	7.526	12,5%	7.943	13,1%	8.407	13,8%	8.855	14,4%	9.241	14,8%
Scheveningen	9.806	18,4%	10.049	18,6%	10.471	18,9%	10.807	19,1%	11.376	19,5%
Centrum	9.176	9,2%	9.405	9,5%	10.220	10,0%	11.094	10,6%	12.027	11,3%
Laak	3.058	7,6%	3.079	7,7%	3.207	7,7%	3.356	7,7%	3.605	7,9%
Haagse Hout	8.758	20,7%	8.849	20,3%	9.064	20,3%	9.202	20,2%	9.397	20,0%
Leidschenveen/Ypenburg	2.677	5,7%	2.936	6,1%	3.340	6,9%	3.792	7,8%	4.162	8,6%
Den Haag totaal	68.422	13,5%	70.213	13,8%	73.310	14,1%	76.465	14,3%	79.890	14,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020 (juli)

2.4 KWETSBARE OUDEREN

In de literatuur zijn tal van definities van kwetsbaarheid te vinden. Eind juni 2020 heeft Vektis een model ontwikkeld om de populatie kwetsbare ouderen in Nederland in beeld te brengen op basis van declaratie-informatie. Hierbij wordt de mate van kwetsbaarheid vooral gerelateerd aan lichamelijke gezondheidsklachten en minder aan cognitieve, sociale en psychische aspecten. Met het model kan Vektis de prevalentiecijfers van kwetsbare ouderen en het zorggebruik van deze groep op landelijk niveau en verschillende regionale niveaus inzichtelijk maken. Volgens Vektis heeft 22% van de 65-plussers in ons land veel gezondheidsklachten, moeite om de regie over hun leven te voeren en een verhoogde kans op ziekenhuisopname of overlijden. Het landelijk percentage thuiswonende kwetsbare ouderen is 17%.

In Den Haag is het percentage ouderen dat kwetsbaar is en zelfstandig woont 19%. Wanneer we dit percentage toepassen op het aantal Haagse inwoners van 65 jaar en ouder, dan zou dit betekenen dat er in Den Haag in 2020 rond de 14.350 zelfstandig wonende kwetsbare 65-plussers zijn. Vektis gaat ervan uit dat mensen in instellingen per definitie als kwetsbaar kunnen worden aangemerkt. Het aantal ouderen in Den Haag dat intramuraal woont wordt geschat of 5,4% oftewel 4.300 personen. In totaal zou volgens de definitie van Vektis rond de 19.000 kwetsbare ouderen in Den Haag wonen.

3 Gezondheid

Haagse senioren van 65 jaar en ouder zijn in het algemeen tevreden over hun eigen gezondheid. Gemiddeld geven zij (in 2018) een 6,9 voor hun gezondheid.

De waardering van de eigen gezondheid is afhankelijk van een aantal factoren. Zo kan het hebben van een handicap of chronische aandoening of de belemmeringen die ouderen ervaren in het dagelijks leven en de vrije tijd van invloed zijn. Naast deze lichamelijke gezondheid spelen ook aspecten van geestelijke en sociale gezondheid en leefstijl een rol.

De uitkomsten in dit hoofdstuk hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie.

De gegevens komen uit het Inwonersonderzoek Den Haag en de Gezondheidsenquête. De meest actuele gegevens uit de vierjaarlijkse Gezondheidsenquête zijn de gegevens over 2016. Deze gegevens zijn ten opzichte van de vorige editie van de Ouderenmonitor dus niet geactualiseerd. Bij elke (sub)paragraaf wordt in een voetnoot aangegeven welke bron is gebruikt. In Bijlage 1 vindt u meer informatie over deze onderzoeken.

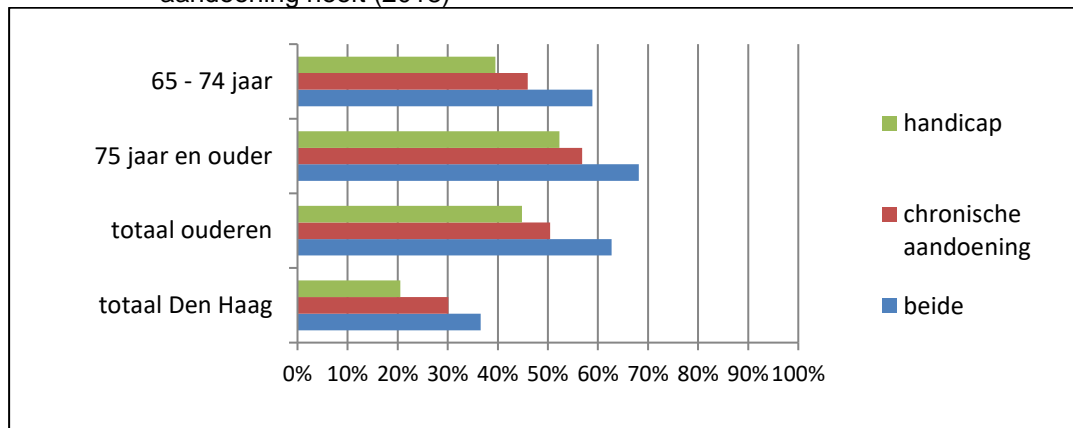
3.1 LICAMELIJKE GEZONDHEID

In deze paragraaf kijken we naar aspecten die te maken hebben met lichamelijke gezondheid. Hoeveel ouderen hebben te maken met een handicap en/of chronische aandoening? En ervaren zij (mede hierdoor) belemmeringen/beperkingen in het dagelijks leven?

3.1.1 Handicap of chronische aandoening²

63% van de 65-plussers heeft, in 2018, te maken met een handicap en/of chronische aandoening (zie figuur 3.1). Dit aandeel is voor 65-plussers duidelijk hoger dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag (37%).

Figuur 3.1 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat een handicap en/of een chronische aandoening heeft (2018)

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2018

Van alle 65-plussers heeft 45% te maken met een handicap. In bijna de helft van de gevallen gaat het hierbij om motorisch lichamelijke beperkingen (44% van degenen die aangeven een handicap te hebben). In 15% van de gevallen gaat het om auditieve beperkingen / slechthorendheid en in 6% gaat het om een visuele beperking.

50% van de 65-plussers heeft te maken met een chronische aandoening. Zowel dit percentage als het percentage dat een handicap heeft, ligt boven het gemiddelde voor heel Den Haag; 20% van alle Hagenaars heeft een handicap en 30% heeft een chronische aandoening.

75-plussers lijken vaker een handicap en een chronische aandoening te hebben dan 65-74-jarigen.

² Bron: Inwonersonderzoek Den Haag

Tabel 3.2 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat een handicap en/of chronische aandoening heeft, 2018

	2018
% handicap	44,8%
% chronische aandoening	50,5%
% handicap en/of chronische aandoening	62,7%

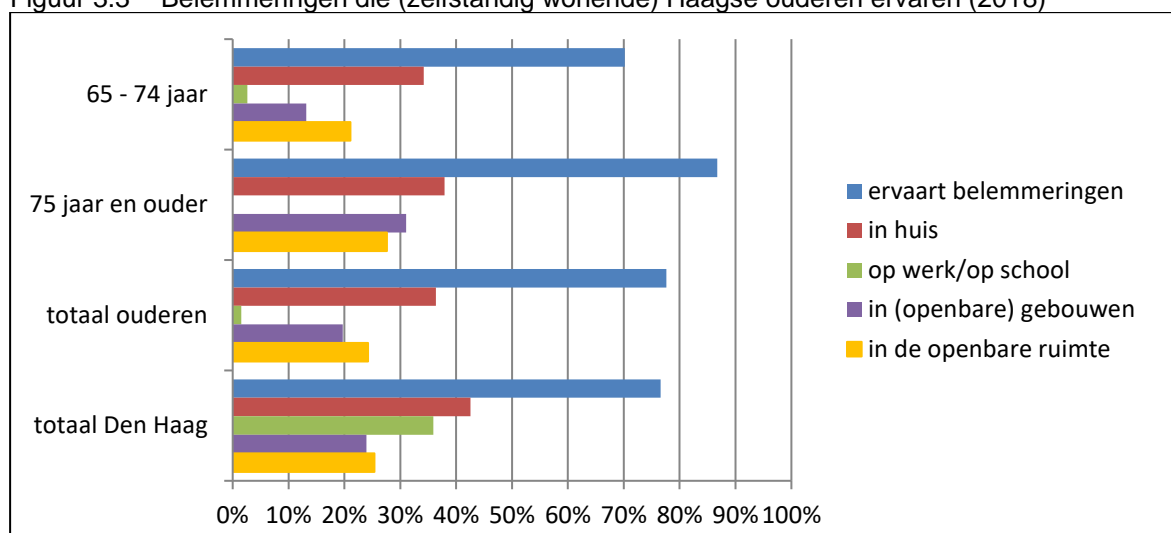
Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2018

3.1.2 Ervaren belemmeringen/beperkingen³

In het Inwonersonderzoek is gevraagd of Hagenaars die aangeven een handicap of chronische ziekte te hebben, zich hierdoor belemmerd voelen en op welke plaats dit voorkomt. In de onderstaande figuur en tabel is dit weergegeven voor Haagse ouderen en totaal Den Haag.

Ruim driekwart van de Haagse senioren (78%) ervaart belemmeringen (zie figuur 3.3). Ouderen die zich belemmerd voelen, ervaren dit met name in de openbare ruimte (52%) en in huis (36%). Ruim een kwart van de ouderen die zich belemmerd voelen, ervaart dit in het openbaar vervoer en een vijfde van de ouderen in openbare gebouwen.

Figuur 3.3 Belemmeringen die (zelfstandig wonende) Haagse ouderen ervaren (2018)

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2018

³ Bron: Inwonersonderzoek, aangevuld met gegevens uit de Gezondheidsenquête

Tabel 3.4 Aandeel (zelfstandig wonende) Haagse ouderen dat belemmeringen ervaart, 2018

	2018
% ervaart belemmeringen	77,6%
<i>% ervaart belemmeringen</i>	
- in huis	36,4%
- op werk/op school	1,5%
- in openbaar vervoer	19,7%
- in (openbare) gebouwen	24,2%
- in de openbare ruimte	51,5%

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2018

In de Gezondheidsenquête (2016) is er aandacht voor beperkingen die ouderen ervaren. Zij maken daarbij onderscheid in beperkingen in algemene dagelijkse levensverrichtingen (ADL), zoals wassen, aankleden, eten en drinken en verplaatsingen om en rond het huis en beperkingen in huishoudelijke dagelijkse levensverrichtingen (HDL), zoals eten klaarmaken, boodschappen doen, wassen en strijken.

19% van de 65-plussers ervaart een beperking bij tenminste één ADL. Met name met traplopen en zich verplaatsen buitenshuis hebben zij grote moeite of zij kunnen dit alleen met hulp van anderen. 27% van de 65-plussers ervaart beperkingen bij tenminste één van de huishoudelijke taken. Zij hebben met name grote moeite met zwaar huishoudelijk werk, zoals dweilen, ramen lappen of stofzuigen, en met het doen van kleine reparaties en klusjes.

Niet verwonderlijk stijgt het aandeel ouderen dat beperkingen ervaart naarmate de leeftijd toeneemt. Van de 65-74-jarigen heeft 12% ten minste één ADL-beperking en 16% ten minste één HDL-beperking. Onder 75-plussers is dit respectievelijk 28% en 43%. 75-plussers hebben met name vaker grote moeite met traplopen, zich verplaatsen buitenshuis (voor wat betreft ADL) en met zwaar huishoudelijk werk, kleren wassen en strijken, bedden verschonen en opmaken, boodschappen doen, het gebruik maken van vervoer en het doen van kleine reparaties en klusjes (voor wat betreft HDL).

In de Gezondheidsenquête is ook aandacht voor valongelukken bij ouderen. De meest voorkomende oorzaak van letsel door een ongeval bij ouderen is een valongeval. 33% van de 65-plussers geeft aan in het jaar voorafgaand aan het onderzoek ten minste één keer te zijn gevallen. 13% is zelfs twee keer of vaker gevallen. 75-plussers geven vaker aan dat zij gevallen zijn (39%) dan ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar (29%). Ook zijn zij vaker bang om te vallen (48% tegen 29% onder 65-74-jarigen).

Kader: Valpreventie

Eén derde van het aantal 65-plussers in Den Haag heeft een verhoogd valrisico. Daarom wil gemeente Den Haag actie ondernemen om het aantal valongevallen onder 65-plussers te verminderen. Er zijn meerdere factoren die van invloed zijn op hoe hoog het risico is om te vallen. Bijvoorbeeld afgenomen spierkracht, verminderd zicht, maar ook omgevingsfactoren zoals losliggende snoeren. Deze factoren kunnen allemaal aangepakt worden in een valpreventietraining. In een valpreventietraining kan je oefeningen doen om je balans en spierkracht te trainen en kun je tegelijkertijd tips krijgen om risicovolle omgevingsfactoren aan te pakken.

Eind 2020 starten we met het vergroten van het aanbod en het bereik van valpreventietrainingen in Den Haag. Het streven is daarbij om in 2022 in totaal 500 senioren bereikt te hebben.

Bron: gemeente Den Haag, OCW Ouderenbeleid

3.2 GEESTELIJKE GEZONDHEID

In deze paragraaf gaan we in op een tweetal aspecten die te maken hebben met de geestelijke gezondheid. Hebben Haagse ouderen een verhoogd risico op angst en depressie? En hoeveel ouderen met dementie zijn er in Den Haag? De gegevens komen voornamelijk uit de Gezondheidsmonitor 2016.

3.2.1 Angst en depressie⁴

Het hebben van angststoornissen is geen specifiek ouderenprobleem. Het maakt ouderen, in het bijzonder in combinatie met andere invaliderende ziekten en omstandigheden, extra kwetsbaar. Het houdt eigen initiatieven tegen en belemmert het aangaan van sociale contacten.

Van de Haagse 65-plussers heeft 46% een matig tot hoog risico op angst of depressie: 38% heeft een matig risico en 8% heeft een hoog risico. Het percentage 65-plussers met een matig of hoog risico is iets lager dan gemiddeld; van alle Haagse inwoners van 19 jaar en ouder heeft 52% een matig of hoog risico op angst en depressie (40% een matig risico en 12% een hoog risico).

75-plussers hebben vaker een matig of hoog risico op angst en depressie (52%) dan 65-74-jarigen (41%).

3.2.2 Dementie⁵

Alzheimer Nederland heeft in 2019 een schatting gemaakt van het aantal mensen met dementie. Volgens deze schatting zijn er in 2020 circa 6.600 Hagenaars met dementie. Dit aantal zal naar verwachting gaan toenemen; tot 7.400 in 2025, 9.000 in 2030, 13.000 in 2040 en 17.000 in 2050. Ten opzichte van 2020 betekent dit een toename van 12% in 2025, 36% in 2030, 97% in 2040 en 157% in 2050. Landelijk gezien stijgt het percentage tot 2050 iets minder snel. Overigens worden hierbij ook mensen in verzorgings- en verpleeghuizen meegerekend en gaat het om alle leeftijden. Het is dus niet bekend om hoeveel 65-plussers het gaat.

3.3 SOCIALE GEZONDHEID⁶

In deze paragraaf gaan we in op de sociale gezondheid. Zijn Haagse senioren gelukkig? Hebben zij het gevoel regie te hebben over hun eigen leven? En in hoeverre hebben Haagse ouderen te maken met huiselijk geweld?

Daarnaast spelen ook eenzaamheid en sociale uitsluiting een rol bij de sociale gezondheid. Deze onderwerpen komen aan bod in hoofdstuk 8.

3.3.1 Geluk

Er bestaat een relatie tussen geluk en gezondheid. Mensen die gezond zijn, voelen zich vaker gelukkig dan mensen met een minder goede gezondheid. Ook leven gelukkige mensen langer dan mensen die minder gelukkig zijn.

88% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij zich tamelijk of heel gelukkig voelen (zie figuur 3.5). Dit aandeel is vergelijkbaar met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (87%).

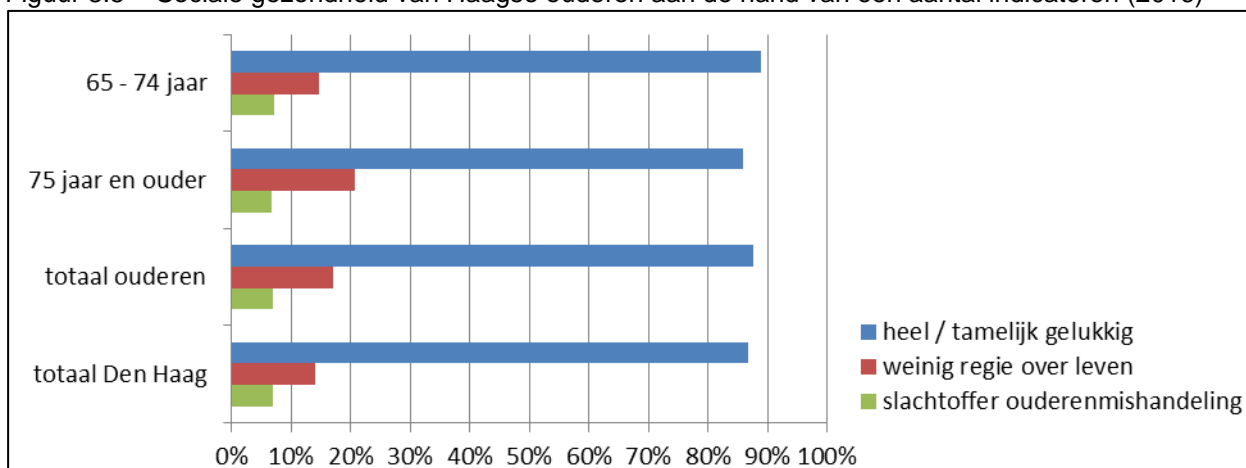
---

⁴ Bron: Gezondheidsenquête 2016

⁵ Bron: Alzheimer Nederland (2020), *Mensen met dementie per gemeente* (www.alzheimer-nederland.nl)

⁶ Bron: Gezondheidsenquête 2016

Figuur 3.5 Sociale gezondheid van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

3.3.2 Regie over eigen leven

Regie over eigen leven heeft betrekking op de mate waarin iemand het gevoel heeft controle te hebben over veranderingen die plaatsvinden in zijn of haar leven. Mensen die het gevoel hebben regie te hebben over hun eigen leven kunnen beter omgaan met problemen, waaronder gezondheidsproblemen.

17% van de 65-plussers heeft het idee dat zij te weinig regie hebben over hun eigen leven (zie figuur 3.5). Dit aandeel is hoger dan het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (14%).

3.3.3 Ouderenmishandeling

Ouderenmishandeling is het handelen en het nalaten van handelen van al degenen die in een terugkerende persoonlijke of professionele relatie met de oudere (iemand van 65 jaar of ouder) staan, waardoor de oudere persoon lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

Ouderenmishandeling onderscheidt zich van ander huiselijk geweld doordat de pleger niet per se uit de huiselijke kring hoeft te komen, maar ook een professionele zorgverlener kan zijn. Het kan gaan om intentionele mishandeling zoals bewuste financiële uitbuiting of seksueel misbruik, maar ook onbedoelde mishandeling zoals bij ontspoorde mantelzorg waarbij de mishandeling een gevolg is van overbelasting of onkunde van de mantelzorger of professional.

7% van de 65-plussers in Den Haag geeft aan ooit slachtoffer te zijn geweest van ouderenmishandeling (zie figuur 3.5). Het gaat in de meerderheid van de gevallen om psychisch mishandeling in de vorm van beledigen en treiteren (5% van alle 65-plussers), gevolgd door financiële benadeling (2%).

Meldingen Veilig Thuis

Veilig Thuis is het advies- en meldpunt voor iedereen die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis richt zich op de directe veiligheid bij verschillende soorten huiselijk geweld waaronder ouderenmishandeling.

In tabel 3.6 is het aantal meldingen van ouderenmishandeling weergegeven over de jaren 2017 tot en met 2019. De tabel laat een toename zien in het aantal meldingen. De indruk van Veilig Thuis is dat deze toename is ontstaan door de bekendheid die wordt gegeven aan deze vorm van mishandeling maar ook door de signaalfunctie en goede samenwerking in de keten.

Tabel 3.6 Aantal meldingen Ouderenmishandeling Veilig Thuis Haaglanden 2016-2019

	2017	2018	2019
Aantal meldingen Ouderenmishandeling	80	115	152

Bron: Veilig Thuis Haaglanden (RIS305564)

In de onderstaande tabel is het aantal meldingen ouderenmishandeling weergegeven in de 'Coronacrisis'-periode ten opzichte van het jaar ervoor. Het aantal meldingen kent over deze periode geen opvallende veranderingen; de coronacrisis gedurende de maanden maart tot en met juli 2020 lijkt niet van invloed te zijn op het aantal meldingen.

Tabel 3.7 Aantal meldingen Ouderenmishandeling Veilig Thuis Haaglanden 2019-2020

	2019	2020
Maart	10	11
April	10	9
Mei	10	9
Juni	16	14
Juli	23	30
Totaal maart tot en met juli	69	73

Bron: Veilig Thuis Haaglanden (RIS305564)

3.4 LEEFSTIJL⁷

In deze paragraaf kijken we naar een aantal aspecten die te maken hebben met leefstijl en die de gezondheid kunnen beïnvloeden. In hoeverre sporten Haagse ouderen en bewegen zij voldoende? Eten zij gezond? Wordt er veel gerookt en/of alcohol gedronken? En willen Haagse ouderen hun eigen gezondheid verbeteren?

3.4.1 Sport en bewegen

*Sport*⁸

Aan de Haagse inwoners is gevraagd of zij aan sport doen en hoe vaak zij dat doen. Van de Haagse ouderen sport 10% incidenteel (1 tot 12 keer per jaar), 10% onregelmatig (12 tot 60 keer per jaar), 24% sport regelmatig (60 tot 120 keer per jaar) en 19% van de ouderen sport intensief (120 keer of vaker per jaar). Dat betekent dat 38% van de Haagse ouderen niet aan sport doet.

65-plussers doen minder vaak aan sport dan gemiddeld. Van alle inwoners van Den Haag doet 61% minimaal 12 keer per jaar aan sport en voor ouderen is dit percentage 53%.

*Bewegen*⁹

Om na te gaan of iemand voldoende beweegt, worden er drie normen gebruikt:

- *Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)*: dagelijks minstens een half uur matig intensieve lichamelijke activiteit, op minimaal vijf dagen per week,
- *Fitnorm*: ten minste drie keer per week minimaal twintig minuten zwaar intensieve activiteit,
- *Combinorm*: ten minste voldoen aan één van de twee bovenstaande normen.

Voor ouderen (55-plus) gelden dezelfde normen, maar met een lager intensiviteitsniveau.

69% van de Haagse ouderen van 65 jaar en ouder voldoet aan de norm NNGB. 36% voldoet aan de fitnorm. In totaal voldoet 70% van de 65-plussers aan een van deze twee normen en voldoet daarmee aan de combinorm (zie figuur 3.8). Dit aandeel is hoger dan het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (62%).

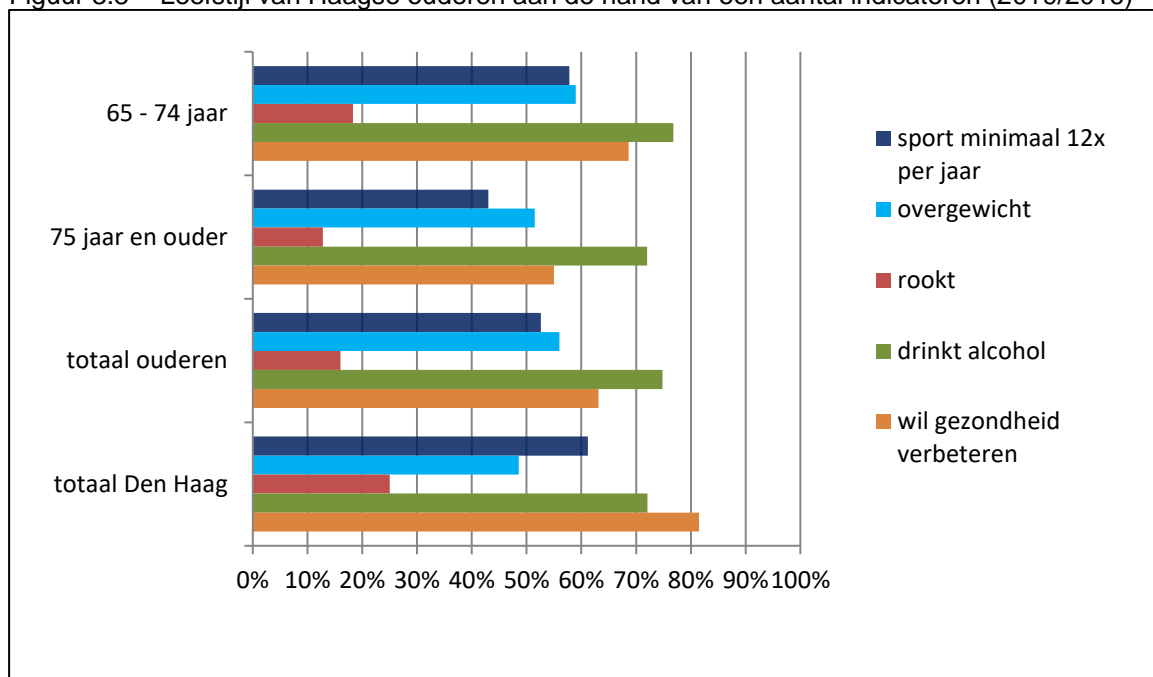
75-plussers bewegen minder vaak voldoende dan 65-74-jarigen. Van de 75-plussers voldoet 57% aan de norm NNGB, 24% aan de fitnorm en 58% aan de combinorm. Voor 65-74-jarigen liggen deze percentages hoger, respectievelijk 77%, 44% en 78%.

⁷ Bron: Gezondheidsenquête 2016, tenzij anders vermeld

⁸ Bron: Inwonersonderzoek Den Haag

⁹ Bron: Gezondheidsenquête 2016

Figuur 3.8 Leefstijl van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2019/2016)

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2019 en GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Tabel 3.9 Aandeel Haagse 65-plussers dat aan sport doet, 2016-2019

	2016	2017	2019	2019 Den Haag
% sport – minimaal 12 keer per jaar	51,1%	54,1%	52,6%	61,2%
% sport – minimaal 60 keer per jaar	34,1%	41,0%	42,7%	48,2%

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2016-2019

3.4.2 Voeding en overgewicht

Voeding

Een ongezond voedingspatroon is een belangrijke risicofactor voor verschillende gezondheidsproblemen. Om na te gaan of men gezond eet, is in de Gezondheidsenquête gevraagd naar het eten van groenten en fruit en naar het wel of niet ontbijten.

29% van de Haagse 65-plussers voldoet aan de richtlijn voor het eten van voldoende groente; minimaal 5 dagen per week 250 gram groente/rauwkost. 55% van de ouderen eet dagelijks gemiddeld 200 gram fruit en voldoet daarmee aan de richtlijn. Daarnaast ontbijt 91% van de 65-plussers minimaal vijf dagen per week.

65-plussers voldoen minder vaak aan de richtlijn voor wat betreft het eten van groente en rauwkost, maar vaker aan de richtlijn voor het eten van fruit dan gemiddeld onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (respectievelijk 34% en 45%). Ook ontbijten 65-plussers vaker minimaal vijf dagen per week dan gemiddeld (80%).

Binnen de groep ouderen zien we dat 75-plussers vaker aan de richtlijnen voldoen en ook vaker ontbijten dan 65-74-jarigen.

In paragraaf 2 van hoofdstuk 9 staat meer informatie over maaltijden en maaltijdvoorzieningen.

Overgewicht

Overgewicht kan ernstige gevolgen hebben op de gezondheid. Het risico op bepaalde ziekten en aandoeningen, zoals suikerziekte en hart- en vaatziekten, stijgt naarmate de BMI (Body Mass Index), een indicator voor overgewicht, of de buikomvang toeneemt.

56% van de Haagse 65-plussers heeft te maken met overgewicht (zie figuur 3.6). Bij 38% is sprake van matig overgewicht. Bij 18% is sprake van ernstig overgewicht (obesitas). Deze percentages zijn hoger dan gemiddeld; van alle Hagenaars van 19 jaar en ouder heeft 49% overgewicht; 35% heeft matig overgewicht en 14% heeft ernstig overgewicht.

Binnen de groep ouderen zien we dat 65-74-jarigen vaker te maken hebben met overgewicht (59%) en ook vaker met ernstig overgewicht (21%) dan 75-plussers (respectievelijk 52% en 14%).

3.4.3 Roken en alcohol

Roken

Rokers hebben een groter risico op het krijgen van onder andere longkanker, COPD (verzamelnaam voor chronische bronchitis en longemfyseem), coronaire hartziekten, beroerte, hartfalen en andere vormen van kanker. Roken gaat gepaard met een slechtere kwaliteit van leven, meer ziekteverzuim en een hoger zorggebruik.

Van de 65-plussers in Den Haag rookte in 2016 16% (zie figuur 3.6). 84% rookte dus niet. Wat overigens niet wil zeggen dat zij nooit gerookt hebben. Van alle 65-plussers geeft 37% aan dat zij nooit gerookt hebben. 63% heeft dus ooit gerookt: zij hebben vroeger gerookt en/of roken momenteel.

Het aandeel rokers onder 65-plussers is, met 16%, lager dan gemiddeld (25%). Daarentegen is ook het aandeel 65-plussers dat nooit gerookt heeft, lager dan gemiddeld; van alle inwoners van 19 jaar en ouder heeft 49% nooit gerookt.

Binnen de groep ouderen is het aandeel rokers het hoogst onder 65-74-jarigen (18% tegenover 13% onder 75-plussers). Het aandeel dat ooit gerookt heeft is onder 65-74-jarigen eveneens hoger (66%) dan onder 75-plussers (60%).

Alcohol

Het drinken van alcohol brengt verschillende gezondheidsrisico's met zich mee. Zo hangt matig alcoholgebruik samen met een hoger risico op borstkanker en diabetes en wordt een hoog alcoholgebruik geassocieerd met meer risico op een beroerte en borst-, darm- en longkanker.

75% van de Haagse 65-plussers geeft aan alcohol gebruikt te hebben in het jaar voorafgaand aan het onderzoek (zie figuur 3.6). Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (72%).

23% van de ouderen is een overmatige drinker. Dit wil zeggen dat zij 7 glazen of meer (voor vrouwen) of 14 glazen of meer (voor mannen) alcohol drinken per week. 7% is een zware drinker en drinkt minstens één dag per week zes of meer glazen alcohol (voor mannen) of vier of meer glazen alcohol (voor vrouwen).

Het aandeel ouderen dat een drinker of een zware drinker is, is vergelijkbaar met het aandeel onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder. Het aandeel overmatige drinkers is onder ouderen hoger dan gemiddeld (16%).

Binnen de groep ouderen is het aandeel dat het jaar voorafgaand aan het onderzoek, alcohol heeft gedronken hoger onder 65-74-jarigen (77%) dan onder 75-plussers (72%). Ook het aandeel ouderen waarbij sprake is van overmatig drankgebruik is onder 65-74-jarigen hoger (27%) dan onder 75-plussers (18%).

3.4.4 Verbeteren gezondheid

In de Gezondheidsenquête (2016) is gevraagd of mensen van plan waren om voor het eind van het jaar de gezondheid te verbeteren. En wat ze dan van plan zijn.

63% van de Haagse 65-plussers heeft de intentie om hun gezondheid te verbeteren (zie figuur 3.6). Dit is minder dan gemiddeld; van alle inwoners van 19 jaar en ouder geeft 82% aan hun gezondheid te willen verbeteren. Binnen de groep ouderen is het aandeel dat de intentie heeft om de gezondheid te verbeteren lager onder 75-plussers (55%) dan onder 65-74-jarigen (69%).

Op de vraag wat zij zouden willen verbeteren, geven 65-plussers met name aan dat zij willen afvallen (26%), meer willen bewegen (23%) en/of het rustiger aan willen doen (17%). Ouderen van de beide leeftijdscategorieën verschillen hierin niet veel van elkaar.

3.5 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar kenmerken als sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u overzichten van een aantal uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten. Voor de volledigheid zijn ook de uitkomsten voor de gehele groep en de uitkomsten naar leeftijd in de overzichten opgenomen.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 3.10 op de volgende pagina's is een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de gezondheid van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vrouwen hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie en bewegen minder. Mannen hebben daarentegen iets vaker overgewicht en roken ook vaker dan vrouwen.
- Ouderen met een migrantenachtergrond hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie en bewegen minder dan ouderen van Nederlandse komaf.
- In het algemeen scoren ouderen met een laag opleidingsniveau minder goed op de diverse indicatoren, met name in vergelijking met ouderen met een hoog opleidingsniveau. Ouderen met een laagopleidingsniveau sporten en bewegen duidelijk minder vaak dan ouderen met een hoger opleidingsniveau. Zij hebben vaker overgewicht en hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie.
- De gezondheid van alleenstaande ouderen is op meerdere vlakken slechter dan van ouderen die samenwonen. Zij hebben vaker een verhoogd risico op angst en depressie, bewegen minder vaak en roken vaker.

Overzicht 3.10 Waardering van de gezondheid aan de hand van een aantal aspecten (2016, 2018)

	N (indicatie) Respondenten Gezondheids Monitor (2016)	% matig of hoog risico angst en depressie	% voldoet aan combinorm	% overgewicht	% rookt	N (indicatie) respondenten Inwoners Onderzoek 2018	Rapportcijfer gezondheid	% heeft beperking en/of chronische ziekte	% belemmering
Totaal 65-plus	4.213	45,6%	69,9%	56,0%	16,0%	210	6,9	62,7%	77,6%
<i>Leeftijd</i>									
65 – 74 jaar	2.525	41,3%	78,0%	59,0%	18,3%	124	7,2	58,9%	70,3%
75-plus	1.688	51,7%	58,0%	51,5%	12,8%	86	6,5	68,2%	86,9%
<i>Sekse</i>									
Man	2.016	36,2%	74,8%	59,3%	19,7%	93	7,2	64,9%	77,1%
Vrouw	2.197	53,0%	66,0%	53,3%	13,2%	117	6,7	61,3%	78,1%
<i>Herkomst</i>									
Nederlandse achtergrond	3.050	42,3%	72,2%	55,7%	16,1%	169	6,9	62,6%	-
Migratieachtergrond	1.163	52,5%	65,0%	56,6%	15,8%	27	6,9	66,7%	-
<i>Opleidingsniveau</i>									
Laag	2.102	54,2%	61,8%	62,7%	15,9%	63	6,7	68,3%	88,1
Middel	869	35,9%	75,5%	53,6%	17,9%	49	6,7	58,0%	68,9
Hoog	1.093	35,2%	83,5%	43,3%	14,2%	71	7,2	63,5%	78,7
<i>Type huishouden</i>									
Eenpersoons	1.854	52,2%	62,9%	52,9%	18,8%	-	-	-	-
Meerpersoons	2.290	39,9%	75,8%	58,6%	13,9%	-	-	-	-
<i>Stadsdeel</i>									
Loosduinen	497	46,2%	72,9%	55,8%	14,0%	37	6,4	73,0%	-
Escamp	800	48,3%	60,2%	61,8%	15,9%	47	7,0	63,8%	-
Segbroek	558	39,3%	72,3%	52,5%	15,7%	23	-	-	-
Scheveningen	665	36,2%	78,8%	56,4%	16,0%	30	7,1	56,7%	-
Centrum	910	57,0%	68,0%	58,4%	18,7%	28	6,7	70,0%	-
Laak	244	57,7%	59,2%	62,9%	18,7%	10	-	-	-
Haagse Hout	331	40,9%	71,9%	43,9%	17,6%	26	7,4	52,0%	-
Leidschenveen/Ypenburg	208	40,4%	78,6%	56,3%	10,3%	10	-	-	-

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016 en Inwonersonderzoek Den Haag 2018

4 Huisvesting

In hoofdstuk 2 hebben we gezien waar 65-plussers in Den Haag wonen. In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de woonsituatie van Haagse senioren. Hoeveel van hen wonen niet-zelfstandig en hoeveel wel? Welk type woningen hebben de zelfstandig wonende ouderen? Zijn zij tevreden met hun woning? Willen zij verhuizen? Hebben ouderen aanpassingen in hun woning om zo langer thuis te kunnen blijven wonen?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Basisregistratie Personen (BRP), het Woononderzoek Nederland (WoOn) en de Veiligheidsmonitor. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

De gegevens uit de BRP hebben betrekking op alle Haagse senioren. De uitkomsten uit het WoON en de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen¹⁰.

4.1 ZELFSTANDIG VERSUS NIET-ZELFSTANDIG

In 2020 wonen ruim 4.300 ouderen niet-zelfstandig, oftewel intramuraal (zie tabel 4.1). Dit is een klein aandeel van alle 65-plussers, namelijk 5%. De meerderheid van de 65-plussers die niet-zelfstandig wonen is 75-plus (79%). Van alle 75-plussers in Den Haag woont 10% intramuraal. Onder ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar is dit aandeel 'slechts' een kleine 2%.

Tabel 4.1 Verdeling van de groep ouderen naar woonvorm (absoluut en procentueel)¹¹

	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
Zelfstandig	64.244	66.034	69.338	72.344	75.544
Intramuraal	4.178	4.179	3.972	4.121	4.346
Totaal ouderen 65+	68.422	70.213	73.310	76.465	79.890
<i>Percentage</i>					
Zelfstandig	93,9%	94,0%	94,6%	94,6%	94,6%
Intramuraal	6,1%	6,0%	5,4%	5,4%	5,4%
Totaal ouderen 65+	100%	100%	100%	100%	100%

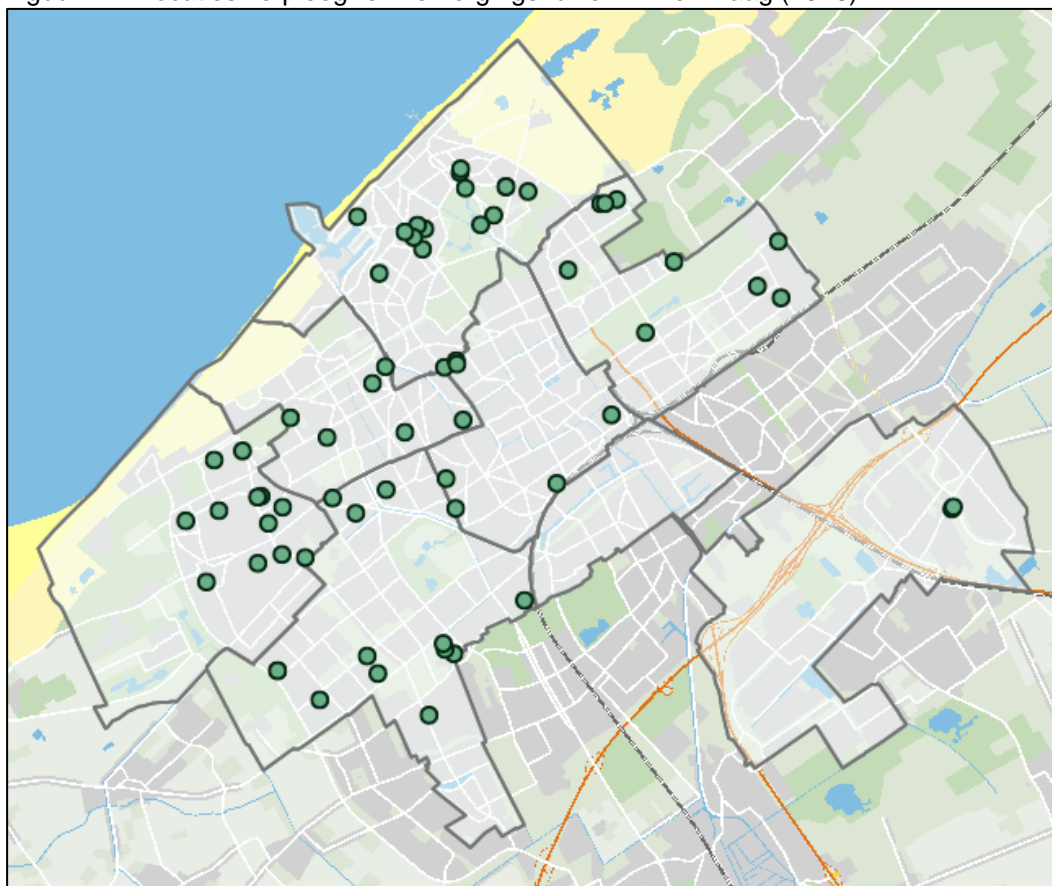
Bron: Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling 2013-2020

De stadsdelen met het hoogste aantal niet-zelfstandig wonende ouderen, zijn Loosduinen en Escamp. In Loosduinen wonen 1.117 ouderen intramuraal en in Escamp 959. Daarna volgen de stadsdelen Haagse Hout en Scheveningen met respectievelijk 709 en 658 ouderen die intramuraal wonen. In figuur 4.2 op de volgende pagina zijn de locaties van de verpleeg- en verzorgingshuizen in Den Haag weergegeven.

¹⁰ De uitkomsten van het WoOn die we in dit hoofdstuk presenteren, hebben betrekking op personen en niet op huishoudens, zoals meestal geldt voor uitkomsten van het WoOn.

¹¹ Informatie over de groep 55-plus is in bijlage 3 opgenomen.

Figuur 4.2 Locaties verpleeg- en verzorgingshuizen in Den Haag (2020)

Bron: Sociale Kaart Den Haag juli 2020

Over senioren die niet-zelfstandig wonen, weten we alleen dat ze intramuraal wonen. Over 65-plussers die zelfstandig wonen hebben we meer informatie. Onder andere in welk type woningen zij wonen, of zij tevreden zijn over de woning en of zij plannen hebben om te verhuizen.

4.2 TYPERING WOONSITUATIE¹²

Uit het Woononderzoek Nederland 2018 blijkt dat driekwart van de zelfstandig wonende Haagse 65-plussers in een meergezinswoning woont (zie figuur 4.3 op de volgende pagina). Zij wonen in een appartement/etagewoning (42%), een flat (30%), een benedenwoning (16%), een bovenwoning (7%) of een maisonnette (4%). Een kwart van de ouderen woont in een eengezinswoning, waarvan de meesten in een rijtjeshuis, tussenwoning of hoekwoning. Ouderen kijken wat dit betreft niet veel af van het Haagse gemiddelde.

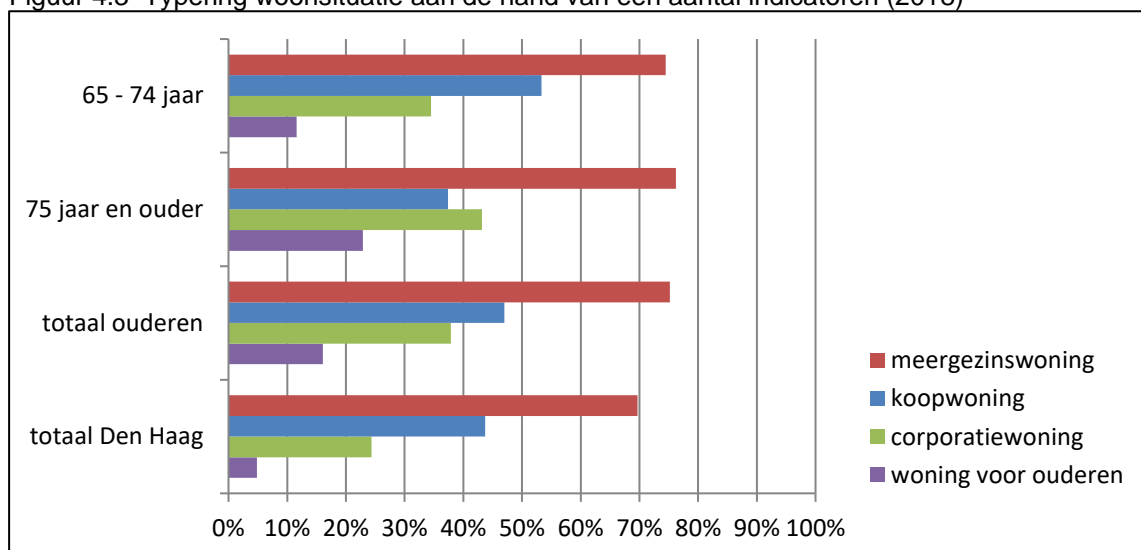
Als we naar het eigenaarschap van de woning kijken, zien we dat 47% van de Haagse 65-plussers in een koopwoning woont (zie figuur 4.3). Ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar wonen duidelijk vaker (54%) in een koopwoning dan 75-plussers (38%). Van de Haagse 65-plussers woont 38% in een woning van een woningcorporatie. Dit aandeel is hoger dan gemiddeld; van alle Hagenaren woont 24% in een corporatiehuurwoning. 15% van de ouderen woont in een particuliere huurwoning.

Van de Haagse ouderen woont 16% in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen (zie figuur 4.3). 75-plussers wonen duidelijk vaker in een woning speciaal voor ouderen dan 65-74-jarigen (respectievelijk 23% en 12%).

¹² Bron: Woononderzoek Nederland 2018

Bijna 60% van de Haagse ouderen woont in een drie- (30%) of vierkamerwoning (29%). Wat dit betreft wijken Haagse ouderen niet veel af van het Haagse gemiddelde. Binnen de groep ouderen lijken de 75 plussers vaker in een driekamerwoning te wonen.

Figuur 4.3 Typering woonsituatie aan de hand van een aantal indicatoren (2018)

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2018

Vergeleken met 2012 lijkt het erop dat Haagse ouderen in 2018 vaker in een koopwoning wonen en minder vaak in een huurwoning van een woningcorporatie (zie tabel 4.4). Daarnaast lijken zij minder vaak in een woning speciaal voor ouderen te wonen. De verschillen ten opzichte van 2012 zijn echter niet heel groot.

Tabel 4.4 Typering woonsituatie aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2018

	2012 ¹³	2015	2018
% meergezinswoning	74,5%	73,4%	75,2%
% koopwoning	39,0%	43,1%	47,0%
% huurwoning bij woningcorporatie	45,7%	41,9%	37,9%
% woning bestemd voor ouderen	20,2%	16,9%	16,1%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012, 2015 en 2018

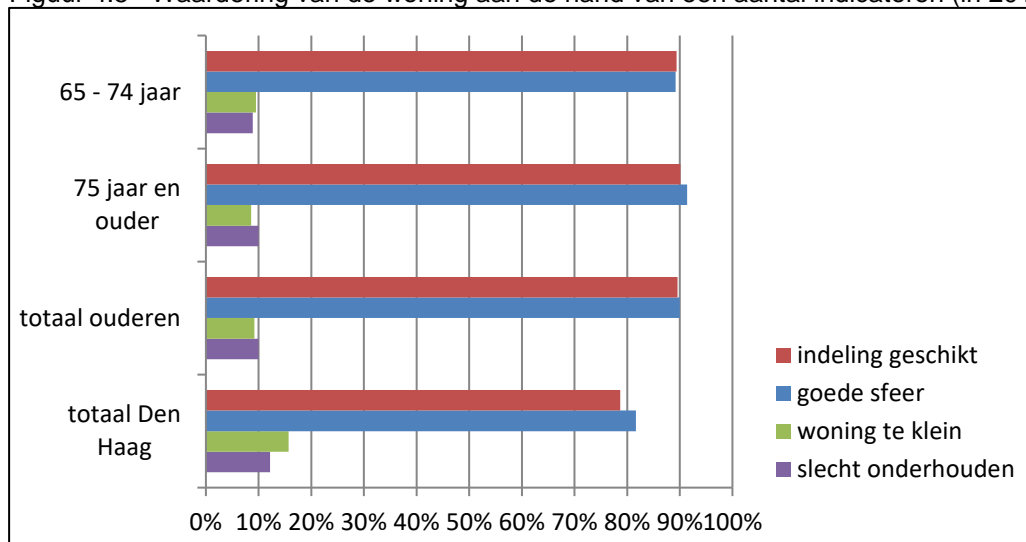
4.3 WAARDERING VAN DE WONING¹⁴

Een belangrijk aspect bij het thema huisvesting is de waardering van de woning. De meerderheid van de Haagse 65-plussers is tevreden over hun huidige woning. Zij vinden de indeling geschikt, vinden de woning niet te klein, goed onderhouden en geven aan dat de woning een goede sfeer uitademt (zie figuur 4.5 op de volgende pagina). Ouderen waarderen hun woning met een rapportcijfer 7,7. In vergelijking met de gemiddelde Hagenaar zijn ouderen in het algemeen vaker tevreden over hun woning.

¹³ De gegevens die in deze paragraaf gepresenteerd worden, hebben betrekking op personen. De cijfers over 2012 wijken af van de cijfers die in de Ouderenmonitor 2014 zijn gepresenteerd, aangezien deze betrekking hadden op huishoudens.

¹⁴ Bron: Veiligheidsmonitor

Figuur 4.5 Waardering van de woning aan de hand van een aantal indicatoren (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

In vergelijking met 2012 zijn ouderen vaker tevreden over de indeling en de sfeer van hun woning. Ongeveer 10% van de ouderen vindt de woning te klein en/of slecht onderhouden; dat is ongeveer hetzelfde als in 2012.

Tabel 4.6 Waardering van de woning aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2019

	2012	2013	2015	2017	2019
% vindt indeling woning geschikt	79,8%	82,9%	82,3%	86,3%	89,6%
% vindt dat woning goede sfeer heeft	74,5%	83,3%	82,2%	88,1%	90,0%
% vindt woning te klein	9,5%	6,7%	7,2%	8,8%	9,2%
% vindt woning slecht onderhouden	10,3%	7,2%	10,0%	9,6%	10,0%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

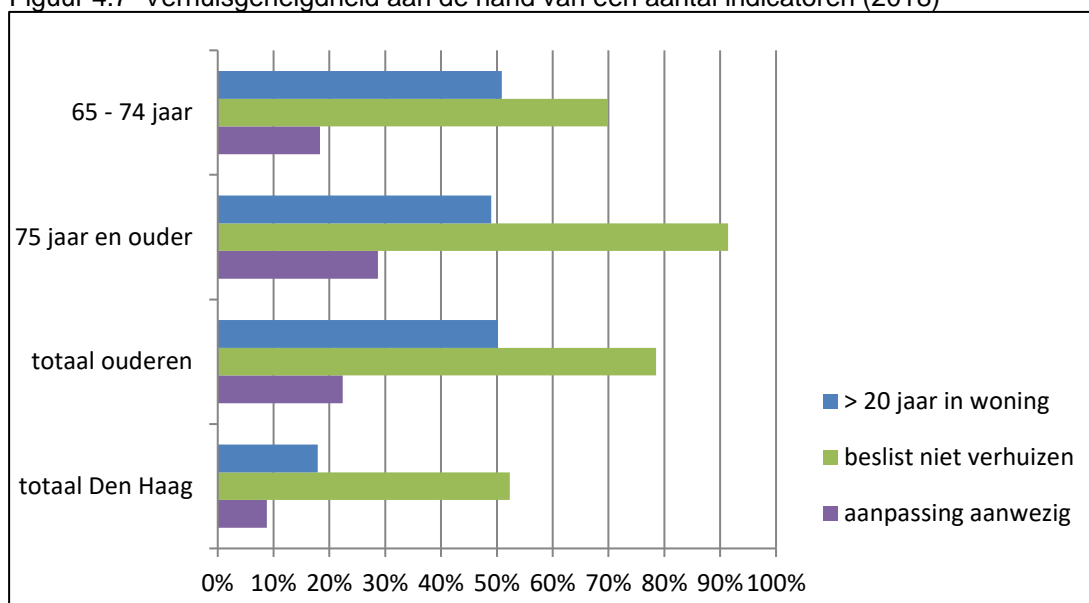
4.4 WEL OF NIET VERHUIZEN¹⁵

In de voorgaande paragraaf hebben we gezien dat Haagse senioren in het algemeen tevreden zijn over hun woning. 65-plussers wonen vaak al een langere tijd in hun woning; de helft van de ouderen (50%) woont langer dan 20 jaar in de huidige woning (zie figuur 4.7). Dit aandeel is duidelijk hoger dan gemiddeld (18%).

Het merendeel van de ouderen (79%) wil beslist niet verhuizen in de komende twee jaar (zie figuur 4.7). Vooral 75-plussers lijken dit niet te willen. De verhuisgeneigdheid is onder ouderen duidelijk lager dan gemiddeld; van alle Haagse inwoners wil 52% beslist niet verhuizen.

¹⁵ Bron: Woononderzoek Nederland.

Figuur 4.7 Verhuigeneidheid aan de hand van een aantal indicatoren (2018)

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2018

De 65-plussers die eventueel wel willen verhuizen, geven als belangrijkste redenen aan dat zij dit zouden doen voor hun gezondheid of de behoefte aan zorg (37%), vanwege de huidige woning (24%), of vanwege de woonomgeving / buurt waarin zij nu wonen (17%). Ouderen noemen vooral de gezondheid duidelijk vaker dan gemiddeld; van alle inwoners van Den Haag noemt 9% hun gezondheid als reden om te verhuizen.

In vergelijking met 2012 lijkt de verhuigeneidheid onder ouderen te zijn toegenomen. De verschillen zijn echter niet heel groot (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8 Verhuigeneidheid aan de hand van een aantal indicatoren, 2012 – 2018

	2012	2015	2018
% woont > 20 jaar in woning	49,1%	46,2%	50,2%
% wil beslist niet verhuizen	85,4%	77,8%	78,5%
% woningaanpassingen aanwezig	29,0%	23,8%	22,4%

Bron: Gemeente Den Haag, WoOn 2012, 2015 en 2018

4.5 AANPASSINGEN AAN DE WONING

Om langer zelfstandig thuis te kunnen blijven wonen is het mogelijk om de woning aan te passen. Uit het WoOn 2018 blijkt dat van alle ouderen 22% momenteel aanpassingen in de woning heeft vanwege een handicap (zie figuur 4.7 op de vorige pagina). Dit is duidelijk vaker het geval dan gemiddeld (9%). In woningen van 75-plussers zijn vaker woningaanpassingen (29%) dan in woningen van 65-74-jarigen (18%). Het gaat veelal om kleine aanpassingen zoals beugels, aangepaste drempels etc. (80%). Vergeleken met 2012 is het aandeel 65-plussers met een woningaanpassing licht gedaald (zie tabel 4.8).

Het is mogelijk om via de gemeente (WMO) een woonaanpassing en/of hulpmiddelen te krijgen, zoals bijvoorbeeld een traplift. Tabel 4.9 geeft de toegekende woningvoorzieningen weer van 2014 tot en met 2019. Het totaal toegekende woonvoorzieningen is de laatste jaren gedaald.

Ruim de helft (52,7%) van de cliënten met een verstrekking van een hulpmiddel wonen is 65 jaar en ouder. Van de verstrekking woningaanpassingen of een vergoeding voor een woningaanpassing is ruim 60% 65 jaar en ouder.

Tabel 4.9 Aantal toegekende woonvoorzieningen (2014 – 2019)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 % 65-plus
Wonen hulpmiddelen	4.775	4.337	4.071	3.504	3.575	3.596	52,7%
Woningaanpassingen	3.284	2.973	2.704	2.804	2.685	2.600	61,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW (Socrates)

Kader: Programma Gezond Lang Thuis

De meeste ouderen willen, ook als zij kwetsbaar worden, in hun eigen huis blijven wonen. Technologie kan helpen om zelfredzaam te blijven en om in contact te blijven met de (sociale) omgeving. De gemeente werkt daarom samen met partners én bewoners aan de ontwikkeling en uitvoering van innovatieve zorgtechnologie. Deze technologie helpt ouderen om langer gezond en zelfstandig te blijven wonen.

Om de vernieuwing en uitvoering van zorgtechnologie te versnellen, stimuleert de gemeente actieve kennisdeling en samenwerking door partijen bij elkaar te brengen en door senioren actief te betrekken bij het vernieuwingsproces. Door de ideeën en ervaringen van senioren in een vroeg stadium mee te nemen ontstaan belangrijke oplossingen die aansluiten bij hun behoeften.

iZi Gezond Lang Thuis

In het iZi Living lab testen ouderen samen met technologie ontwikkelaars of (nieuwe) toepassingen goed werken en of ze aansluiten bij hun behoeften. Zo leveren zij een belangrijke bijdrage aan de verbetering en doorontwikkeling van toepassingen. Ook kunnen inwoners een kijkje nemen in de iZi-ervaarwoning. In dit driekamerappartement op de Steenhouwersgaarde, staan ruim 90 slimme oplossingen die het leven van ouderen prettiger en makkelijker kunnen maken.

Bron: www.wijenzi.nl en www.denhaag.nl

4.6 WOONSITUATIE 75-PLUSERS¹⁶

In 2019 is door de dienst Stedelijke Ontwikkeling van de gemeente Den Haag een onderzoek verricht naar de woonsituatie van 75-plussers en het toekomstig woningaanbod. Een aantal bevindingen uit dit rapport is hieronder weergegeven:

Woonsituatie 75-plussers

Van de 32.000 75-plussers in Den Haag woont ruim een derde (10.700) **niet** in een nultredenwoning. Een nultredenwoning is een gelijkvloerse woning bereikbaar zonder trappen of bereikbaar met een lift. Dat wil niet zeggen dat die woning (nu of op termijn) per se ongeschikt is, maar het geeft wel een indicatie van de omvang van een potentieel huisvestingsprobleem. Twee derde van hen, meer dan 7.300 75-plussers, woont alleen en is daardoor extra kwetsbaar. Een deel van deze betrekkelijk grote groep alleenwonende 75-plussers zal mogelijk in de nabije toekomst tegen huisvestingsproblemen aanlopen.

Benodigd aanbod voor passend wonen

Op dit moment bewonen de 32.000 75-plussers 24.000 zelfstandige woningen. Van de 24.000 woningen gaat het om ruim 8.500 woningen in de koopsector (35%), 10.900 woningen in de sociale huursector (45%) en ruim 4.400 woningen in de particuliere huursector (18%).

Van de woningvoorraad in Den Haag is ruim een derde (34%) een zgn. nultredenwoning (86.100). Jaarlijks komen van de nultredenwoningen ca. 2.000 woningen in de koopsector beschikbaar, zo'n 3.500 woningen in de particuliere sector en 400-450 woningen in de corporatiesector.

Hoewel de voorraad nultredenwoningen in Den Haag veel groter is dan het aantal 75-plussers, neemt de komende jaren het aantal 75-plussers echter wel aanzienlijk toe; van bijna 32.000 in 2017 tot ca. 45.500 in 2030 (+ ruim 40%) en ca. 58.000 in 2040 (+ ruim 80%).

4.7 BIJZONDERE WOONVORMEN

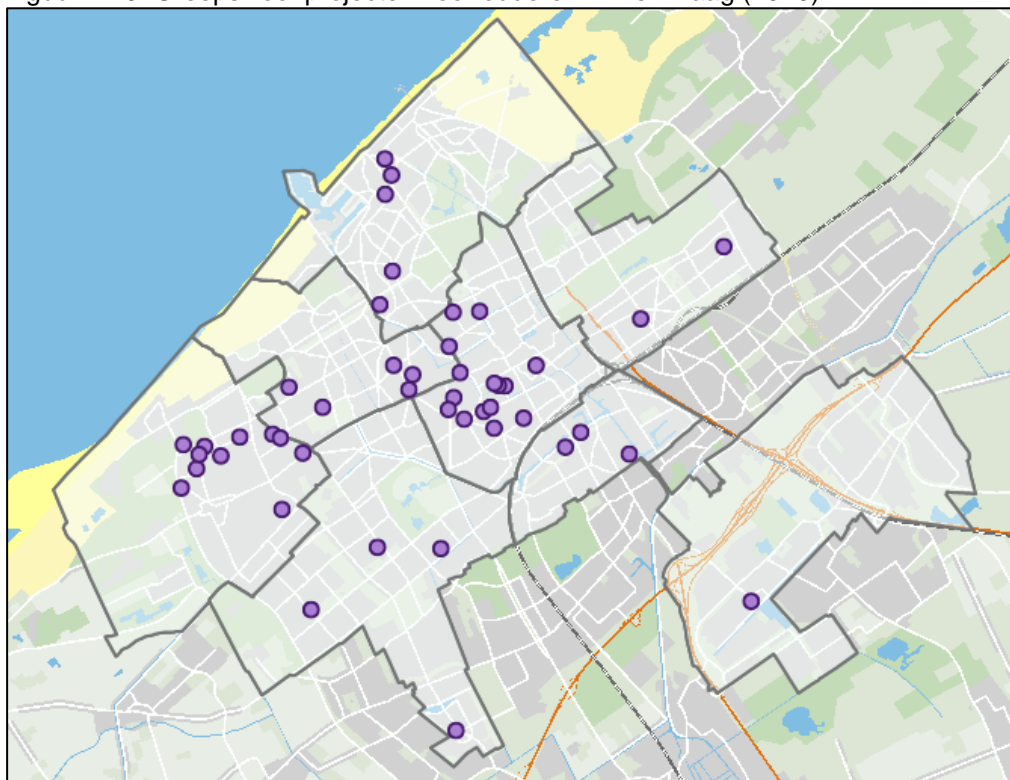
Een bijzondere woonvorm voor ouderen is groepswonen. Groepswonen is een woonconcept dat in Den Haag rond 1984 is gestart. Deze groepen waren van oorsprong bedoeld voor 50-plussers. Het idee was om met een aantal generatiegenoten bij elkaar in een groep te gaan wonen. Voor aanspraak en ook om een beetje voor elkaar te zorgen. Zo zijn de eerste woongroepen voor ouderen ontstaan.

¹⁶ Bron: gemeente Den Haag/DSO/PSO, Onderzoek Passend wonen 75-plus en toekomstig woningaanbod

Een woongroep voor senioren bestaat over het algemeen uit 20 huishoudens die een gemeenschappelijke ruimte delen en samen een zelfstandige vereniging vormen. Elke woongroep bepaalt de eigen statuten en cultuur.¹⁷

In 2020 zijn er in Den Haag 46 projecten waar ouderen in groepsverband kunnen wonen. Hoeveel Haagse 65-plussers gebruik maken van groepswoon is niet bekend. In figuur 4.10 zijn de groepswoonprojecten op de kaart weergegeven.

Figuur 4.10 Groepswoonprojecten voor ouderen in Den Haag (2020)

Bron: Centrum Groepswoon

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. huisvesting:

- Help ouderen met verhuizen door een wooncoach in te schakelen die helpt met de inventarisatie van woonwensen, de zoektocht naar een huis en financiering tot en met het op-/uitruimen van het oude huis.
- Er is een behoefte aan betaalbare levensloopbestendige woningen, appartementen met lift en balkon.
- Senioren zien zowel voor- als nadelen als het gaat om het gemengd wonen met jong en oud.
- Er is een behoefte aan hofjes voor starters en ouderen.
- Er is een behoefte aan nieuwe woonvormen, waarbij ontmoeting en onderling contact basisuitgangspunt is.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

¹⁷ Bron: www.centrumgroepswoon.nl (geraadpleegd op 22-10-2018)

4.8 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden en opleidingsniveau.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 4.11 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de woonsituatie van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vrouwen wonen vaker intramuraal dan mannen.
- Ouderen met een Nederlandse achtergrond wonen vaker intramuraal dan ouderen met een migratieachtergrond. Migrantenouderen geven duidelijk een lager rapportcijfer voor hun woning dan ouderen met een Nederlandse achtergrond. Daarnaast lijken migrantenouderen vaker in een meergezinswoning te wonen en vaker in een corporatiewoning.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau zijn vaker tevreden over hun woning dan ouderen met een laag opleidingsniveau; zij geven een duidelijk hoger rapportcijfer. Daarnaast wonen zij minder vaak in een meergezinswoning en ook minder vaak in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen, dan 65-plussers met een laag opleidingsniveau. Verder geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe lager het aandeel ouderen dat in een sociale huurwoning woont.
- Alleenstaande ouderen wonen vaker intramuraal dan ouderen uit een meerpersoonshuishouden. Ouderen uit een meerpersoonshuishouden geven een hoger rapportcijfer voor hun woning dan alleenstaande ouderen. Daarnaast zien we dat alleenstaanden die zelfstandig wonen vaker in een meergezinswoning (appartement, flat etc.) wonen en ook vaker in een woning die speciaal bestemd is voor ouderen.

Overzicht 4.11 Woonsituatie Haagse ouderen aan de hand van een aantal aspecten

	% intramuraal (2020)	N Veiligheids- monitor (2019) (Indicatie resp.)	rapportcijfer woning	N WoON (2018) (indicatie resp.)	% meergezins- woning	% corporatie woning	% in woning speciaal voor ouderen	% beslist niet verhuizen
Totaal 65-plus	5,4%	469	7,7	456	75,2%	37,9%	16,1%	78,5%
<i>Leeftijd</i>								
65 – 74 jaar	2,0%	304	7,7	267	74,5%	34,5%	11,6%	69,9%
75-plus	10,3%	165	7,6	189	76,2%	43,2%	22,9%	91,4%
<i>Sekse</i>								
Man	4,1%	236	7,6	-	-	-	-	-
Vrouw	6,5%	255	7,7	-	-	-	-	-
<i>Etniciteit</i>								
Nederlandse achtergrond	6,1%	329	7,8	342	72,4%	34,9%	16,5%	78,6%
Migratieachtergrond	3,9%	140	7,4	114	81,1%	43,9%	15,3%	78,2%
<i>Opleidingsniveau</i>								
Laag	-	207	7,4	225	82,2%	55,9%	25,7%	77,3%
Middel	-	95	7,9	85	80,2%	32,4%	10,4%	75,6%
Hoog	-	132	8,1	117	55,5%	9,0%	4,9%	83,2%
<i>Type huishouden</i>								
Eenpersoons	9,8%	176	7,5	275	81,6%	42,2%	20,4%	80,6%
Meerpersoons	0,7%	265	7,8	181	69,5%	34,0%	12,0%	76,6%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP; Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019; Gemeente Den Haag, WoOn 2018

5 Publieke ruimte

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten die te maken hebben met de publieke ruimte, oftewel de leefomgeving van Haagse ouderen. Zijn zij tevreden met de buurt waarin zij wonen? En voelen zij zich er veilig?

De gegevens die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, komen uit de Veiligheidsmonitor. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over. De uitkomsten uit de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen.

5.1 WAARDERING VAN DE (FYSIEKE) BUURT

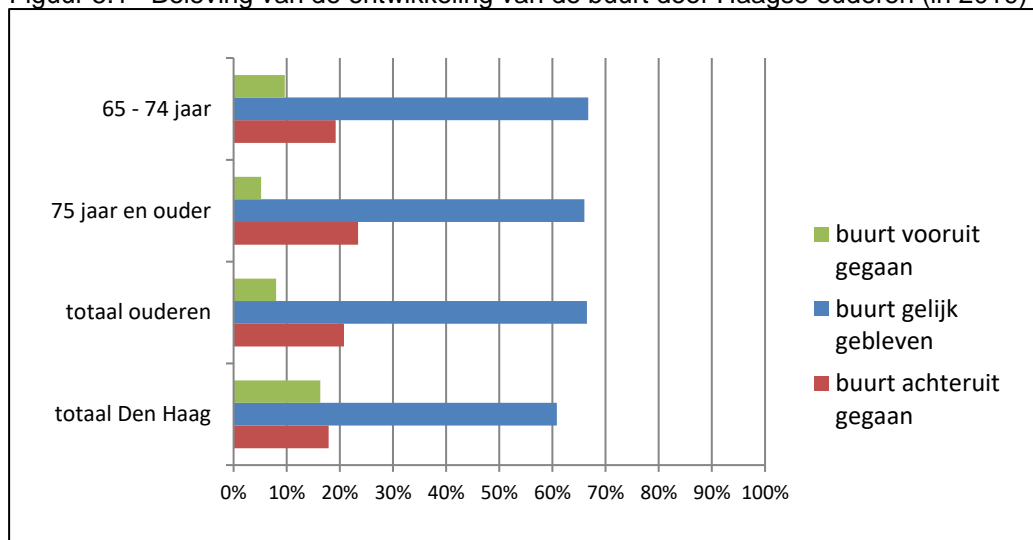
Haagse senioren lijken in het algemeen redelijk tevreden met hun leefomgeving. Ze geven gemiddeld een 7,3 als waardering voor hun woonomgeving. Alle Hagenaars bij elkaar geven gemiddeld een 7,2 voor hun woonomgeving.

5.1.1 Ontwikkeling van de buurt

Hoe heeft de buurt waarin Haagse 65-plussers wonen zich ontwikkeld? Is deze erop vooruitgegaan, achteruitgegaan of is deze gelijk gebleven?

Twee derde (66,5%) van de Haagse 65-plussers geeft aan dat de buurt waarin zij wonen het jaar voorafgaand aan het onderzoek niet vooruit, maar ook niet achteruit is gegaan (zie figuur 5.1). Een vijfde (20,8%) geeft echter aan dat de buurt achteruit is gegaan. Een relatief klein deel (8%) van de 65-plussers vindt dat de buurt vooruit is gegaan. Dit laatste is duidelijk minder vaak dan gemiddeld voor Den Haag als geheel; van alle inwoners vindt 16,3% dat de buurt erop vooruit is gegaan.

Figuur 5.1 Beleving van de ontwikkeling van de buurt door Haagse ouderen (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Door de jaren heen (zie tabel 5.2 op de volgende pagina) zien we geen grote verschillen in de beleving van de ontwikkeling van de buurt.

Tabel 5.2 Beleving van de ontwikkeling van de buurt door Haagse ouderen, 2013 – 2019

	2012	2013	2015	2017	2019
% buurt is achteruit gegaan	23,8%	23,4%	20,2%	21,0%	20,8%
% buurt is vooruit gegaan	9,4%	7,3%	9,7%	10,5%	8,0%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

De vijf grootste problemen in de buurt waar 65-plussers zelf overlast van ervaren, zijn (in 2019):

1. te hard rijden
2. parkeerproblemen
3. hondenpoep
4. rommel op straat
5. agressief verkeersgedrag

Hierin is ten opzichte van 2015 niets veranderd.

Voorals de eerste vier problemen zien 65-plussers graag door de gemeente aangepakt worden.

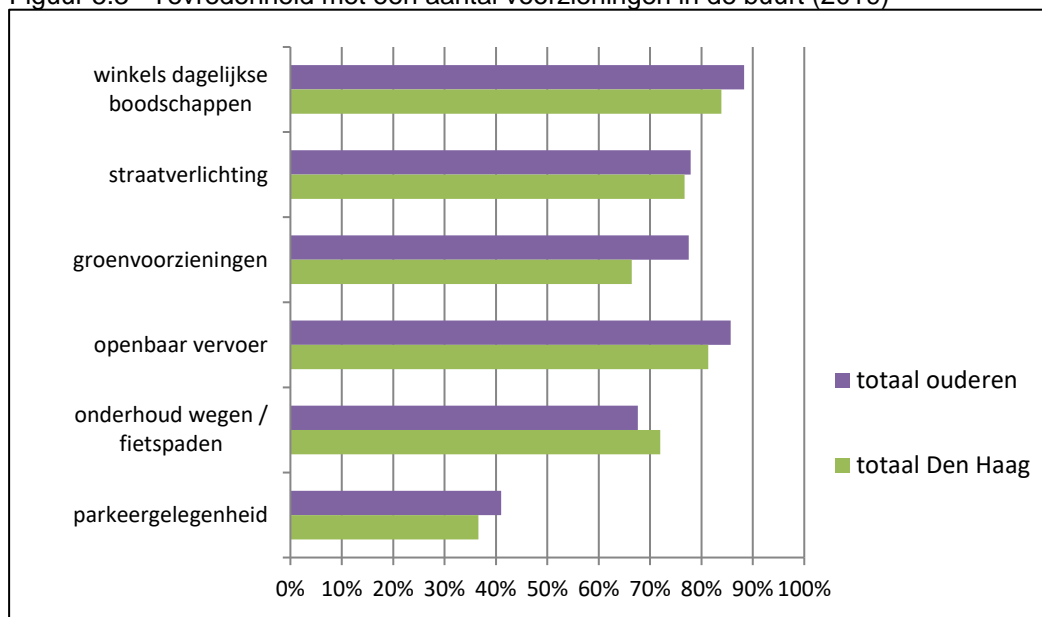
5.1.2 Tevredenheid met voorzieningen in de buurt

Voor een aantal voorzieningen in de woonbuurt is er gevraagd in welke mate men daar tevreden mee is; voorzieningen als winkels voor dagelijkse boodschappen, openbaar vervoer en openbaar groen.

65-plussers zijn in het algemeen tevreden over de verschillende voorzieningen (zie figuur 5.3). Zij zijn het meest tevreden met de winkels voor dagelijkse boodschappen (88%) en met het openbaar vervoer (86%). Daarnaast is 78% van de ouderen tevreden met de straatverlichting en de groenvoorzieningen en is 68% tevreden over het onderhoud van wegen en fietspaden. Over de parkeergelegenheid is men minder tevreden (41%).

In vergelijking met de gemiddelde Hagenaar zijn ouderen duidelijk vaker tevreden over de groenvoorzieningen.

Figuur 5.3 Tevredenheid met een aantal voorzieningen in de buurt (2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Ten opzichte van 2015 lijken Haagse ouderen vaker tevreden te zijn met verschillende voorzieningen in de buurt (zie tabel 5.4) behalve met de parkeergelegenheid.

Tabel 5.4 Tevredenheid met een aantal voorzieningen in de buurt, 2012 – 2019

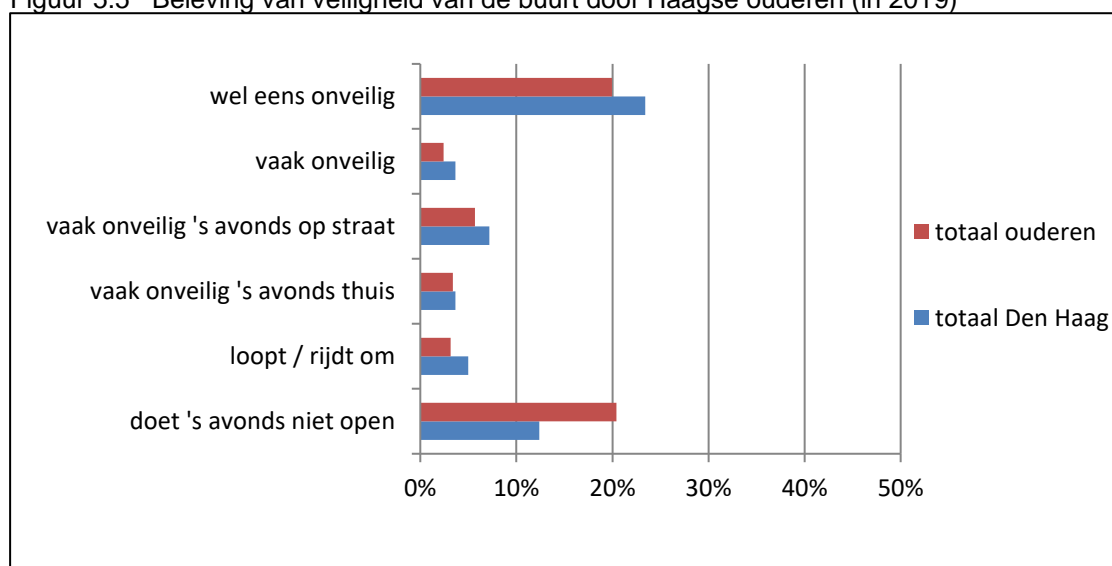
% (zeer) tevreden met:	2012	2013	2015	2017	2019
- winkels dagelijkse boodschappen	81,1%	82,9%	81,1%	85,4%	88,3%
- straatverlichting	78,3%	76,8%	70,2%	83,1%	77,9%
- groenvoorzieningen	77,6%	73,4%	73,7%	76,2%	77,5%
- openbaar vervoer	79,6%	73,8%	75,4%	84,7%	85,7%
- onderhoud wegen / fietspaden	61,0%	59,8%	62,4%	70,5%	67,6%
- parkeergelegenheid	40,5%	42,4%	45,6%	40,8%	41,0%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

5.2 VEILIGHEID

Veiligheid is een belangrijk onderwerp bij het thema publieke ruimte. Voelen ouderen zich veilig in de buurt en in hun woning? En voelen zij zich ook op andere plekken in de stad veilig?

Figuur 5.5 Beleving van veiligheid van de buurt door Haagse ouderen (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Haagse ouderen geven gemiddeld een 7,1 als rapportcijfer voor de veiligheid in hun buurt. Niettemin geeft 20% aan dat zij zich wel eens onveilig voelen in de buurt (zie figuur 5.5) en 2,4% voelt zich vaak onveilig. Een deel van de ouderen (3,2%) loopt of rijdt (dan ook) wel eens om, om onveilige plekken in hun buurt te vermijden. Het aandeel ouderen dat zich 's avonds onveilig voelt op straat is nog iets hoger (5,7%). Ook in hun eigen huis voelt een klein deel van de ouderen (3,4%) zich 's avonds niet veilig. 20% van de ouderen doet 's avonds de deur niet open; dit is hoger dan het Haags gemiddelde van 12%.

Ouderen voelen zich in het algemeen minder onveilig in hun eigen buurt dan de gemiddelde Hagenaar maar geven wel vaker aan hun deur 's avonds niet open te doen.

Door de jaren heen lijkt het onveiligheidsgevoel onder ouderen te zijn afgenomen (zie tabel 5.6).

Tabel 5.6 Beleving van de veiligheid van de buurt, 2012 – 2019

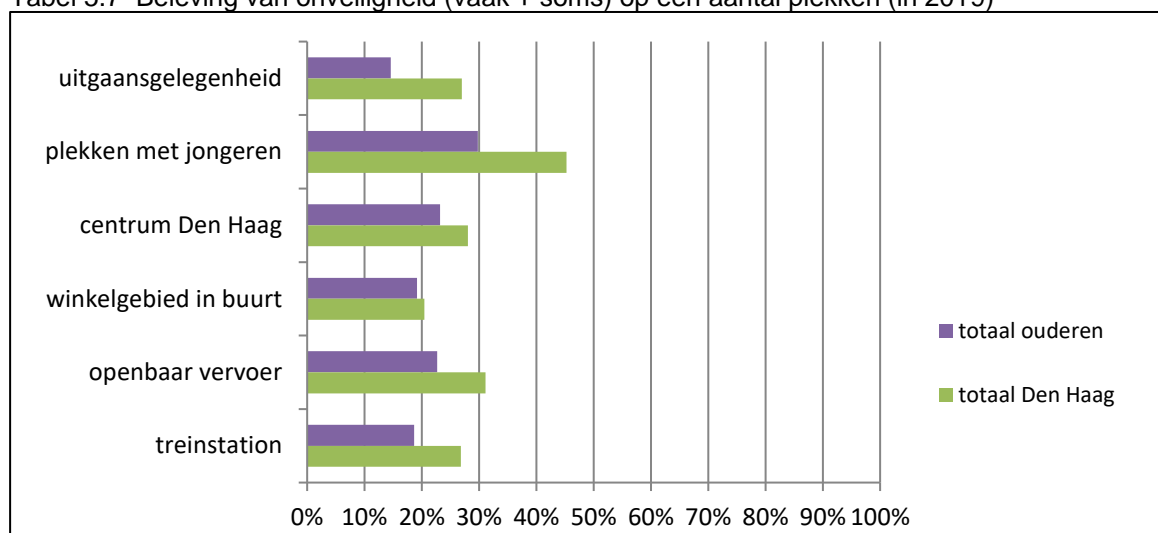
	2012	2013	2015	2017	2019
% voelt zich wel eens onveilig	27,8%	26,7%	24,8%	19,7%	19,9%
% voelt zich vaak onveilig 's avonds op straat	9,0%	7,9%	8,5%	6,5%	5,7%
% voelt zich vaak onveilig 's avonds thuis	4,4%	4,3%	4,3%	3,7%	3,4%
% loopt / rijdt vaak om	5,4%	4,1%	5,3%	3,5%	3,2%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

Als we kijken naar plekken in de stad die niet per se in de eigen buurt liggen, zien we dat ouderen zich vooral wel eens onveilig voelen op plekken waar groepen jongeren rondhangen (29,8%), in het centrum van Den Haag (23,2%) en in het openbaar vervoer (22,7%) (zie figuur 5.7). Dit zijn ook de plekken waar de gemiddelde Hagenaar zich het meest vaak onveilig voelt. Het aandeel ouderen dat zich vaak of soms onveilig voelt op de diverse plekken in de stad is in bijna alle gevallen lager dan gemiddeld; alleen in het winkelgebied in de buurt voelen ouderen zich ongeveer even onveilig als alle Hagenaars bij elkaar.

Binnen de groep ouderen voelen 65-74-jarigen zich vaker wel eens onveilig dan 75-plussers. Dit geldt voor alle plekken. Door de jaren heen lijken ouderen zich in het algemeen veiliger te gaan voelen (zie tabel 5.8)

Tabel 5.7 Beleving van onveiligheid (vaak + soms) op een aantal plekken (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Tabel 5.8 Beleving van Haagse ouderen van onveiligheid op een aantal plekken, 2012 – 2019

% dat zich vaak/soms onveilig voelt	2012	2013	2015	2017	2019
- uitgaansgelegenheid	19,7%	16,3%	17,4%	15,1%	14,6%
- plekken met jongeren	39,0%	36,3%	34,5%	33,5%	29,8%
- centrum Den Haag	29,2%	25,4%	25,5%	23,4%	23,2%
- winkelgebied in buurt	23,6%	21,0%	23,6%	19,5%	19,2%
- openbaar vervoer	32,8%	28,8%	30,1%	24,6%	22,7%
- treinstation	30,9%	26,7%	24,2%	20,6%	18,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

5.3 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB *Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.*

In overzicht 5.9 op de volgende pagina zijn een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de leefomgeving van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Ouderen met een migrantenachtergrond voelen zich vaker onveilig. Vooral in hun eigen buurt en in het winkelgebied in de eigen buurt voelen migrantenouderen zich vaker onveilig dan ouderen met een Nederlandse achtergrond.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau zijn op bijna alle aspecten vaker tevreden over hun buurt. Hoog opgeleiden vinden vooral minder vaak dat hun buurt er op achteruit gegaan is. Ook qua veiligheid 'scoren' hoog opgeleide 65-plussers op bijna alle punten beter.
- Ouderen uit de stadsdelen Escamp, Centrum en Laak waarderen hun leefomgeving met een lager rapportcijfer dan ouderen uit de overige stadsdelen. Ook lijken ouderen uit Escamp, Centrum en Laak zich vaker onveilig te voelen en waarderen de veiligheid in hun buurt met een lager rapportcijfer dan ouderen uit de overige stadsdelen.

Overzicht 5.9 Waardering van de publieke ruimte / leefomgeving aan de hand van een aantal aspecten (2019)

	N (indicatie) respondenten Veiligheidsmonitor (2019)		rapportcijfer woonomgeving	% buurt gaat achteruit	% buurt gaat vooruit	rapportcijfer veiligheid buurt	% voelt zich wel eens onveilig in buurt	% voelt zich weleens onveilig in winkelgebied buurt	% voelt zich weleens onveilig in OV
Totaal 65-plus	952		7,3	20,8%	8,0%	7,1	19,9%	19,2%	22,7%
<i>Leeftijd</i>									
65 – 74 jaar	620		7,3	19,2%	9,6%	7,0	22,2%	20,0%	25,5%
75-plus	332		7,3	23,4%	5,2%	7,2	16,0%	17,8%	17,8%
<i>Sekse</i>									
Man	458		7,3	20,5%	9,8%	7,1	17,5%	19,2%	20,4%
Vrouw	494		7,3	21,0%	6,5%	7,0	22,0%	19,2%	24,6%
<i>Etniciteit</i>									
Nederlandse achtergrond	667		7,5	20,9%	5,4%	7,2	15,3%	17,9%	19,7%
Migratieachtergrond	285		7,0	20,6%	12,3%	6,8	27,5%	21,3%	27,5%
<i>Opleidingsniveau</i>									
Laag	390		7,1	25,1%	7,6%	6,8	23,9%	20,1%	24,2%
Middel	211		7,6	17,0%	7,8%	7,3	18,5%	20,7%	24,9%
Hoog	239		7,8	11,0%	9,5%	7,6	12,5%	16,4%	18,5%
<i>Stadsdeel</i>									
Loosduinen	147		7,6	22,5%	3,2%	7,4	14,2%	15,7%	20,4%
Escamp	188		6,7	29,5%	8,6%	6,7	23,0%	24,7%	26,5%
Segbroek	84		7,7	12,2%	7,4%	7,3	18,8%	17,9%	26,7%
Scheveningen	110		7,8	15,8%	5,5%	7,5	14,8%	21,6%	20,9%
Centrum	211		6,8	19,3%	16,2%	6,4	34,0%	21,1%	23,6%
Laak	59		6,6	44,5%	7,6%	6,1	26,2%	24,1%	19,1%
Haagse Hout	98		7,8	11,5%	9,5%	7,6	13,1%	9,3%	15,2%
Leidschenveen/ Ypenburg	55		7,6	16,0%	1,9%	7,2	9,8%	17,2%	27,4%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

6 Mobiliteit

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten die te maken hebben met de mobiliteit van Haagse ouderen. Hoe vaak gaan Haagse senioren op pad? Welke vervoersmiddelen gebruiken zij daarbij? Met welk doel gaan zij op pad? Zijn zij tevreden over de mobiliteitsvoorzieningen in de eigen buurt? En van welke (gesubsidieerde) voorzieningen kunnen Haagse ouderen gebruikmaken, zodat zij mobiel blijven?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit het Onderzoek Onderweg In Nederland (ODiN) en de Veiligheidsmonitor. Daarnaast is een deel van de gegevens afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

De uitkomsten uit het ODiN en de Veiligheidsmonitor hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie uit deze onderzoeken.

6.1 MOBILITEIT ONDER HAAGSE SENIOREN¹⁸

Gemiddeld verplaatsen Haagse senioren zich per persoon per dag 2 keer. Met een verplaatsing bedoelen we een beweging van een beginpunt naar een eindpunt. Binnen een verplaatsing kunnen meerdere ritten met verschillende vervoersmiddelen gemaakt worden. Zo kan een verplaatsing van huis naar een winkel in het centrum van Den Haag bestaan uit meerdere ritten; rit 1 lopend van huis naar de tramhalte, rit 2 met de tram naar de binnenstad en rit 3 lopend naar de betreffende winkel.

Haagse 65-plussers verplaatsen zich gemiddeld per dag per persoon iets minder vaak dan alle inwoners van Den Haag bij elkaar. Gemiddeld maken alle inwoners van Den Haag 2,6 verplaatsingen per persoon per dag. Binnen de groep 65-plussers lijkt het erop dat geldt; hoe ouder, hoe minder verplaatsingen men maakt (65-74 jaar 2,2 en 75 jaar en ouder 1,6 verplaatsingen per dag).

Vervoersmiddel

Haagse ouderen verplaatsen zich vooral per auto, te voet of per fiets. Bijna een derde van de verplaatsingen van 65-plussers wordt met de auto gedaan en nog eens een derde te voet (zie figuur 6.1 op de volgende pagina). Een kwart van de verplaatsingen gebeurt op de fiets. Ongeveer 10% van de verplaatsingen gebeurt met het openbaar vervoer.

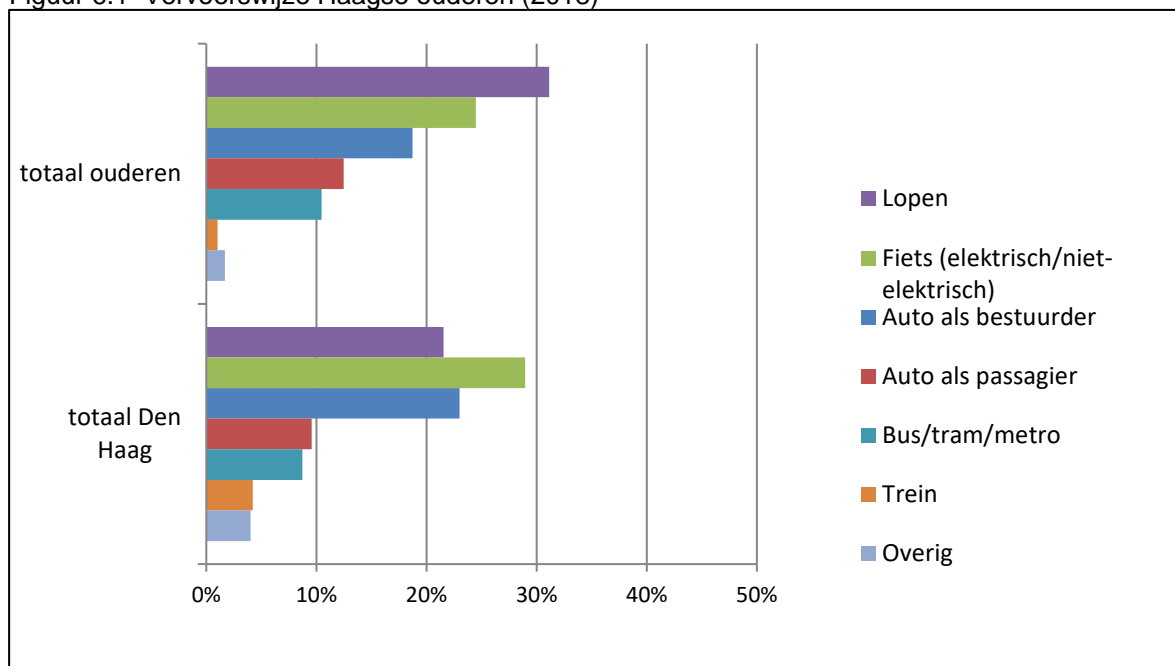
Vergeleken met Den Haag als geheel zien we geen grote verschillen in vervoerswijze (zie figuur 6.1 op de volgende pagina). Ouderen lijken wel minder vaak te fietsen en vaker te lopen.

---

¹⁸ Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Onderweg In Nederland 2018 (bewerking afdeling PSO).

Figuur 6.1 Vervoerswijze Haagse ouderen (2018)

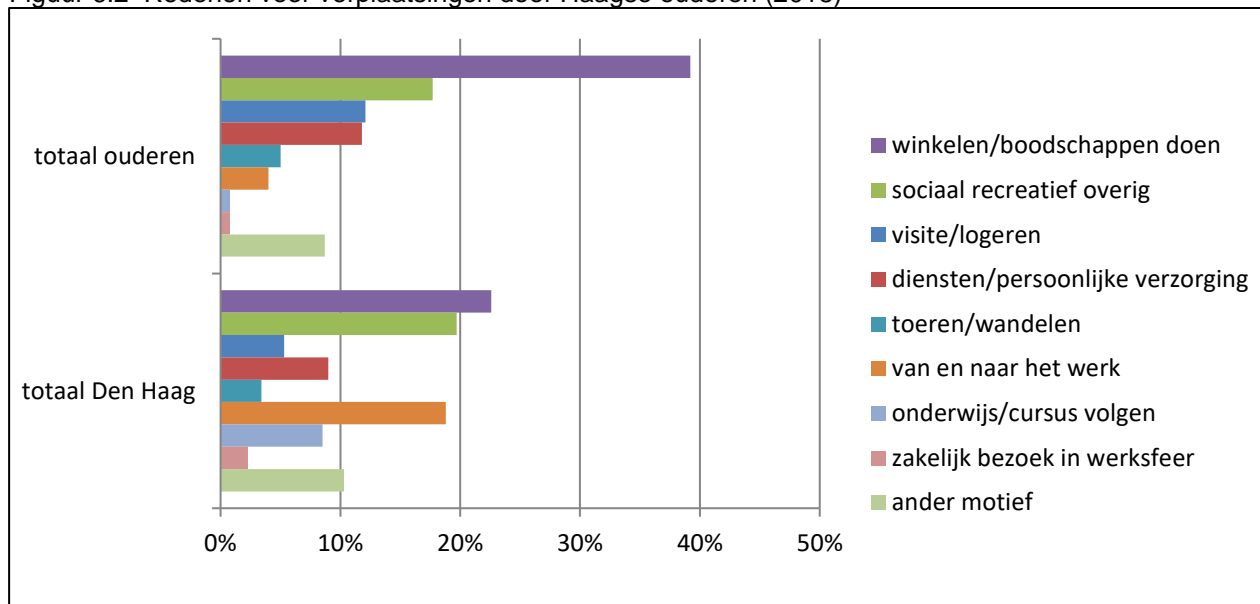

Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Onderweg In Nederland 2018 (bewerking afdeling PSO)

Redenen voor verplaatsing

Het doen van boodschappen en winkelen is voor Haagse ouderen de belangrijkste reden om zich te verplaatsen (39%). Bijna 30% van de verplaatsingen heeft een sociaal doel; visites (12%) of een ander sociaal recreatief doel (18%). 12% van de verplaatsingen heeft wandelen of toeren als doel. Logischerwijs gaan ouderen minder vaak op pad voor werk en onderwijs dan gemiddeld.

Figuur 6.2 Redenen voor verplaatsingen door Haagse ouderen (2018)

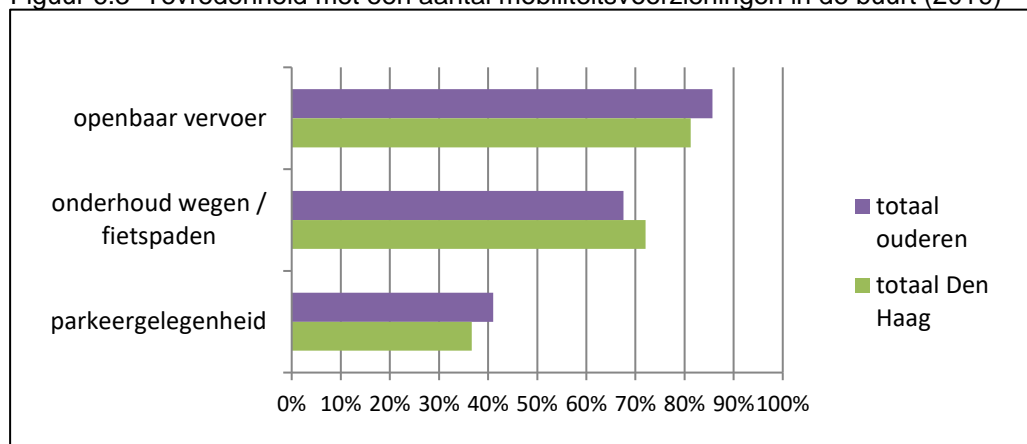
Bron: Gemeente Den Haag, Onderzoek Onderweg In Nederland 2018 (bewerking afdeling PSO)

6.2 TEVREDENHEID VOORZIENINGEN IN DE BUURT¹⁹

In het vorige hoofdstuk hebben we gekeken naar de tevredenheid van Haagse ouderen over een aantal voorzieningen in de buurt. Drie van deze voorzieningen, het openbaar vervoer, onderhoud van wegen en fietspaden en de parkeergelegenheid, hebben te maken met mobiliteit.

Ouderen zijn redelijk tevreden over deze mobiliteitsvoorzieningen in de buurt. We zien dat Haagse ouderen het meest tevreden zijn met het openbaar vervoer; 86% van hen is hier tevreden over (zie figuur 6.3). Over het onderhoud van wegen en fietspaden is 68% van de ouderen tevreden. Over de parkeergelegenheden in de buurt is minder dan de helft van de ouderen tevreden (41%).

Figuur 6.3 Tevredenheid met een aantal mobiliteitsvoorzieningen in de buurt (2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

6.3 (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN GERICHT OP MOBILITEIT²⁰

Er is in Den Haag een aantal voorzieningen die ervoor kunnen zorgen dat ouderen langer mobiel blijven. Er zijn bijvoorbeeld wijkbussen die ouderen kunnen gebruiken om naar bepaalde voorzieningen te gaan en er is een boodschappenbegeleidingsdienst die ouderen helpt bij het doen van de dagelijkse boodschappen. Daarnaast kunnen ouderen bij de gemeente terecht voor vervoersvoorzieningen vanuit de Wmo, zoals de Taxibus. In deze paragraaf kijken we naar het bereik van een aantal van deze voorzieningen. Overigens zijn deze voorzieningen niet uitsluitend voor ouderen, maar ouderen vormen wel een belangrijke doelgroep.

¹⁹ Bron: Veiligheidsmonitor

²⁰ Bron: interne gemeentelijke registraties en jaarverslagen organisaties

Wmo-voorzieningen

Om mobiel te blijven kunnen Haagse 65-plussers bij de gemeente terecht voor verschillende voorzieningen, zoals taxibuspassen en scootmobielen of een financiële tegemoetkoming voor vervoerskosten.

In tabel 6.4 is het aantal cliënten weergegeven met een taxibuspas, het aantal cliënten met een rolstoelvoorziening en het aantal cliënten met een financiële tegemoetkoming voor vervoerskosten vanaf 2011. Deze gegevens betreffen de toekenningen voor heel Den Haag. De toegekende voorzieningen aan 65-plussers in het jaar 2019 is weergegeven in tabel 6.5.

De toegekende taxibuspassen zijn vanaf 2011 gestegen tot ruim 17.000. Het aantal rolstoelvoorzieningen schommelde in de periode 2011-2017 tussen de 5.000 en 6.000 maar daalde in 2019 tot 4.200 cliënten.

Tabel 6.4 Aantal taxibuspassen en aantal rolstoelvoorzieningen Den Haag 2011 – 2019

	2011	2013	2015	2017	2019
Aantal cliënten met een taxibuspas (AV070)	10.997	13.898	14.538	16.043	17.029
Aantal cliënten met een rolstoelvoorziening	5.125	5.923	5.047	5.443	4.221
Aantal cliënten met een financiële vergoeding voor vervoer	n.b.	n.b.	1.968	1.737	1.759

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW (Socrates)

Tabel 6.5 Aantal taxibuspassen, scootmobielen en rolstoelen 65 jaar en ouder 2019

	aantal
Aantal taxibuspassen	10.266
Aantal scootmobielen	5.172
Aantal rolstoelen	2.607

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW (Socrates)

Boodschappenbegeleidingsdienst

De Boodschappenbegeleidingsdienst begeleidt ouderen en mindervaliden die weinig contacten hebben, slecht ter been zijn of zich onveilig voelen met als doel isolement tegen te gaan²¹. Dagelijks gaat de Boodschappenbegeleidingsdienst naar winkels waar ouderen hun wekelijkse boodschappen kunnen doen. Deelnemers worden thuis opgehaald, waarna er in kleine groepjes boodschappen wordt gedaan. De begeleiders bieden een arm en helpen bijvoorbeeld met het zoeken van de gewenste artikelen en het dragen van de boodschappentassen. Na afloop wordt gezamenlijk een kopje koffie gedronken, waarna de deelnemers weer thuis worden gebracht. Voor mensen die boodschappenhulp nodig hebben maar niet zelf mee kunnen, worden boodschappen aan huis bezorgd. Naast het doen van boodschappen biedt de Boodschappenbegeleidingsdienst ook dagelijks uitstapjes aan met begeleiding en vervoer en enkele keren per jaar vakanties. In 2019 hadden ruim 6.000 Hagenaars een abonnement op de Boodschappenbegeleidingsdienst (zie tabel 6.6).

Tabel 6.6 Aantal abonnementen van de Boodschappenbegeleidingsdienst (2011 – 2018)

	2011	2013	2015	2017	2018	2019
Boodschappenbegeleidingsdienst						
Aantal abonnementen Boodschappenbegeleidingsdienst	6.240	5.750	5.654	6.168	6.150	± 6.000

Bron: Gemeente Den Haag, Dienst OCW Ouderenbeleid en website bbddenhaag.nl

Wijkbussen

Den Haag kent 11 wijkbusorganisaties²². Elke wijkbus heeft een eigen (vastgelegd) rijgebied. Vaak ligt dit binnen een stadsdeel. Inwoners van dat gebied kunnen op afspraak en tegen geringe kosten vervoerd worden binnen dat rijgebied. De wijkbus haalt mensen thuis op en brengt hen naar hun bestemming, zoals de dokter/ziekenhuis, fysiotherapeut, pedicure of kapper, supermarkt en winkels, familie en/of het stadsdeelnkantoor. Hoeveel personen er per jaar vervoerd worden en hoeveel kilometers er jaarlijks worden gereden, is niet bekend.

²¹ Bron: www.bbddenhaag.nl (geraadpleegd op 8 juli 2020)

²² Bron: www.denhaag.nl (geraadpleegd op 8 juli 2020)

*Den Haag Doet Burenhulp en Begeleiden en Rijden (voorheen Burenhulpcentrales)*²³

Den Haag Doet Burenhulp koppelt vraag en aanbod aan elkaar. In 2019 waren er in Den Haag 16 burenhulpcentrales en 5.410 deelnemers die zich hebben ingeschreven.

Ongeveer 1.000 deelnemers hadden hulp bij het begeleiden en rijden; er zijn 7.600 ritten uitgevoerd. De leeftijdsgrens voor deze dienst is 60 jaar en ouder. 81% van deze deelnemers is 65 jaar of ouder.

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. transport:

- Zorg dat de regiotaxi's en AV070 ook uitgerust zijn om mensen met rollators mee te nemen, dat is soms niet mogelijk vanwege de brandstoftanks in de kofferbak.
- Er is behoefte om een hond mee te nemen, dit is niet altijd mogelijk.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

---

²³ Bron: Xtra, 2018

7 Burgerparticipatie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de maatschappelijke inzet van Haagse senioren. We kijken hierbij naar werk, vrijwilligerswerk, het verlenen van mantelzorg, of ouderen betrokken zijn bij activiteiten voor de buurt en of ouderen en hun burens elkaar helpen.

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen voornamelijk uit het Inwonersonderzoek Den Haag. In bijlage 1 vindt u meer informatie over dit onderzoek.

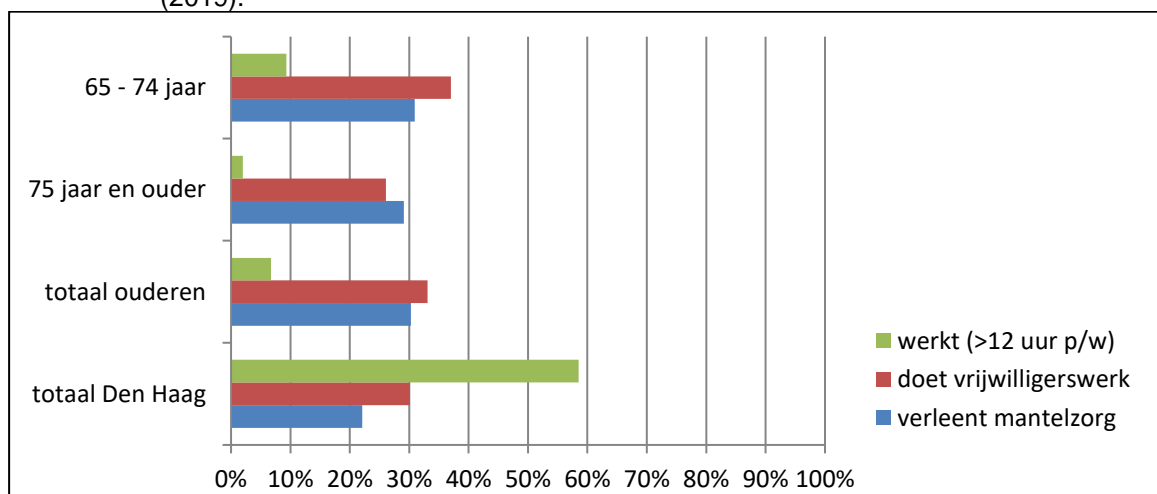
De uitkomsten hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen, hebben we geen informatie.

7.1 WERK

Het aandeel 65-plussers dat werkzaam is, is zoals we mogen verwachten gering. Het aandeel 65-plussers dat 12 uur per week of meer werkt is 7%. Voor heel Den Haag is dit 59% (zie figuur 7.1).

Binnen de groep ouderen zijn het, niet verwonderlijk, met name 65-74-jarigen die (nog) werken (9%). Het aandeel werkenden onder 75-plussers is beperkt (2%).

Figuur 7.1 Maatschappelijke inzet van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2019).

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2019

Tabel 7.2 Maatschappelijke inzet van Haagse ouderen, 2016 - 2019

	2016	2017	2019
% werkt (>12 uur p/w)	-	2,3%	6,7%
% doet vrijwilligerswerk	31,2%	27,0%	33,0%
% verleent mantelzorg	28,2%	26,6%	30,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2016, 2017 en 2019

7.2 VRIJWILLIGERSWERK

Een derde (33%) van de Haagse 65-plussers heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek wel eens vrijwilligerswerk gedaan bij een sportvereniging, zorginstelling of een politieke of andere maatschappelijke organisatie (zie figuur 7.1 op de vorige pagina).

Het aandeel vrijwilligers onder ouderen schommelt in de laatste jaren rond de 30% (zie tabel 7.2 op de vorige pagina).

Ruim twee derde (68%) van de vrijwilligers onder de 65-plussers zet zich minimaal één keer per week in. Vaak in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening, maar ook in de kerk of andere levensbeschouwelijke organisaties en bewonersorganisaties. De grootste doelgroep waarvoor 65-plussers zich inzetten, is de groep ouderen. Ouderen doen dus vaak vrijwilligerswerk voor andere ouderen.

7.3 MANTELZORG

Verlenen van mantelzorg

30% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij, het jaar voorafgaand aan het onderzoek, mantelzorg hebben verleend. Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp boden aan iemand in hun omgeving die vanwege een chronische ziekte en/of handicap hulp nodig had (zie figuur 7.1 op de vorige pagina). Bijna een kwart (23%) van de ouderen die mantelzorg verlenen, doet dit voor iemand uit het eigen gezin, 22% doet dit voor een vriend of kennis.

Het aandeel mantelzorgers onder ouderen is in 2019 vergelijkbaar met de voorgaande jaren (zie tabel 7.2 op de vorige pagina).

Intensiviteit, belasting en ondersteuning

In het Inwonersonderzoek is gevraagd hoeveel maanden per jaar de mantelzorger voor iemand heeft gezorgd. Twee derde van de mantelzorgers onder de 65-plussers heeft tussen de 10 en 12 maanden mantelzorg verleend en een derde doet dit korter dan 10 maanden per jaar.

Bijna twee derde van de mantelzorgers onder ouderen verleent één tot en met acht uur zorg per week en ruim een derde verleent meer dan acht uur per week mantelzorg.

Wanneer mantelzorgers meer dan drie maanden per jaar en/of meer dan acht uur per week mantelzorg verlenen, is sprake van intensieve mantelzorg. Van alle 65-plussers, die mantelzorger zijn, verleent 88% intensieve mantelzorg.

Hoewel de verleende mantelzorg vaak intensief is, geeft 79% van de ouderen aan dat zorg te combineren is met primaire dagelijkse bezigheden. Dit is meer dan gemiddeld (71%). De meerderheid van de mantelzorgers van 65-plus geeft aan dat zij zich niet / nauwelijks (50%) tot enigszins (32%) belast voelen. 18% van de 65-plussers die mantelzorg verlenen voelt zich tamelijk, zwaar tot overbelast.

7.4 BURENHULP

In het Inwonersonderzoek is niet gevraagd naar burenhulp. In eerder onderzoek²⁴ gaf 9% van de Haagse ouderen aan dat zij betrokken zijn geweest bij buurtoverleg of activiteiten om de buurt te verbeteren. 79% van de 65-plussers gaf aan wel eens iets voor de burens te doen en/of dat de burens wel eens iets voor hen deden. In veel gevallen werden pakketjes voor elkaar aangenomen. Iets meer dan de helft van de ouderen gaf aan dat zij tijdens vakanties voor elkaars planten, tuin en/of huisdieren zorgen. Een vijfde van de 65-plussers gaf aan dat zij elkaar helpen met het doen van boodschappen. Elkaar verzorgen bij ziekte, samen koken / eten en oppassen op kinderen wordt minder vaak gedaan. Andere dingen die genoemd worden zijn onder andere de vuilnis buiten zetten, de brievenbus leeghalen als men op vakantie is, klusjes, een oogje in het zeil houden en bij elkaar op de koffie / borrel.

²⁴ Bron: Gemeente Den Haag, Veerkrachtmeting 2015

Den Haag Doet Burenhulp (voorheen Burenhulpcentrales)²⁵

Den Haag Doet Burenhulp koppelt vraag en aanbod aan elkaar. In 2019 waren er in Den Haag 16 burenhulpcentrales en 5.410 deelnemers die zich hebben ingeschreven.

Van de deelnemers wil 70% hulp bijvoorbeeld bij een klusje in huis of in de tuin, bij het doen van boodschappen, of het maken van een praatje met een buurman/-vrouw. 30% van de deelnemers wil juist deze hulp bieden. Van de deelnemers met een hulpvraag is 37% 65 jaar en ouder.

7.5 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In voorgaande paragrafen is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 7.3 op de volgende pagina is een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot de participatie van Haagse ouderen, uitgesplitst naar een aantal kenmerken.

Een aantal punten die opvallen:

- Vanwege de kleine absolute aantallen respondenten per groep is het moeilijk om duidelijke verschillen te zien.
- Ouderen met een migrantenachtergrond lijken vaker te werken maar minder vaak vrijwilligerswerk te doen dan ouderen met een Nederlandse achtergrond.
- 65-plussers met een hoog opleidingsniveau lijken vaker te werken en vaker vrijwilligerswerk te doen.

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. burgerschap:

- Senioren betekenen veel voor de samenleving. Hun inzet moet niet gebagatelliseerd worden door de samenleving nog door de senior zelf.
- Door corona is het lastiger om actief deel te nemen aan de samenleving. Kijk naar wat er wel mogelijk is.
- De noodzaak wordt geuit om vrijwilligerswerk te laten appelleren aan je talenten, verwachtingen en intelligentie, in plaats van uit te gaan van wat er moet gebeuren (de taak).

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

²⁵ Bron: Xtra, 2018

Overzicht 7.3 Participatie van Haagse ouderen aan de hand van een aantal aspecten (2019)

	N (indicatie) respondenten Inwonersonderzoek (2019)	% werkt >12 uur per week		N (indicatie) respondenten Inwonersonderzoek (2019)	% vrijwilligerswerk	% mantelzorg
Totaal 65-plus	971	6,7%		272	33,1%	30,3%
<i>Leeftijd</i>						
65 – 74 jaar	622	9,3%		176	36,9%	30,9%
75-plus	350	2,0%		96	26,0%	29,2%
<i>Sekse</i>						
Man	465	7,3%		128	32,0%	31,1%
Vrouw	507	6,1%		144	34,0%	29,6%
<i>Etniciteit</i>						
Nederlandse achtergrond	845	6,2%		212	35,4%	29,9%
Migratieachtergrond	109	11,0%		28	17,9%	32,1%
<i>Opleidingsniveau</i>						
Laag	311	4,5%		76	23,7%	29,3%
Middel	254	7,1%		64	35,9%	32,3%
Hoog	349	8,6%		90	43,3%	31,1%
<i>Stadsdeel</i>						
Loosduinen	163	5,5%		45	40,0%	30,4%
Escamp	198	5,6%		55	29,1%	32,1%
Segbroek	110	5,5%		32	28,1%	21,9%
Scheveningen	137	5,8%		38	39,5%	36,8%
Centrum	155	8,4%		44	22,7%	27,3%
Laak	47	8,5%		13	-	-
Haagse Hout	105	8,6%		30	50,0%	30,0%
Leidschenveen/Ypenburg	56	8,9%		15	-	-

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2019

8 Respect en sociale integratie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond respect en sociale integratie. Voelen senioren zich thuis in hun eigen buurt? Hebben zij veel contact met buurtgenoten? Worden Haagse ouderen met respect behandeld? En in welke mate voelen Haagse ouderen zich eenzaam?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Veiligheidsmonitor, de Gezondheidsenquête en overige onderzoeken. De bronnen zijn in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

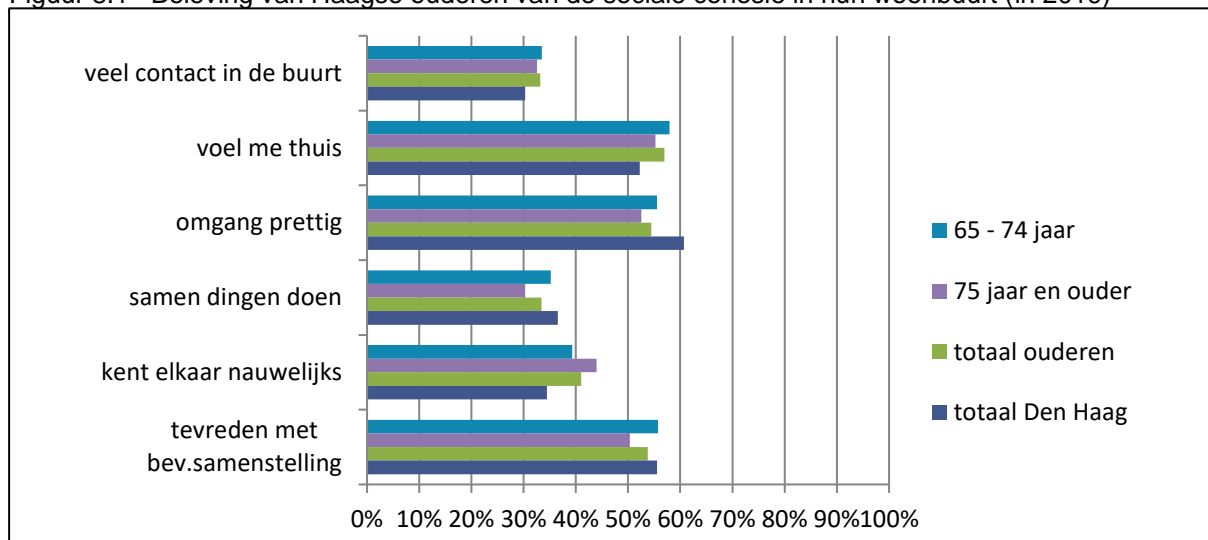
De uitkomsten van de Veiligheidsmonitor en de Gezondheidsenquête hebben betrekking op ouderen die zelfstandig wonen. Over ouderen die in verpleeg- of verzorgingshuizen wonen hebben we geen informatie.

8.1 SOCIALE COHESIE IN DE BUURT²⁶

In de onderstaande figuur is een aantal aspecten rond de sociale cohesie in de buurt weergegeven. Ruim de helft (57%) van de Haagse 65-plussers voelt zich thuis in de buurt waarin zij wonen (zie figuur 8.1). Een vergelijkbaar aandeel (55%) geeft aan dat de mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan en 54% geeft aan dat zij tevreden zijn met de bevolkingssamenstelling in de buurt. Ongeveer een derde (33,2%) van de Haagse ouderen geeft aan veel contact te hebben in de buurt en dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen samen dingen doen (33,4%). 41% van de 65-plussers vindt echter (ook) dat mensen in hun buurt elkaar nauwelijks kennen.

Haagse ouderen voelen zich vaker thuis bij de mensen in de buurt dan alle Hagenaars bij elkaar genomen. Wel vinden zij iets minder vaak dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan en dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen samen dingen doen.

Figuur 8.1 Beleving van Haagse ouderen van de sociale cohesie in hun woonbuurt (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Door de jaren heen zien we kleine schommelingen in de beleving van de sociale cohesie (zie tabel 8.2 op de volgende pagina). Wel lijkt het erop dat het aandeel ouderen dat tevreden is met de bevolkingssamenstelling van hun buurt ieder jaar iets afneemt.

²⁶ Bron: Veiligheidsmonitor

Tabel 8.2 Beleving van Haagse ouderen van de sociale cohesie in hun buurt, 2012 – 2019

	2012	2013	2015	2017	2019
% veel contact in de buurt	31,9%	34,2%	29,0%	32,1%	33,2%
% voelt zich thuis	55,2%	55,0%	56,1%	54,4%	57,0%
% vindt omgang prettig	54,8%	53,7%	54,7%	54,0%	54,5%
% veel dingen samen doen	31,2%	31,4%	29,2%	29,1%	33,4%
% kent elkaar nauwelijks	41,4%	39,3%	38,8%	40,1%	41,0%
% tevreden met bevolkingssamenstelling	57,3%	56,0%	55,9%	55,3%	53,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

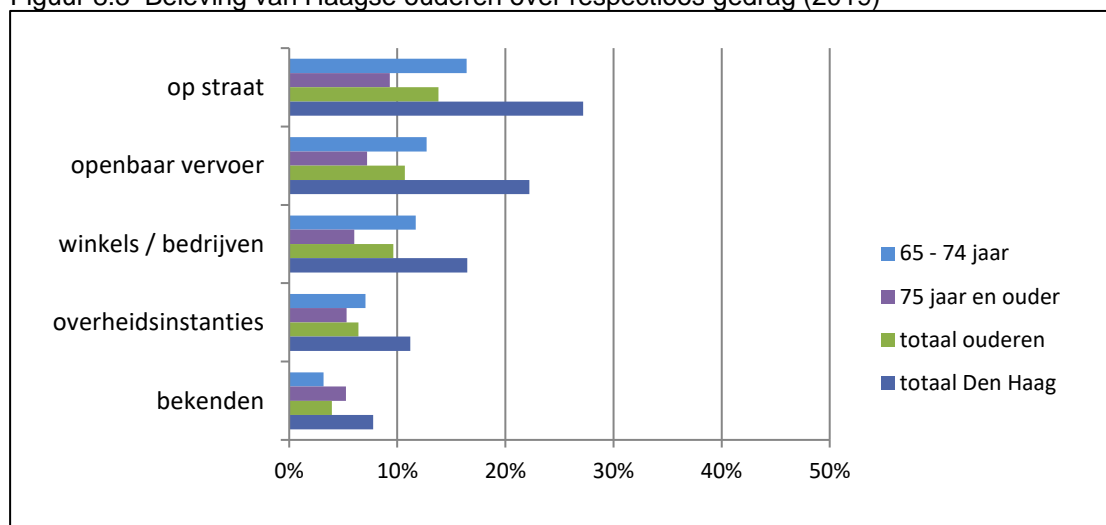
8.2 RESPECTLOOS GEDRAG²⁷

In de Veiligheidsmonitor zijn ook vragen opgenomen over respectloos gedrag. Mensen kunnen hierbij aangeven in hoeverre het wel eens voorkomt dat iemand hen respectloos behandelt.

In het algemeen vinden ouderen dat zij met voldoende respect worden behandeld; 14% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij wel eens door onbekenden op straat respectloos worden behandeld (zie figuur 8.3). 11% van de ouderen geeft aan dat dit in het openbaar vervoer wel eens voorkomt en 10% door personeel in winkels en/of bedrijven. 6% van de ouderen vindt dat zij door personeel van overheidsinstanties niet altijd met respect worden behandeld en 4% door bekenden zoals partner, familie of vrienden.

Door de jaren heen lijkt de beleving van Haagse ouderen wat betreft respectloos gedrag licht af te nemen (zie tabel 8.4).

Figuur 8.3 Beleving van Haagse ouderen over respectloos gedrag (2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Tabel 8.4 Beleving van Haagse ouderen over respectloos gedrag, 2012 – 2019

	2012	2013	2015	2017	2019
% wel eens respectloos behandeld:					
- op straat	16,4%	15,4%	17,1%	14,9%	13,8%
- in openbaar vervoer	16,6%	13,3%	14,5%	14,1%	10,7%
- door personeel van winkels/bedrijven	16,5%	12,6%	13,4%	12,0%	9,6%
- door personeel van overheidsinstanties	12,2%	9,9%	11,0%	9,1%	6,4%
- door bekenden	4,2%	3,0%	3,7%	3,8%	3,9%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

²⁷ Bron: Veiligheidsmonitor

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. respect en sociale inclusie:

De generatiekloof lijkt toe te nemen. De noodzaak wordt gevoeld om met bewoners het gesprek aan te gaan over hun overeenkomsten en verschillen, juist ook tussen jong en oud. Het idee leeft om via de school een oudere aan een kind plus ouder te koppelen. Aan de hand van thema's (bijv. buiten spelen) is er dan een uitwisseling van verhalen en waarden en normen 'hoe hoort het toen en nu, hoe doen we het, hoe zijn we het gewend'.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

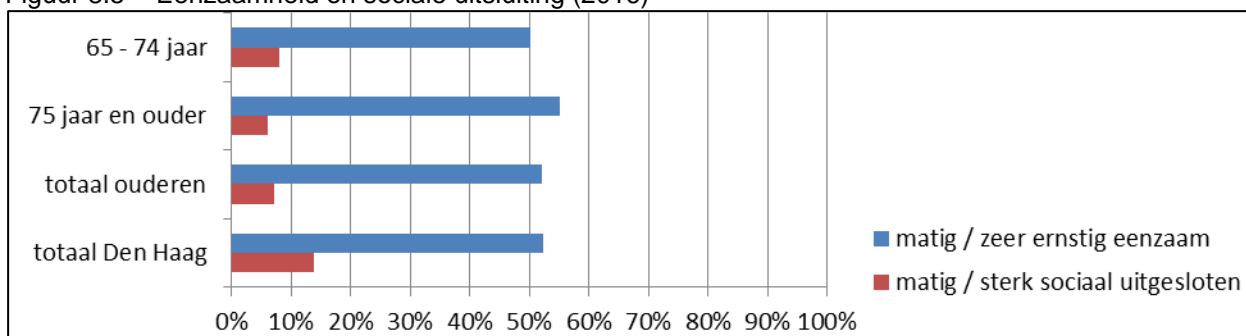
8.3 EENZAAMHEID EN SOCIALE UITSLUITING²⁸

Er zijn drie vormen van eenzaamheid: emotionele, sociale en existentiële eenzaamheid. Bij emotionele eenzaamheid ervaart iemand een sterk gemis van een intieme relatie of een emotioneel hechte band met een partner of vriend(in). Bij sociale eenzaamheid mist iemand betekenisvolle relaties met een brede groep mensen, zoals collega's, kennissen, buurtgenoten of mensen met dezelfde belangstelling. Bij existentiële eenzaamheid voelt iemand zich alleen in het bestaan zelf, bijvoorbeeld door confrontatie met sterfelijkheid of het gebrek aan zingeving.

Ruim de helft (52%) van de 65-plussers was in het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016) matig tot zeer ernstig eenzaam (zie figuur 8.5). 11% van de 65-plussers was ernstig tot zeer ernstig eenzaam. Hoewel het aandeel eenzamen onder ouderen vergelijkbaar is met het gemiddelde onder alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (52%), is het aandeel ouderen dat ernstig tot zeer ernstig eenzaam is, lager dan gemiddeld (16%). Eenzaamheid lijkt daarmee niet voorbehouden aan ouderen.

Bij 34% van de 65-plussers is sprake van emotionele eenzaamheid. Bij 52% is sprake van sociale eenzaamheid. Onder 75-plussers komt emotionele eenzaamheid vaker voor dan onder 65-74-jarigen (respectievelijk 40% en 31%). 75-plussers missen dus vaker een intieme relatie of een emotioneel hechte band met een partner of vriend(in).

Figuur 8.5 Eenzaamheid en sociale uitsluiting (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Sociale uitsluiting is een breed begrip en verwijst naar het onvermogen van groepen of individuen om als gevolg van individuele en maatschappelijke factoren volledig deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Er is een verband tussen sociale uitsluiting en ervaren gezondheid. Mensen die de eigen gezondheid als (zeer) slecht ervaren voelen zich vaker sociaal uitgesloten.

7% van de Haagse 65-plussers (in 2016) voelt zich matig tot sterk sociaal uitgesloten (zie figuur 8.5). Dit aandeel is iets lager dan het gemiddelde voor alle inwoners van Den Haag van 19 jaar en ouder (14%).

²⁸ Bron: Gezondheidsenquête 2016. Deze informatie is ook opgenomen in hoofdstuk 3 van de Ouderenmonitor.

2tegen1zaamheid

Eén van de projecten die eenzaamheid bij ouderen tegen moet gaan en door de gemeente wordt gesubsidieerd is het project '2tegen1zaamheid'. Dit project wordt uitgevoerd door Stichting Buddy Netwerk. Het project is bedoeld voor ouderen die eenzaam zijn, geen of onvoldoende sociaal netwerk hebben en beperkt in staat zijn om dit netwerk te onderhouden of uit te breiden. Zij worden voor een bepaalde periode gekoppeld aan een vrijwilliger. De bedoeling van de koppels is dat men regelmatig afspreekt en activiteiten onderneemt. Naast het gezelschap en het bieden van een 'luisterend oor' stimuleert de vrijwilliger de oudere ook om activiteiten te ondernemen.

In 2019 waren er in totaal 123 van deze koppels (zie tabel 8.6). Vanaf 2015 is het aantal steeds afgenomen.

Tabel 8.6 Aantal koppels 2tegen1zaamheid (2011 – 2018)

	2011	2013	2015	2017	2018	2019
2tegen1zaamheid						
Aantal koppels oudere – vrijwilliger	161	171	177	166	149	123

Bron: Buddy Netwerk

Ouderen in de Wijk

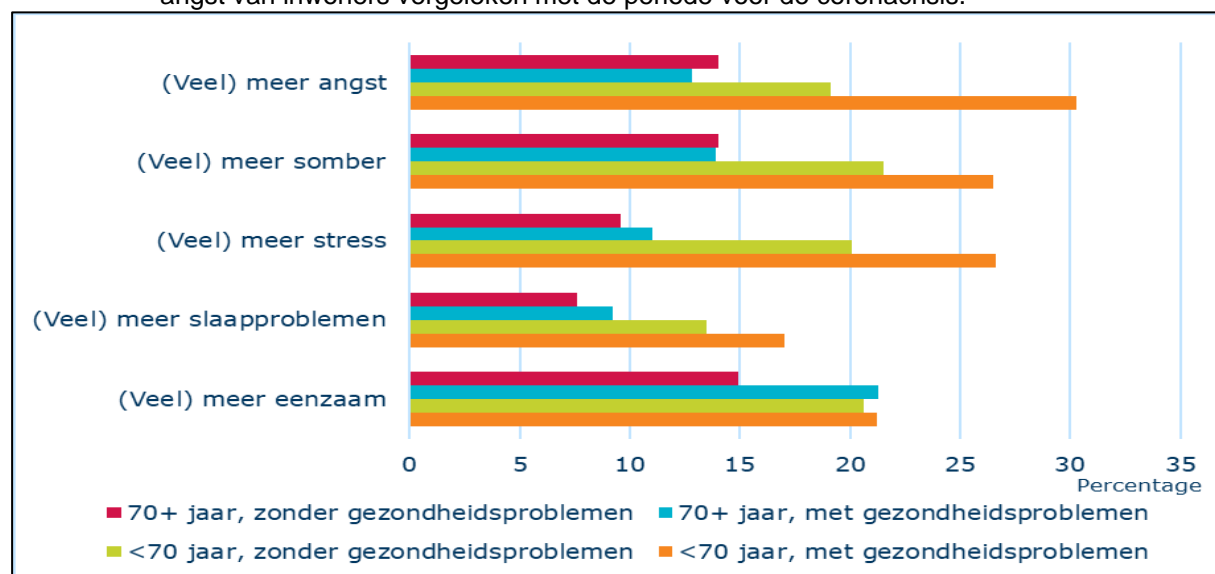
Sinds 2016 is een landelijk project 'Ouderen in de Wijk' gestart met als doel eenzaamheid onder ouderen met een laag inkomen tegen te gaan. Het project wordt in Den Haag uitgevoerd door de Bibliotheek Den Haag vanuit de bibliotheken Escamp en Segbroek. In beide bibliotheken kunnen ouderen elkaar ontmoeten en worden diverse activiteiten georganiseerd. In 2020 stonden rond de 800 deelnemers ingeschreven.

8.3.1 Eenzaamheid in Coronatijd

GGD Haaglanden heeft een onderzoek uitgevoerd naar gedrag en welzijn tijdens de Coronacrisis. In dit onderzoek zijn er vragen gesteld aan inwoners van de regio Haaglanden van 16 jaar en ouder over een viertal onderwerpen, waaronder het mentaal welbevinden tijdens de Coronacrisis (figuur 8.7)

De volwassen respondenten (<70 jaar) ervaren een slechtere mentale gezondheid ten opzichte van voor de coronacrisis, vergeleken met de ouderen (70+). Met name de volwassenen met gezondheidsproblemen ervaren (veel) meer angst, somberheid, stress en slaapproblemen ten opzichte van voor de coronacrisis vergeleken met de overige respondenten. Het percentage dat aangeeft (veel) meer eenzaamheid te ervaren is hoger bij ouderen met gezondheidsproblemen dan bij ouderen zonder gezondheidsproblemen. Bij de overige indicatoren van mentaal welbevinden zijn er weinig verschillen tussen ouderen met en zonder gezondheidsproblemen.

Figuur 8.7 Verandering in het ervaren van slaapproblemen, eenzaamheid, stress, somberheid en angst van inwoners vergeleken met de periode voor de coronacrisis.

Bron: GGD Haaglanden, panelonderzoek naar gedragsmaatregelen en welbevinden augustus 2020

Coronagesprekken door Ouderen in de Wijk ²⁹

Gastvrouwen van het project 'Ouderen in de Wijk' van de Bibliotheek Den Haag hebben tijdens de coronacrisis gesprekken gevoerd met 374 deelnemers van het project om belangstelling te tonen en hen te vragen of zij hulp nodig hadden tijdens de coronamaatregelen. Deelnemers van 'Ouderen in de Wijk' zijn zelfstandig wonende ouderen met een kleine beurs. De gastvrouwen hebben van de gesprekken een korte verslaglegging gedaan en een aantal resultaten in een verslag weergegeven.

Met de meeste ouderen (78%) gaat het – naar omstandigheden – prima. 12% van de ouderen hebben uitgesproken zich echt eenzaam te voelen tijdens deze periode, 5% van de ouderen maakt zich zorgen en/of is angstig en 5% van de ouderen geeft aan dat het echt niet goed gaat.

Kader: Coronagesprekken Ouderen in de Wijk – Hoe gaat het met u?

Een aantal deelnemers van het project 'Ouderen in de Wijk' is tijdens de coronacrisis meerdere keren teruggebeld door de gastvrouwen van het project, wanneer hier een sterke behoefte aan was. Het viel de gastvrouwen op dat met name de ouderen die nog samen zijn met hun partner, zich prima konden redden deze periode – mits beiden geen serieuze gezondheidsklachten hadden. De emoties bij de ouderen veranderden tijdens de lockdown. Een deel had in het begin behoefte aan hulp bij het regelen van de boodschappen etc., bij een ander deel kwam de klap na circa 4 of 5 weken. Ouderen waren het zat hun familie niet meer te zien en binnen te zitten of raakten mensen kwijt in hun omgeving. De telefoongesprekken werden deze weken zwaarder voor de gastvrouwen. Na de eerste versoepelingen halverwege mei werden de meeste gesprekken weer wat luchtiger.

Bron: Bibliotheek Den Haag/Ouderen in de Wijk, 2020

8.4 NADERE ANALYSE VAN DE UITKOMSTEN

In de paragrafen 8.1 tot en met 8.3 is alleen gekeken naar de totale groep ouderen en de twee leeftijdsklassen daarbinnen. Er zijn echter nog meer differentiaties te maken, zoals naar sekse, etniciteit, type huishouden, opleidingsniveau, inkomen en stadsdeel.

In deze paragraaf vindt u een overzicht van de uitkomsten (op hoofdpunten) voor de verschillende groepen ouderen. In de tekst wordt alleen gewezen op de meest opvallende uitkomsten.

NB Het uitsplitsen van de uitkomsten leidt er in een aantal gevallen toe dat het absolute aantal ouderen waarop de uitkomsten betrekking hebben, klein is (zoals het geval is bij de uitsplitsing naar stadsdeel). De uitkomsten moeten dan ook als indicatie worden gezien en niet als representatief beeld voor de betreffende subgroep ouderen. In de overzichten is het totaal aantal ouderen in de steekproef (N) opgenomen; ook dit is een indicatie aangezien het aantal per vraag kan verschillen. Uitkomsten die betrekking hebben op minder dan 25 respondenten worden in de tabellen niet getoond.

In overzicht 8.8 is een aantal aspecten weergegeven met betrekking tot respect en sociale integratie, uitgesplitst naar een aantal kenmerken. Een aantal punten vallen op:

- Ouderen in de leeftijdscategorie van 65 – 74 jaar geven vaker aan dat zij respectloos worden behandeld op straat dan 75-plussers.
- 65-plussers met een middel en hoog opleidingsniveau zijn vaker tevreden met de samenstelling van de bevolking in hun eigen buurt dan 65-plussers met een laag opleidingsniveau.
- Ouderen uit een eenpersoonshuishouden lijken minder vaak tevreden te zijn met de bevolkingssamenstelling dan ouderen uit een meerpersoonshuishouden.
- 65-plussers woonachtig in Escamp, Centrum en Laak lijken minder vaak tevreden met de bevolkingssamenstelling van hun buurt dan in andere stadsdelen.
- Ouderen uit stadsdeel Centrum geven vaker aan dat zij respectloos worden behandeld op straat dan in andere stadsdelen.

²⁹ Bron: Coronagesprekken door Ouderen in de Wijk, Bibliotheek Den Haag

Overzicht 8.8 Respect en sociale integratie aan de hand van een aantal aspecten (2019)

	N (indicatie) respondenten Veiligheidsmonitor (2019)	% veel contact in de buurt	% tevreden met bevolkingssamen- stelling	% respectloos behandeld op straat	N (indicatie) respondenten Gezondheidsenquête (2016)	% matig tot ernstig eenzaam
Totaal 65-plus	952	33,2%	53,8%	13,8%	4.213	52,1%
<i>Leeftijd</i>						
65 – 74 jaar	620	33,5%	55,7%	16,4%	2.525	50,2%
75-plus	332	32,6%	50,4%	9,3%	1.688	55,1%
<i>Sekse</i>						
Man	458	33,9%	54,4%	13,9%	2.016	52,4%
Vrouw	494	32,5%	53,2%	13,7%	2.197	52,0%
<i>Etniciteit</i>						
Nederlandse achtergrond	667	34,7%	55,8%	12,9%	3.050	49,5%
Migratieachtergrond	285	30,6%	50,4%	15,3%	1.163	58,0%
<i>Opleidingsniveau</i>						
Laag	390	34,5%	49,0%	14,5%	2.102	55,7%
Middel	211	32,5%	60,6%	10,6%	869	51,6%
Hoog	239	34,4%	64,9%	12,8%	1.093	45,3%
<i>Type huishouden</i>						
Eenpersoons	367	29,4%	44,4%	14,6%	1.854	61,9%
Meerpersoons	585	36,2%	61,4%	13,2%	2.290	44,3%
<i>Stadsdeel</i>						
Loosduinen	147	32,6%	63,3%	12,4%	497	54,3%
Escamp	188	32,1%	31,8%	13,1%	800	53,4%
Segbroek	84	41,1%	67,2%	11,4%	558	49,3%
Scheveningen	110	29,7%	67,5%	17,3%	665	43,4%
Centrum	211	33,4%	45,7%	23,0%	910	60,5%
Laak	59	20,0%	36,9%	8,7%	244	60,9%
Haagse Hout	98	35,5%	65,0%	7,0%	331	47,7%
Leidschenveen/Ypenburg	55	35,4%	59,0%	10,1%	208	51,6%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019; GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

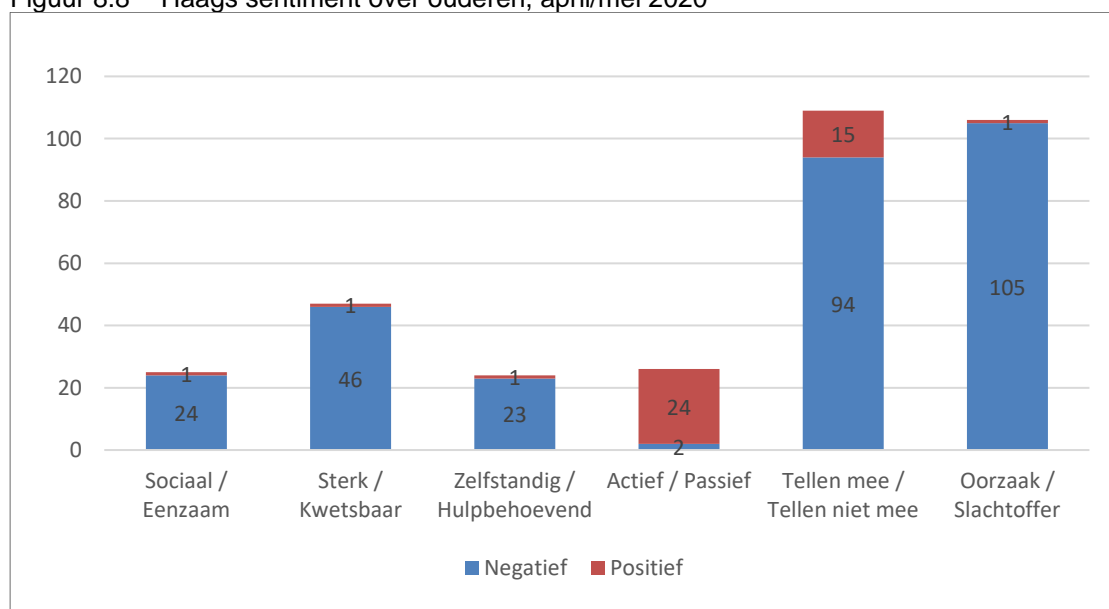
8.5 DE SENTIMENTANALYSE – HAAGS SENTIMENT OVER SENIOREN

In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen de uitkomsten van de sentimentanalyse gepresenteerd. Deze sentimentanalyse wordt periodiek uitgevoerd. Door het (deels geautomatiseerd) analyseren van alle Social Media berichten gedurende een aantal maanden, is de Haagse beeldvorming over senioren op deze onlinekanalen in kaart gebracht.

Er wordt gekeken naar zes tegenstellingen in de beeldvorming die ook gebruikt worden in de zorg. Deze worden als kenmerkend gezien voor de positie van senioren in de samenleving. Worden senioren eerder gezien als sociaal functionerend of vooral eenzaam? Is de beeldvorming dat ouderen zelfstandig zijn of hulpbehoevend? Via het (deels) geautomatiseerd scannen van Social Media berichten worden signalen per tegenstelling geteld. Samen genomen ontstaat zo een algemeen beeld over de (online)beeldvorming van senioren – het Sentiment.

Beelden op Social Media kanalen beïnvloeden de manier waarop we over en met senioren spreken. Het gevaar van negatieve beeldvorming is dat dit óók het beeld kan beïnvloeden dat senioren van zichzelf hebben. Het is daarom belangrijk dat ook de positieve beeldvorming van senioren naar voren komt, waardoor senioren en hun omgeving de kansen zien om hun talenten in te zetten voor zichzelf, hun naasten en de stad.

Figuur 8.8 Haags sentiment over ouderen, april/mei 2020

Bron: gemeente Den Haag, OCW/OKPB

Over de periode april/mei 2020 valt het volgende op:

In de analyse periode is in Den Haag op Social Mediakanalen 639 keer gesproken over senioren of een synoniem voor het woord senioren. De meeste berichten zijn afkomstig van Twitter en Facebook. Beeldvorming hangt sterk samen met ontwikkelingen in de maatschappij waar senioren mee te maken hebben. In deze periode was Corona het centrale thema op Social Media. Het sentiment rond senioren – zo blijkt uit vrijwel alle berichten op Social Media – bepaald door hun (hogere) kwetsbaarheid voor het virus. Het sentiment wordt gedomineerd door de termen Eenzaam, Kwetsbaar, Hulpbehoevend, Niet meetellend en Slachtoffer. Desondanks wordt er regelmatig gewezen op de actieve rol die senioren spelen of kunnen spelen in de (Haagse) maatschappij.

9 Sociale participatie

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond de sociale participatie van Haagse senioren. We kijken hierbij niet zozeer of ouderen veel participeren of niet, maar naar de mogelijkheden of voorwaarden die er zijn om te kunnen participeren. Nodigt de buurt waar de ouderen wonen uit tot participatie? Zijn er voldoende activiteiten en ontmoetingsplekken voor ouderen? En hebben 65-plussers voldoende financiële middelen om te kunnen participeren?

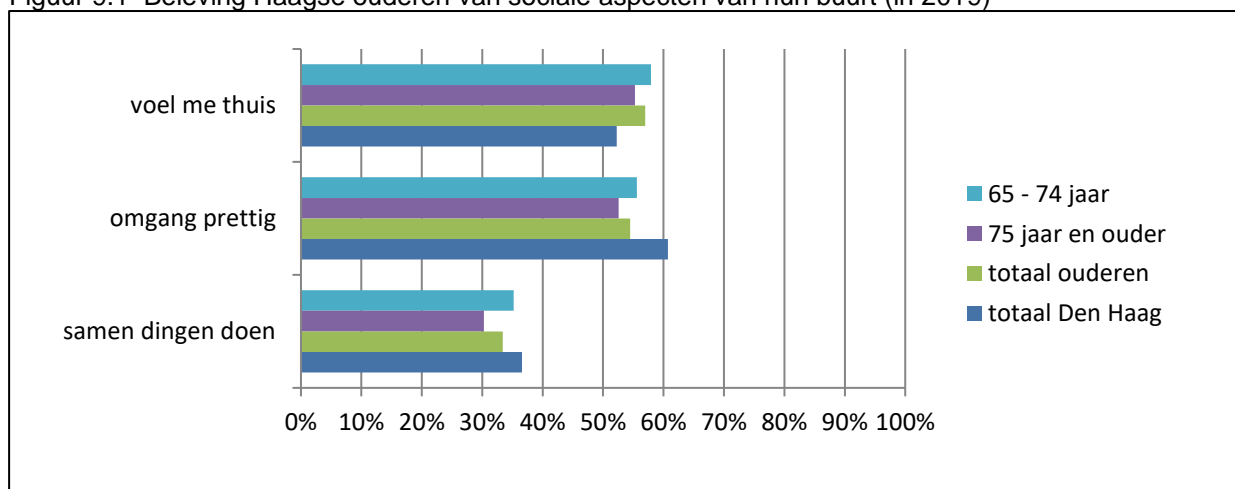
De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, komen uit de Veiligheidsmonitor, de Stadsenquête en de Armoedemonitor. Daarnaast is een deel van de gegevens afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

9.1 SOCIALE KWALITEIT WOONOMGEVING³⁰

De buurt waarin Haagse ouderen wonen kan invloed hebben op de mate waarin ouderen participeren. Voelen zij zich thuis bij de mensen in de buurt? Gaan buurtgenoten prettig met elkaar om? Worden er in de buurt samen activiteiten ondernomen? Deze vragen en meer, zijn in het voorgaande hoofdstuk aan bod gekomen. We herhalen hier kort de uitkomsten.

We hebben gezien dat ruim de helft van de Haagse ouderen zich thuis voelt in de eigen buurt (57%) en vindt dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan (55%). Een derde deel van de Haagse ouderen (33%) geeft aan dat zij in een gezellige buurt wonen waar mensen samen dingen doen (zie ook figuur 9.1).

Figuur 9.1 Beleving Haagse ouderen van sociale aspecten van hun buurt (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

Naast het sociale aspect kan ook het fysieke aspect van de buurt een rol spelen bij de participatie van ouderen. Wat vinden 65-plussers van de leefbaarheid van hun woonomgeving? Worden de wegen, paden en de groenvoorzieningen in de buurt goed onderhouden?

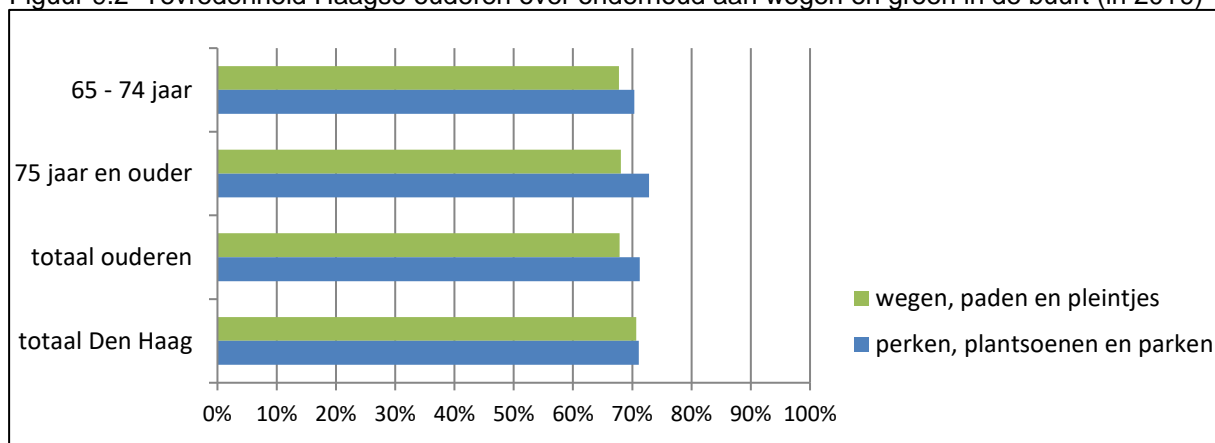
In hoofdstuk 5 over de publieke ruimte kwam al naar voren dat Haagse ouderen gemiddeld een 7,3 geven voor de leefbaarheid van hun woonomgeving en dat alle inwoners van Den Haag dit gemiddeld met een 7,2 waarderen.

Ruim twee derde (67,8%) van de Haagse ouderen is tevreden over het onderhoud aan de wegen, paden en pleintjes in de buurt (zie figuur 9.2 op de volgende pagina). Daarnaast is 71% tevreden over het onderhoud aan perken, plantsoenen en parken in de buurt. Haagse ouderen zijn wat minder vaak tevreden over het onderhoud van wegen, paden en pleintjes dan gemiddeld.

³⁰ Bron: Veiligheidsmonitor. De uitkomsten hebben betrekking op zelfstandig wonende 65-plussers.

Figuur 9.2 Tevredenheid Haagse ouderen over onderhoud aan wegen en groen in de buurt (in 2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2019

De beleving van Haagse ouderen over de sociale en fysieke aspecten van de buurt is door de jaren heen redelijk stabiel (zie tabel 9.3).

Tabel 9.3 Beleving van Haagse ouderen van de sociale kwaliteit van hun buurt, 2011 – 2019

	2012	2013	2015	2017	2019
% voelt zich thuis	55,2%	55,0%	56,1%	54,4%	57,0%
% vindt omgang prettig	54,8%	53,7%	54,7%	54,0%	54,5%
% veel dingen samen doen	31,2%	31,4%	29,2%	29,1%	33,4%
% tevreden met onderhoud:					
- wegen, paden en pleintjes	63,2%	66,5%	69,2%	65,3%	67,9%
- perken, plantsoenen en parken	69,7%	69,5%	73,3%	71,9%	71,3%

Bron: Gemeente Den Haag, Veiligheidsmonitor 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019

9.2 ACTIVITEITEN EN (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN

Er zijn in Den Haag meerdere voorzieningen die de gemeente subsidieert waar activiteiten worden georganiseerd en waar senioren elkaar kunnen ontmoeten. Er zijn buurthuizen en Buurthuizen van de Toekomst en er zijn vele gesubsidieerde ouderensociëteiten en een aantal buurtkamers. Ook de verschillende maaltijdvoorzieningen kunnen we in dit rijtje meenemen. Een deel van deze voorzieningen, zoals de buurthuizen, is toegankelijk voor iedere Hagenaar. Andere voorzieningen, zoals de ouderensociëteiten, zijn uitsluitend bedoeld voor ouderen.

De website www.socialekaartdenhaag.nl van de gemeente Den Haag biedt de mogelijkheid om organisaties en activiteiten op het gebied van ondersteuning en zorg in de buurt op te zoeken.

Buurthuizen, Buurthuizen van de Toekomst en Buurtkamers

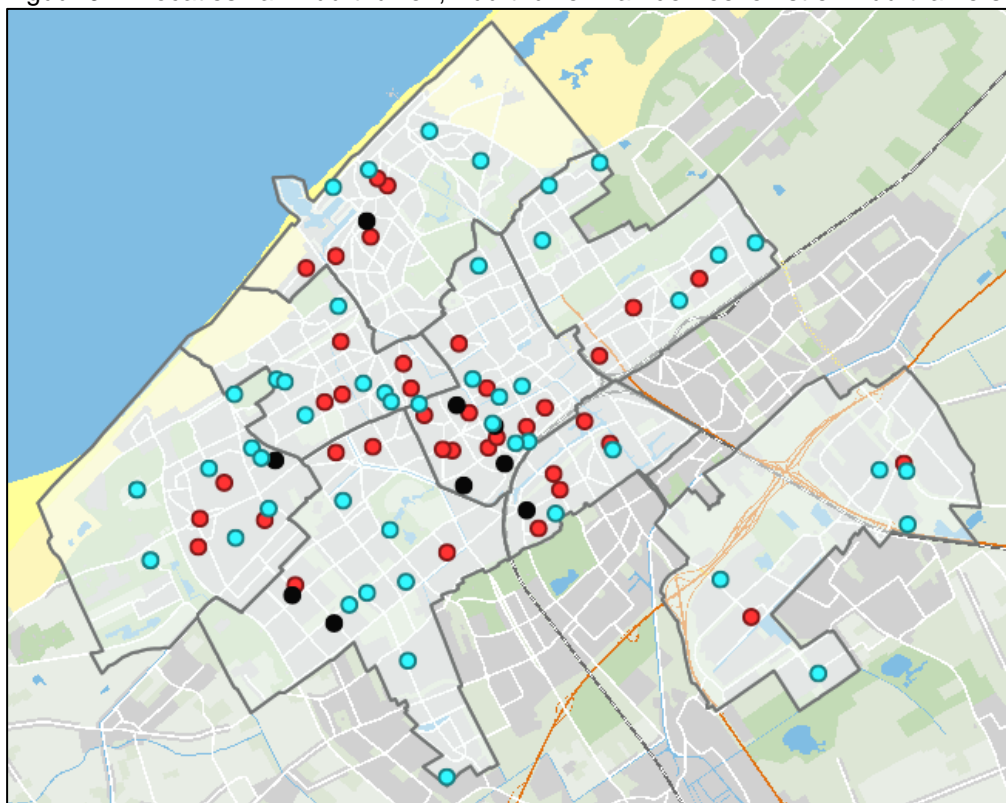
In buurthuizen, oftewel welzijnsaccommodaties, kunnen ouderen terecht voor een kop koffie en verschillende activiteiten. Deze accommodaties zijn in beheer van de verschillende welzijnsinstellingen in de stad. Ook in Buurthuizen van de Toekomst (BvdT) kunnen ouderen terecht. Deze accommodaties zijn vaak in beheer van sportclubs, scholen, culturele- of zorginstellingen. Zij delen een accommodatie met andere organisaties.

Buurtkamers zijn ontmoetingsplekken voor en door buurtbewoners. Doel is in de eerste plaats om de sociale cohesie in de buurt te bevorderen en vereenzaming tegen te gaan³¹.

Begin 2020 zijn er 38 welzijnsaccommodaties, 49 Buurthuizen van de Toekomst en 9 buurtkamers in Den Haag. In figuur 9.4 zijn deze locaties op de kaart weergegeven.

³¹ Bron: www.denhaag.raadsinformatie.nl/document/3374989 (geraadpleegd op 30-09-2016).

Figuur 9.4 Locaties van Buurthuizen, Buurthuizen van de Toekomst en Buurtkamers in 2020

Bron: Sociale Kaart Den Haag, interne registratie OCW, website Den Haag
* legenda: zwart=Buurtkamers, rood=Buurthuizen, blauw=Buurthuizen van de Toekomst

Oudersociëteiten

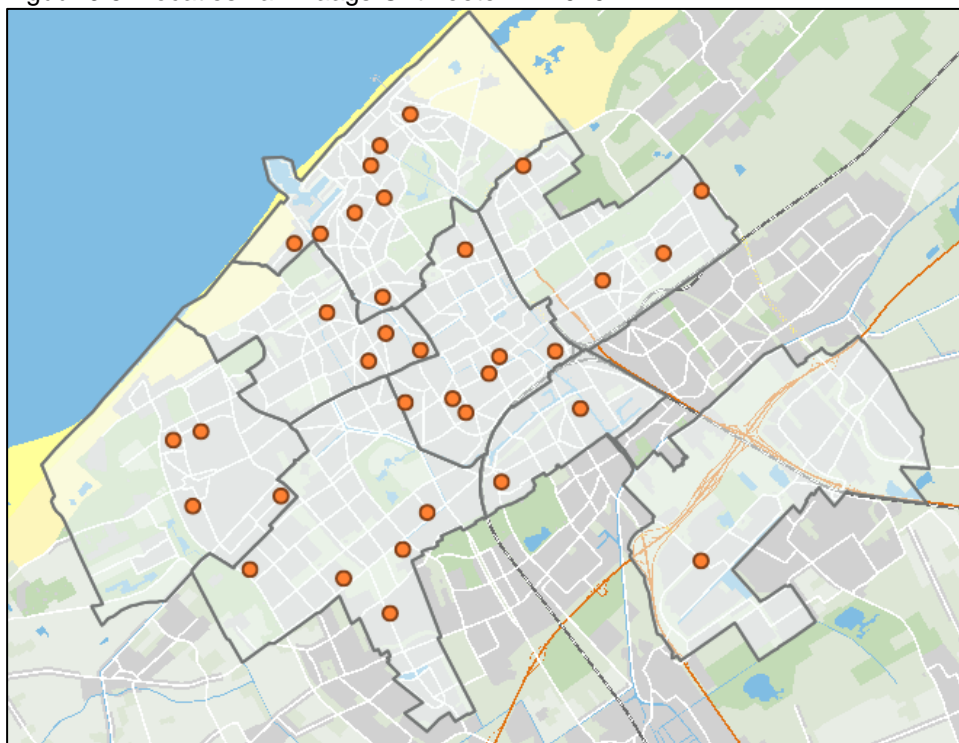
Oudersociëteiten zijn plekken waar ouderen bij elkaar kunnen komen en waar activiteiten georganiseerd worden, gericht op ontspanning en/of persoonlijke ontwikkeling. Oudersociëteiten zijn daarmee ook plekken waar ouderen sociale contacten kunnen opdoen en waar een sociaal netwerk kan ontstaan. De oudersociëteiten zijn verspreid over de hele stad. In 2019 is er door de gemeente Den Haag aan 234 oudersociëteiten subsidie verleend.

*Haags Ontmoeten*³²

Haags Ontmoeten is een voorziening met als doel het leefplezier en de vitaliteit van ouderen te versterken. Bij Haags Ontmoeten kunnen alle ouderen en hun mantelzorgers vrij binnen lopen. Het is een plek om te ontmoeten, ervaringen te delen en te ontspannen. Medio 2019 maakten er 2903 (unieke) deelnemers en 603 (unieke) mantelzorgers gebruik van Haags Ontmoeten. In 2020 zijn er 36 locaties in Den Haag. In figuur 9.5 zijn deze op de kaart weergegeven. In alle stadsdelen zijn er meerdere locaties van Haags Ontmoeten te vinden. De stadsdelen Leidschenveen-Ypenburg en Laak hebben het minst aantal locaties.

³² Bron: www.haagsontmoeten.nl (geraadpleegd op 28-09-2020) en *halfjaarrapportage Jeugd en WMO 2019*

Figuur 9.5 Locaties van Haags Ontmoeten in 2020

Bron: website Haags Ontmoeten

Maaltijden

Ouderen die het niet lukt om zelf eten te maken, kunnen gebruik maken van maaltijdvoorzieningen. Zij kunnen bijvoorbeeld maaltijden nuttigen bij zorginstellingen, buurthuizen, verzorgingstehuizen, migrantenorganisaties, kerken en wijkcentra in de eigen omgeving. Vaak tegen een lage prijs. Of deze maaltijden thuis laten bezorgen. Bij sommige zorginstellingen kunnen ouderen met een Ooievaarspas met korting eten of eten laten bezorgen³³.

Uit eerder onderzoek onder maaltijdgebruikers³⁴ blijkt dat niet alleen de maaltijd zelf de belangrijkste reden is om van de maaltijdvoorziening gebruik te maken maar dat ook de sociale contacten een belangrijke rol spelen. Naast de maaltijd en de sociale contacten worden ook nog andere redenen genoemd; de maaltijd is een reden om het huis uit te zijn, om de dag door te komen en het geeft mensen een veilig gevoel dat er op hun 'gelet' wordt.

In 2019 zijn er bijna 51.500 maaltijden verstrekt (zie tabel 9.6). Het aantal jaarlijks verstrekte warme maaltijden laat vanaf 2011 een dalende trend zien.

Tabel 9.6 Aantal gebruikers van voorzieningen voor ouderen (2011 – 2020)

	2011	2013	2015	2017	2019
Warme maaltijden					
Aantal verstrekte warme maaltijden	75.223	72.617	68.501	54.497	51.485

Bron: Haeghe Groep & Dienst SZW

³³ Bron: www.denhaag.nl (geraadpleegd 27-09-2020)

³⁴ Bron: Gemeente Den Haag (2010), *Ontmoetingen tussen ouderen tijdens de maaltijd*.

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. sociale participatie:

- Meedoen in de samenleving is erg belangrijk om prettig ouder te worden, hierbij is het belangrijk dat mensen elkaar stimuleren om mee te blijven doen.
- Buurtapps worden gewaardeerd zodat men elkaar op de hoogte kan houden.
- Amateur cultuurclubs spelen een belangrijke rol in het meedoen, hierop zou niet bezuinigd dienen te worden.
- Wat je wilt doen, staat of valt met je fysieke conditie. Er is behoefte bij senioren om samen aan hun conditie te werken.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

9.3 FINANCIËLE MIDDELEN

Of senioren kunnen participeren hangt voor een deel ook af of ze over voldoende financiële middelen beschikken.

9.3.1 Hoogte inkomen³⁵

Uit het Inwonersonderzoek 2019 blijkt dat ruim de helft (51%) van de (zelfstandig wonende) 65-plussers in Den Haag een laag inkomen heeft; een netto huishoudinkomen van 2.000 euro of minder per maand. 17% van alle 65-plussers heeft een hoog inkomen (meer dan 3.350 euro netto).

Tabel 9.7 Hoogte inkomen van Haagse ouderen, 2016 - 2019

	2016	2017	2019
% laag inkomen	61,3%	55,6%	51,2%
% hoog inkomen	13,0%	14,9%	16,7%

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek Den Haag 2016, 2017, 2019

Minimahuishoudens³⁶

In de Armoedemonitor wordt aandacht besteed aan minimahuishoudens, de doelgroep voor het armoedebeleid van de gemeente. Binnen het armoedebeleid worden verschillende inkomensgrenzen gehanteerd. In de onderstaande tabel zijn de (minima)huishoudens van mensen met een inkomen van 110 procent van het Wettelijk sociaal minimum (Wsm)³⁷ weergegeven.

Volgens de Armoedemonitor 2020 zijn er in 2018 52.200 minimahuishoudens met een 65-plusser als hoofdkostwinner. Hiervan heeft 15,3% (8.000 huishoudens) aan het hoofd een 65-plusser. Dit aandeel is hoger dan het gemiddelde voor alle huishoudens in Den Haag (14,5%).

Bij 13% van het aantal huishoudens met een 65-plusser aan het hoofd is er sprake van langdurige minima. Dat wil zeggen dat deze huishoudens meer dan drie jaar van een inkomen tot 110 procent van het sociale minimum leven. Dit aandeel is hoger dan voor heel Den Haag (9,5%).

Tabel 9.8 Aantal en aandeel minimahuishoudens onder Haagse ouderen, 2018

	Aantal		Aandeel	
	Den Haag	65plus	Den Haag	65plus
Totaal huishoudens	234.800	52.200	100%	100%
Huishoudens met een inkomen tot 110% van het WSM	34.100	8.000	14,5%	15,3%
Huishoudens met een langdurig inkomen tot 110% van het WSM	22.200	6.800	9,5%	13,0%

Bron: CBS/Armoedemonitor Den Haag 2020

³⁵ Bron: Inwonersonderzoek Den Haag

³⁶ Bron: CBS/Armoedemonitor Den Haag 2020

³⁷ Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

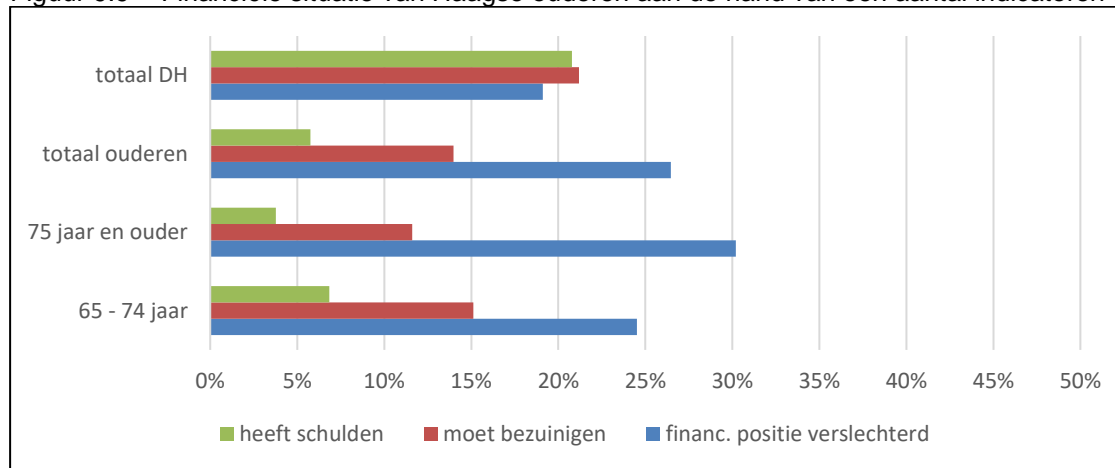
9.3.2 Rondkomen³⁸

De hoogte van het (huishoud)inkomen zegt echter niet alles over de financiële positie van Haagse ouderen. Belangrijk is de vraag of zij kunnen rondkomen van hun inkomen. Het gaat hierbij om de beleving van de ouderen wat betreft hun eigen financiële positie, waarbij er geen rekening gehouden wordt met de ontwikkeling van de hoogte van het inkomen van ouderen in de afgelopen jaren.

Ruim een kwart (27%) van de Haagse ouderen geeft aan dat hun financiële positie het laatste jaar (het jaar voorafgaand aan het onderzoek) is verslechterd. (zie figuur 9.9). Dit is hoger dan het gemiddelde voor heel Den Haag (19%). 5% van de 65-plussers geeft aan dat hun financiële positie is verbeterd. Voor heel Den Haag ligt dit aandeel duidelijk hoger (22%).

14% van de Haagse 65-plussers moet door geldgebrek wel eens bezuinigen op zaken als eten en kleding of moet wachten met het betalen van de telefoonrekening en/of de energierekening. Daarnaast heeft 6% van de 65-plussers schulden. Dit aandeel is duidelijk lager dan gemiddeld. Van alle inwoners van Den Haag heeft 21% schulden. Overigens worden hierbij de hypotheekschuld en de betalingsachterstanden die op korte termijn kunnen worden ingelopen, niet meegerekend. Schulden zoals bij een postorderbedrijf, de belastingdienst, een energieleverancier en een woningbouwvereniging worden wel meegerekend.

Figuur 9.9 Financiële situatie van Haagse ouderen aan de hand van een aantal indicatoren (2019).

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2018

Tabel 9.10 Financiële situatie van Haagse ouderen, 2016 - 2019

	2016	2017	2019
% met verslechterde financiële positie	33,3%	22,5%	26,5%
% dat moet bezuinigen	18,2%	18,8%	14,0%
% dat schulden heeft	5,4%	3,4%	5,8%

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2019

9.3.3 Inkomensondersteunende voorzieningen³⁹

Mensen met een laag inkomen in Nederland hebben de mogelijkheid gebruik te maken van inkomensondersteunende voorzieningen, zoals de zorgtoeslag en de huurtoeslag. Inwoners van Den Haag kunnen ook gebruikmaken van regelingen van de gemeente om het inkomen te verhogen of de lasten te verlagen. In 2018 maakte 92% van de 65-plus huishoudens met een inkomen van maximaal 110% van het Wettelijk Sociaal minimum van deze regelingen gebruik. In tabel 9.11 is het gebruik van deze regelingen weergegeven voor de groep 65-plussers en voor heel Den Haag.

³⁸ Bron: Inwonersonderzoek Den Haag

³⁹ Bron: CBS/Armoedemonitor Den Haag 2020.

Tabel 9.11 Bereik van de inkomensondersteunende voorzieningen, 2018

	Aantal		Aandeel	
	Den Haag	65plus	Den Haag	65plus
Huishoudens met een inkomen tot 110% van het WSM ⁴⁰	34.100	8.000	100%	100%
Gebruik van ten minste één gemeentelijke regeling	29.000	7.300	85%	92%
Haagse zorgverzekering	18.300	5.600	54%	70%
Bijzondere bijstand	3.300	200	10%	2%
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	20.000	4.600	59%	58%
Ooievaarspas	26.200	6.700	77%	84%
Tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten	8.500	3.100	25%	39%

Bron: CBS/Armoedemonitor Den Haag

Collectieve zorgverzekering

Huishoudens met een minimuminkomen kunnen zich aansluiten bij een collectieve zorgverzekering: De Haagse Zorgverzekering. De gemeente heeft afspraken met de zorgverzekeraar gemaakt en afhankelijk van het gekozen pakket en/of inkomen betaalt de gemeente mee aan de premie en/of het eigen risico van de deelnemer.

In 2018 heeft 70% (5.600 huishoudens) van de huishoudens met een inkomen van 110% met aan het hoofd een 65-plusser gebruik gemaakt van deze regeling (zie tabel 9.11). Voor totaal Den Haag is dit aandeel 54%.

Ooievaarspas

De Ooievaarspas is één van de inkomensondersteunende voorzieningen die de gemeente Den Haag aanbiedt aan leden van minimahuishoudens. Doel van de Ooievaarspas is om mensen met een laag inkomen door middel van kortingen deel te laten nemen aan sportieve, culturele en recreatieve activiteiten.

In 2018 was 84% (6.700 huishoudens) van de 65-plus huishoudens met een inkomen van 110% van het wettelijk sociaal minimum in het bezit van een Ooievaarspas. Voor totaal Den Haag is dit aandeel 77%.

Tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten

De tegemoetkoming voor chronisch zieken en gehandicapten is bestemd voor alle chronisch zieken en gehandicapten met een minimum inkomen. Personen die een aanvraag doen voor deze regeling moeten een Wmo-beschikking, een CIZ-indicatie of een indicatie van de wijkverpleegkundige voor persoonlijke zorg en verpleging hebben. De vergoeding is 125 euro en kan 1 keer per jaar worden aangevraagd.

In 2018 maakten 39% (3.100 huishoudens) van het aantal 65-plus huishoudens met een inkomen van maximaal 110% van het wettelijk sociaal minimum gebruik van deze regeling. Voor totaal Den Haag is dit aandeel 25%.

⁴⁰ Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

10 Communicatie en informatie

Om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen is het van belang dat er goede voorzieningen en activiteiten voor senioren zijn. Belangrijk hierbij is dat ouderen weten dat deze voorzieningen en activiteiten er zijn en bij wie zij voor hulp kunnen aankloppen.

In dit hoofdstuk kijken we naar verschillende aspecten rond communicatie en informatie. Hoeveel ouderen maken gebruik van internet? Waar kunnen Haagse ouderen terecht met vragen? En zijn deze voorzieningen bij ouderen in de buurt?

De gegevens die we in dit hoofdstuk presenteren, zijn grotendeels afkomstig van interne registraties binnen de gemeente en/of registraties van organisaties.

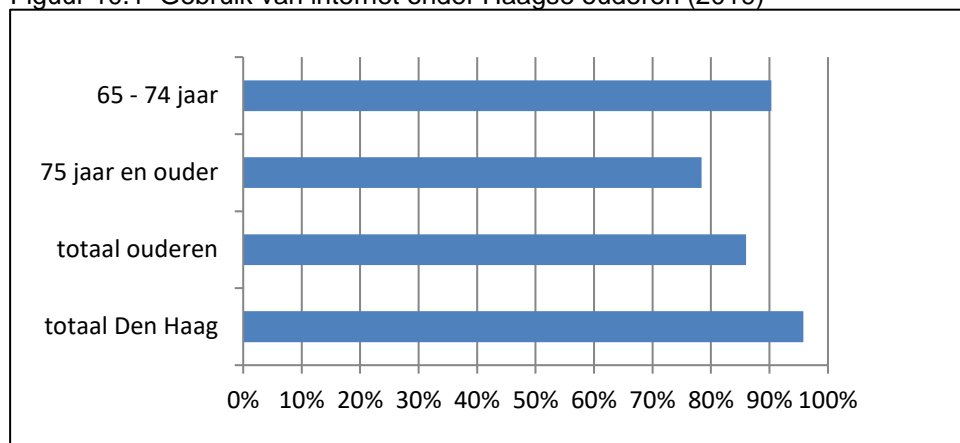
10.1 INTERNETGEBRUIK⁴¹

Er zijn meerdere instanties in Den Haag die informatie en advies aan ouderen kunnen geven en hen kunnen helpen bij bijvoorbeeld het aanvragen van bepaalde voorzieningen. Daarnaast is veel informatie via internet te vinden. Niet alleen over voorzieningen, maar ook over activiteiten in de buurt en mogelijkheden om te participeren.

86% van de Haagse 65-plussers maakt gebruik van internet (zie figuur 10.1). Het internetgebruik onder Haagse ouderen is wel minder dan gemiddeld onder de gehele Haagse bevolking (96%). 75-plussers maken duidelijk minder vaak gebruik van internet (78%) dan 65-74-jarigen (90%).

Over de frequentie van het gebruik van internet onder Haagse ouderen en of dit via een computer thuis is, is niets bekend.

Figuur 10.1 Gebruik van internet onder Haagse ouderen (2019)

Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek 2019

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

Enkele bevindingen m.b.t. communicatie en informatie:

- Er is behoefte aan informatie op papier, zoals een papieren stadsgids of seniorenwijzer.
- De verbinding tussen huisartsen en ouderenconsulenten wordt als belangrijk beschouwd.
- Digitalisering wordt als een belangrijk aandachtspunt gezien door senioren.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

⁴¹ Bron: Inwonersonderzoek Den Haag

10.2 (GESUBSIDIEERDE) VOORZIENINGEN GERICHT OP INFORMATIE EN ADVIES

Haagse senioren hebben meerdere bronnen tot hun beschikking om geïnformeerd te blijven over voorzieningen en activiteiten. Internet, huis-aan-huisbladen en wijkkranten, maar ook familie, vrienden, kennissen en burens kunnen een bron van informatie zijn. Daarnaast zijn er verschillende (gesubsidieerde) voorzieningen in Den Haag die gericht zijn op het geven van informatie en advies.

Stadsdeelkantoren: Advies- en informatiebalies, informatie en hulppunten en Sociaal Raadslieden
In elk stadsdeel van Den Haag is een stadsdeelkantoor te vinden waar inwoners juridisch advies kunnen krijgen en hulp bij het aanvragen van verschillende voorzieningen en hulpmiddelen. De stadsdeelkantoren hebben hiervoor zogenaamde Advies- en informatiebalies of Informatie en Hulppunten ingericht of men kan terecht bij de Sociaal Raadslieden.

In 2019 zijn er ruim 17.000 vragen aan de Sociaal Raadslieden gesteld (zie tabel 10.2). Het is echter niet bekend hoeveel van de hulpvragen van Haagse 65-plussers komen.

Tabel 10.2 Aantal hulpvragen Sociaal Raadslieden (2011 – 2019)

	2011	2013	2015	2017	2019
Aantal hulpvragen Sociaal Raadslieden	22.505	15.127	15.522	21.788	17.404

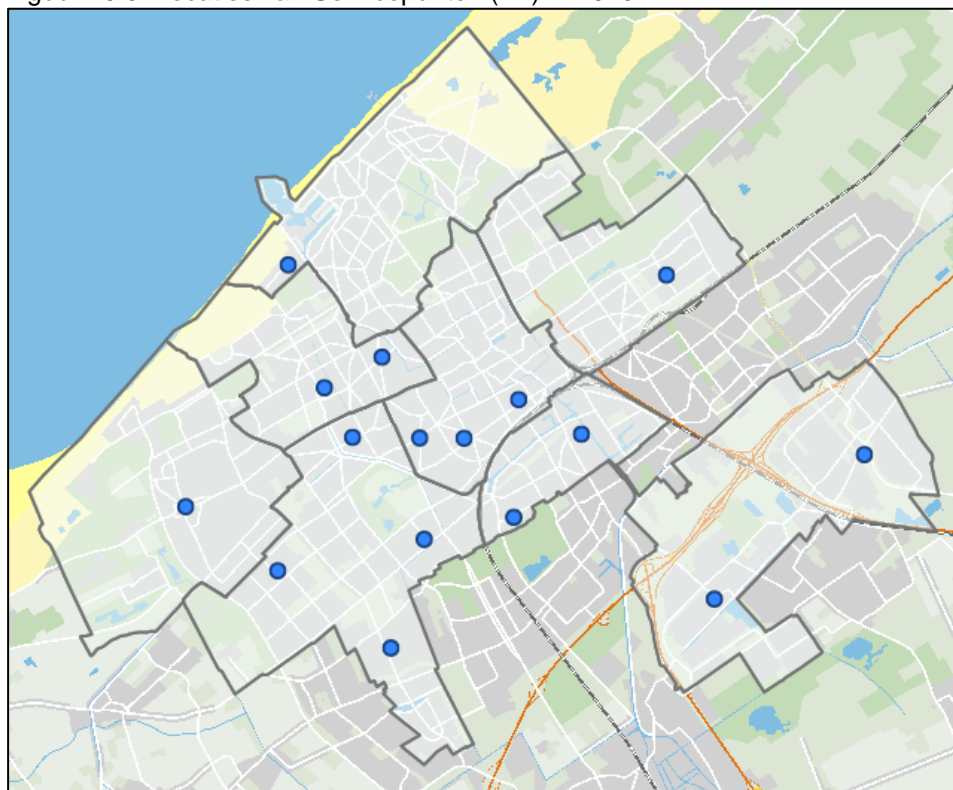
Bron: Gemeente Den Haag, Dienst SZW

Servicepunten (XL)

Ouderen (en andere inwoners van Den Haag) kunnen voor informatie over zaken als wonen, welzijn en zorg ook bij de Servicepunten (XL) terecht. Bij een Servicepunt staan computers die voor algemeen gebruik zijn. Er zijn vrijwilligers die kunnen helpen bij het gebruik van de computer en het invullen van online formulieren. Bij een Servicepunt XL kunnen inwoners ook terecht voor hulp bij de administratie en financiën, hulp bij het vinden van de nodige zorg, ondersteuningsmogelijkheden en voorzieningen, een maatschappelijk werker of een ouderenconsulent, hulp (van burens) in de directe omgeving en hulp bij het vinden van vrijwilligerswerk.⁴²

In september 2020 zijn er in Den Haag 16 Servicepunten (XL). In figuur 10.3 op de volgende pagina zijn deze locaties op de kaart weergegeven.

Figuur 10.3 Locaties van Servicepunten (XL) in 2020

Bron: Sociale Kaart Den Haag, juli 2020

⁴² Bron: www.denhaag.nl

Ouderenconsulenten/Ouderenadviseurs

Bij de ouderenconsulenten/-adviseurs, werkzaam bij de welzijnsorganisaties, kunnen ouderen terecht met allerlei vragen en problemen die spelen rond het ouder worden. De ouderenconsulent/-adviseur informeert en adviseert over diensten en voorzieningen op het gebied van wonen, welzijn en zorg en verwijst de oudere zo nodig door. Daarnaast coördineren zij het werk van vrijwilligers die zich inzetten voor het ouderenwerk.

In 2019 waren er in totaal 28 ouderenconsulenten/-adviseurs in Den Haag (zie tabel 10.4). Samen met vrijwilligers ondersteunen zij ouderen op diverse gebieden en bieden zij diverse diensten aan, zoals signalerende huisbezoeken onder 75-plussers, vrijwillige vervoersdiensten, hulp bij administratie, burenhulpdienst en Welzijn op Recept etc. In tabel 10.4 is een aantal diensten weergegeven en het bereik van deze diensten.

Tabel 10.4 Aanbod en bereik diensten onder coördinatie van ouderenconsulenten/-adviseurs

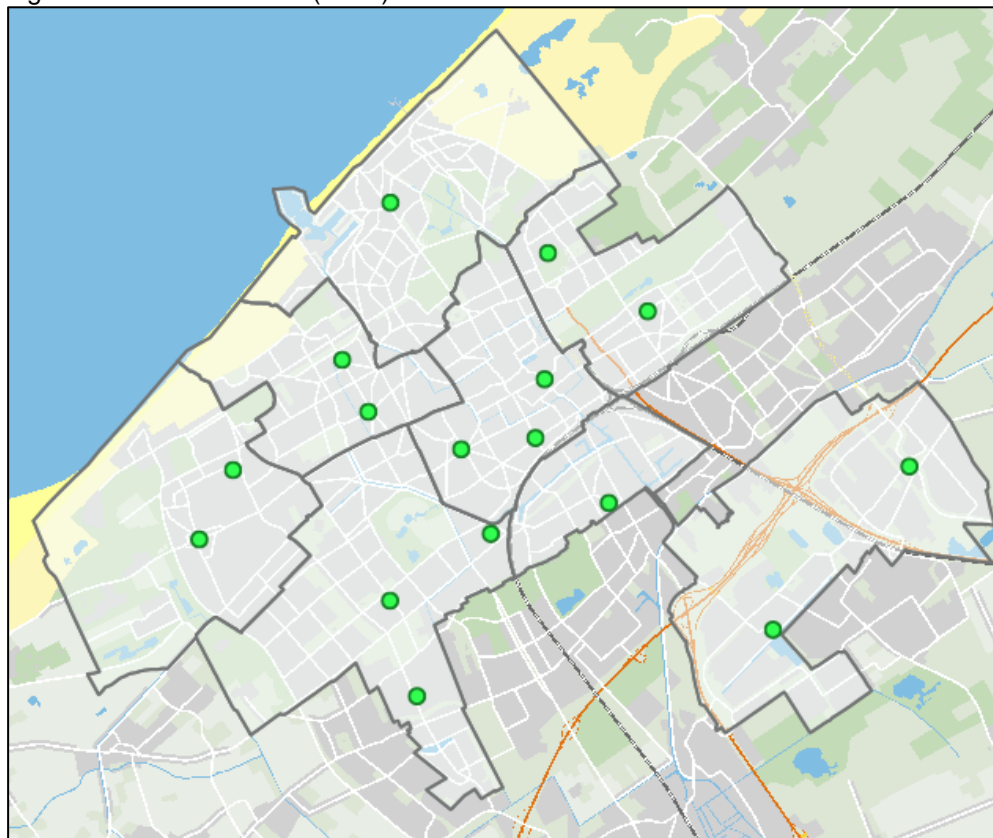
	2016	2017	Medio 2018	2019
Diensten ouderenconsulenten/-adviseurs				
Aantal ouderenconsulenten/-adviseurs	34	33	36	28
<i>Signalerende huisbezoeken 75-plus</i>				
Aantal signalerende huisbezoeken 75-plus	2.133	1.556	851	1.232
<i>Welzijn op recept</i>				
Aantal doorverwezen ouderen Welzijn op Recept	ca. 146	ca. 270	ca. 118	ca. 118

Bron: registraties welzijnsorganisaties

Bibliotheken

Inwoners van Den Haag kunnen ook de in de openbare bibliotheken terecht voor allerlei informatie en activiteiten. Den Haag telt in september 2020 14 openbare bibliotheken en daarnaast nog 2 buurtbibliotheken. Buurtbibliotheken hebben een beperkte collectie en beperkte openingstijden en zijn bedoeld voor minder mobiele ouderen (en kinderen tot en met twaalf jaar). In figuur 10.5 zijn de locaties op de kaart weergegeven.

Figuur 10.5 Locaties van (buurt)bibliotheken in 2020

Bron: website bibliotheekdenhaag september 2020

11 Gemeenschap en gezondheidszorg

Goede gezondheidszorg en voorzieningen zijn noodzakelijk om gezond en zelfstandig te blijven wonen. In de voorgaande hoofdstukken is een aantal voorzieningen reeds de revue gepasseerd. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar het gebruik van professionele zorg en naar het ontvangen van mantelzorg. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Gezondheidsenquête van 2016 en interne registraties binnen de gemeente. Dit is in de tekst en/of met een voetnoot aangegeven. In bijlage 1 vindt u hier meer informatie over.

11.1 PROFESSIONELE ZORG⁴³

In deze paragraaf kijken we naar de ondersteuning die senioren krijgen, als het gaat om gezondheid en de belemmeringen die zij ervaren. Hoe vaak maken zij gebruik van bijvoorbeeld een huisarts of van de thuiszorg? En krijgen zij hulp bij het huishouden of bij de persoonlijke verzorging?

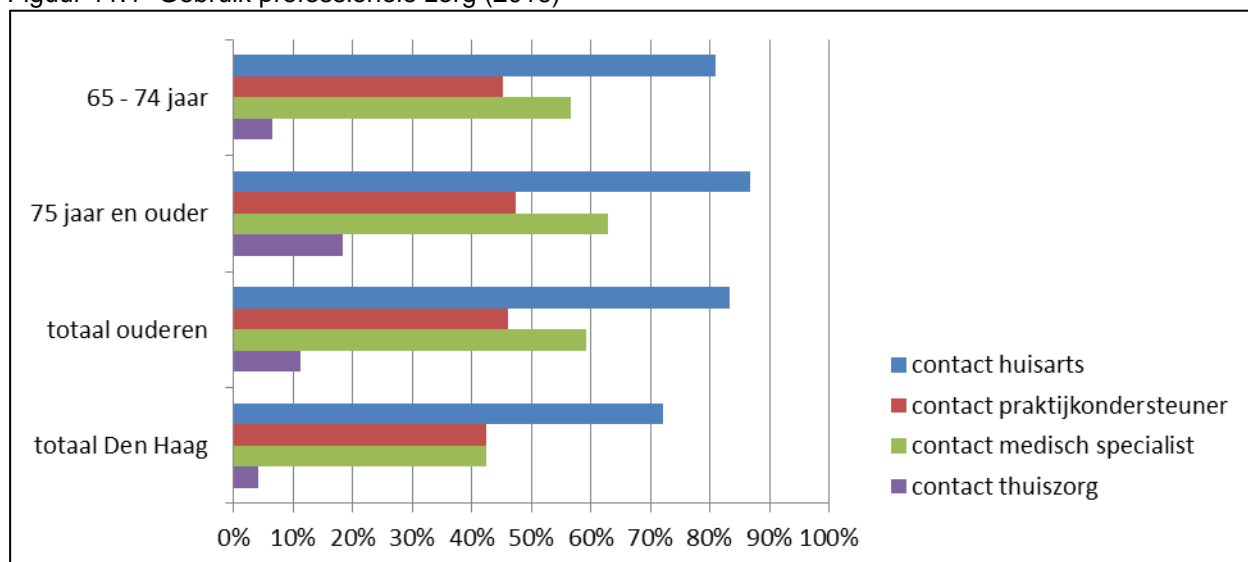
11.1.1 Huisarts, praktijkondersteuner, medisch specialist

Een groot deel van de 65-plussers in Den Haag heeft het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016) contact gehad met de huisarts (83%), een praktijkondersteuner van de huisarts (46%) en/of een medisch specialist (59%) (zie figuur 11.1).

65-plussers hebben vaker contact met de huisarts en een medisch specialist dan gemiddeld. Van alle inwoners van 19 jaar en ouder is 72% het jaar voorafgaand aan het onderzoek bij de huisarts geweest en is 42% bij een medisch specialist geweest.

75-plussers zijn vaker bij de huisarts (87%) en/of medisch specialist (63%) geweest dan 65-74-jarigen (respectievelijk 81% en 57%). Het aandeel ouderen dat contact heeft gehad met de praktijkondersteuner van de huisarts is voor beide leeftijdsgroepen min of meer gelijk.

Figuur 11.1 Gebruik professionele zorg (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

11.1.2 Thuiszorg

11% van de 65-plussers heeft in het jaar voorafgaand aan het onderzoek, minimaal één keer contact gehad met de thuiszorg (wijkverpleegkundige) (zie figuur 11.1). Dit aandeel is hoger dan gemiddeld. Van alle inwoners van 19 jaar en ouder heeft 4% contact gehad met de thuiszorg.

75-plussers hebben vaker contact met de thuiszorg (18%) dan ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar (7%).

⁴³ Bron: Gezondheidsenquête 2016

11.1.3 Hulp bij de persoonlijke verzorging

9% van de Haagse 65-plussers krijgt hulp bij de persoonlijke verzorging. 75-plussers krijgen vaker hulp (14%) dan 65-74-jarigen (5%).

Onder 65-plussers die een beperking ervaren op het gebied van 'algemene dagelijkse levensverrichtingen' is het aandeel dat hier hulp bij krijgt hoger (34%). Dat betekent dus ook dat meer dan de helft van de ouderen die beperkingen ervaren, geen hulp krijgt bij de persoonlijke verzorging. Echter, een groot deel van de 65-plussers die een beperking ervaren, geeft aan geen behoefte aan (extra) hulp te hebben.

Een deel van de hulp bij de persoonlijke verzorging wordt door professionals gegeven, zoals door een professionele instelling. 60% van de 65-plussers die hulp krijgen, krijgt formele hulp. Daarnaast wordt een deel gedaan door informele hulp (58%), bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en vrijwilligers.

11.1.4 Hulp bij het huishouden

34% van de Haagse 65-plussers krijgt hulp in de huishouding. Ook wat betreft huishoudelijke hulp zien we dat 75-plussers daar meer gebruik van maken (51%) dan 65-74-jarigen (22%).

Onder 65-plussers die een beperking ervaren op het gebied van 'huishoudelijke dagelijkse levensverrichtingen' is het aandeel dat huishoudelijke hulp krijgt hoger (72%). Dat betekent dus ook dat een (klein) deel van de ouderen die beperkingen ervaren geen hulp in de huishouding krijgen. De meerderheid van de ouderen met een HDL-beperking heeft geen behoefte aan (extra) hulp.

Ook de huishoudelijke hulp wordt deels door professionals gegeven, zoals door een zorginstelling of via een PGB. 79% van de 65-plussers die hulp krijgen, krijgt formele hulp. Daarnaast wordt een deel gedaan door informele hulp (40%), bijvoorbeeld door de partner, familie, kennissen en vrijwilligers.

Ouderen kunnen bij de gemeente via de WMO huishoudelijke ondersteuning aanvragen. In 2019 zijn er 15.500 cliënten met huishoudelijke ondersteuning (zie tabel 11.2) waarvan twee derde (65%) in de leeftijdscategorie van 65 jaar en ouder. Het aantal gebruikers van huishoudelijke ondersteuning is ten opzichte van 2017 toegenomen en is voornamelijk toe te schrijven aan de stijging van het aantal ouderen dat hiervan gebruik maakt.

Tabel 11.2 Aantal gebruikers WMO huishoudelijke ondersteuning (2017 - 2019)

	2017	2018	2019
Aantal gebruikers huishoudelijke ondersteuning	14.300	14.200	15.500
Aantal gebruikers huishoudelijke ondersteuning 18 tot 65 jaar	4.900	5.200	5.500
Aantal gebruikers huishoudelijke ondersteuning 65-plus	9.300	9.000	10.000
% gebruikers huishoudelijke ondersteuning 65-plus	65%	63%	65%

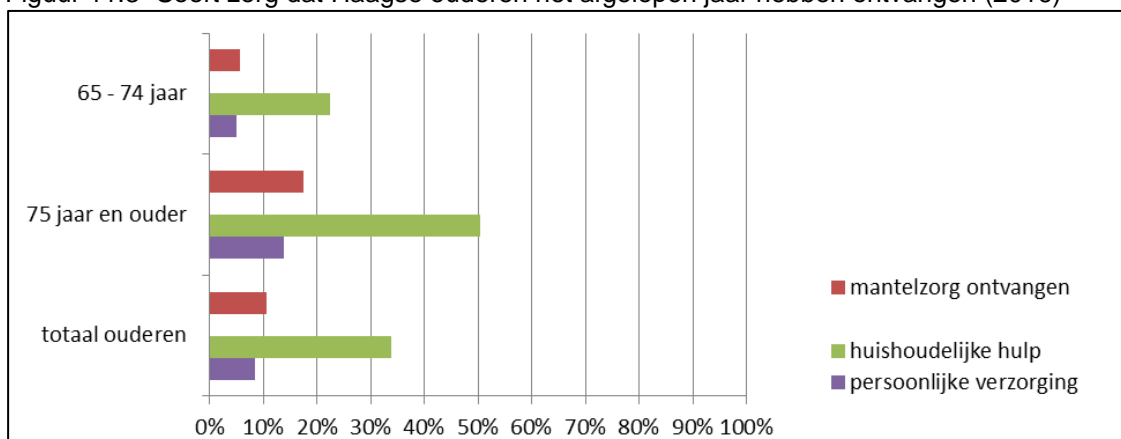
Bron: CBS/ Onderzoek gebruik huishoudelijke ondersteuning in Den Haag

11.2 MANTELZORG⁴⁴

11% van de Haagse 65-plussers geeft aan dat zij, het jaar voorafgaand aan het onderzoek (in 2016), mantelzorg hebben ontvangen (zie figuur 11.3). Dit wil zeggen dat zij regelmatig op vrijwillige basis hulp kregen van iemand in hun omgeving vanwege een chronische ziekte en/of handicap. Onder 65-74-jarigen is het aandeel dat mantelzorg heeft ontvangen kleiner (6%) dan onder 75-plussers (18%).

⁴⁴ Bron: Gezondheidsenquête 2016

Figuur 11.3 Soort zorg dat Haagse ouderen het afgelopen jaar hebben ontvangen (2016)

Bron: GGD Haaglanden, Gezondheidsenquête 2016

Gemiddeld ontvangen ouderen bijna 22 uur per week mantelzorg. Bij 75-plussers lijkt de zorg iets minder intensief (19 uur per week) dan bij jongere ouderen (27 uur per week gemiddeld).

Er is in de Gezondheidsenquête niet gevraagd naar het type zorg en van wie men de zorg krijgt. Uit eerder onderzoek⁴⁵ blijkt dat het vaak gaat om hulp in de huishouding. Het gaat dan bijvoorbeeld om hulp bij het schoonmaken, koken, boodschappen doen, verzorging van huisdieren etc. Ook gaat het relatief vaak om begeleiding, zoals het regelen van zaken, troosten, luisteren, vervoer naar en of begeleiding bij activiteiten/bezoeken buitenshuis, administratie en formulieren invullen, etc.

11.3 AANWEZIGHEID VOORZIENINGEN IN DE ZORG

In deze paragraaf worden vier kaarten met de locaties van voorzieningen op het gebied van zorg gepresenteerd. We noemen alleen de voorzieningen die het meest relevant zijn voor senioren: de huisarts, de apotheek, de fysiotherapeut en de ziekenhuizen.

Volgens de gegevens van de Sociale Kaart Den Haag zijn er in Den Haag in 2020 5 ziekenhuizen, circa 80 apotheken, circa 150 huisartspraktijken en circa 180 praktijken voor fysiotherapie. Per huisartsenpraktijk of praktijk voor fysiotherapie kunnen meerdere huisartsen c.q. fysiotherapeuten werkzaam zijn. In de figuren 11.4 tot en met 11.7 zijn deze locaties weergegeven.

Kader: Bevindingen Atelier SamenKracht / Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Atelier Samenkracht biedt ouderen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In Den Haag zijn diverse ateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad worden besproken.

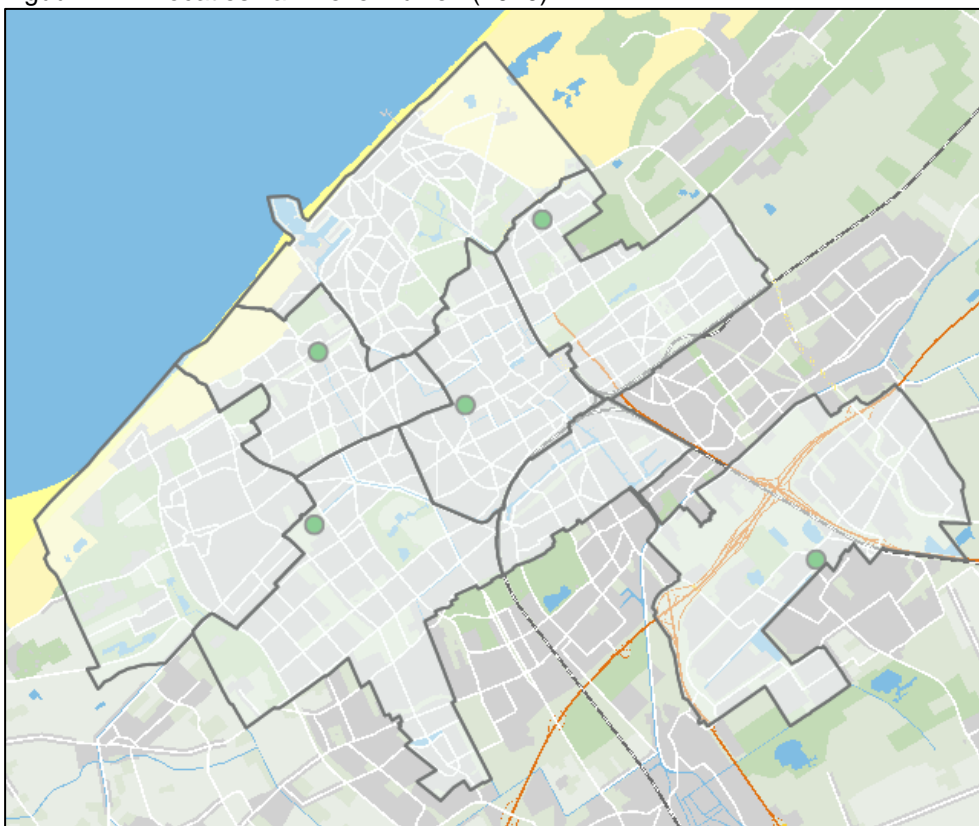
Enkele bevindingen m.b.t. sociale en gezondheidsvoorzieningen:

- Er is behoefte aan plekken om samen te komen voor senioren. Dit kan ook juist op laagdrempelige, onopvallende plekken zoals in winkels.
- Een deel van de senioren zou een periodieke check-up bij de huisarts op prijs stellen, ook om hen voor te bereiden op mogelijk komende ouderdomsklachten.

Bron: Hulsebosch Advies/SamenKracht.Nu (2020)

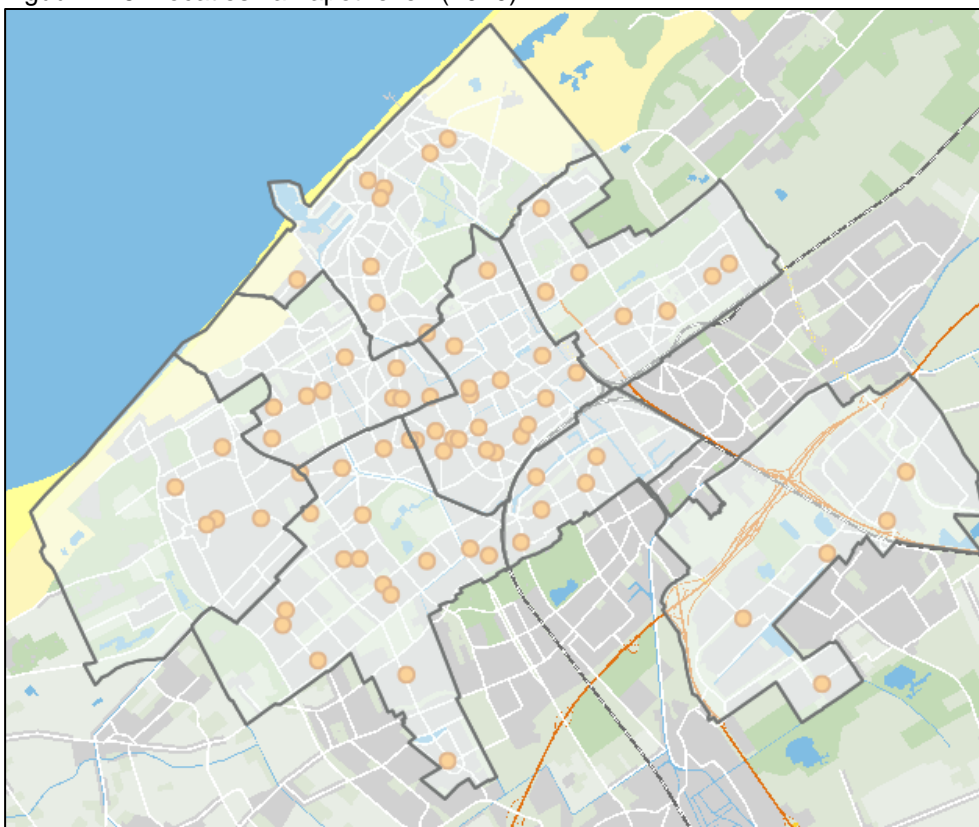
⁴⁵ Bron: Gemeente Den Haag, Inwonersonderzoek

Figuur 11.4 Locaties van ziekenhuizen (2020)

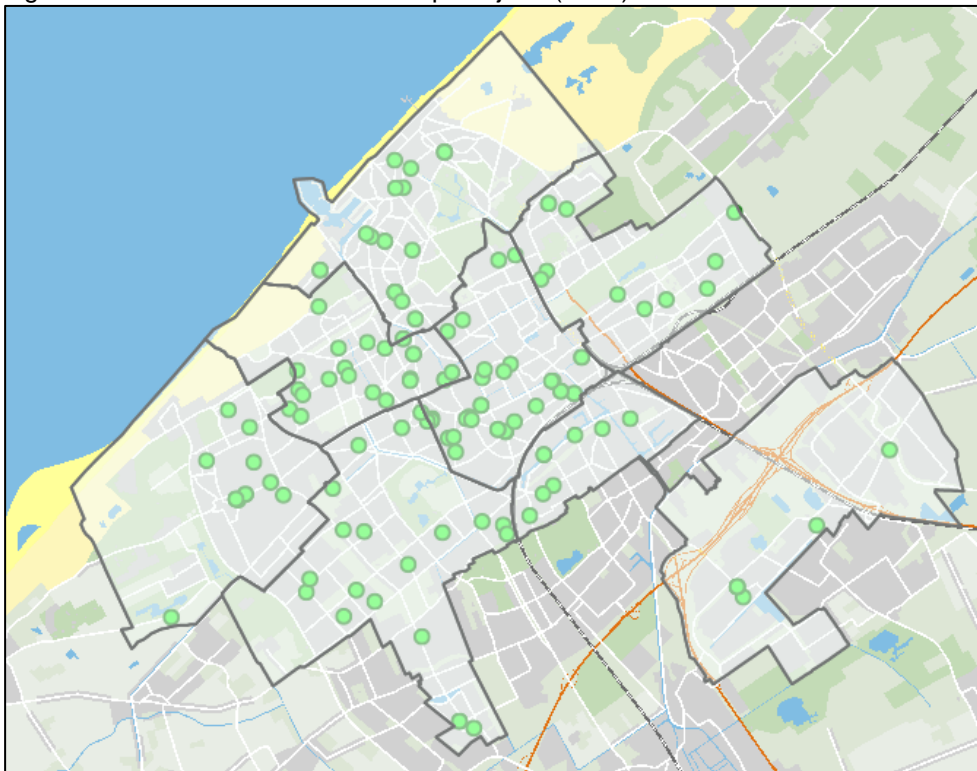
Bron: Sociale Kaart Den Haag

Figuur 11.5 Locaties van apotheken (2020)

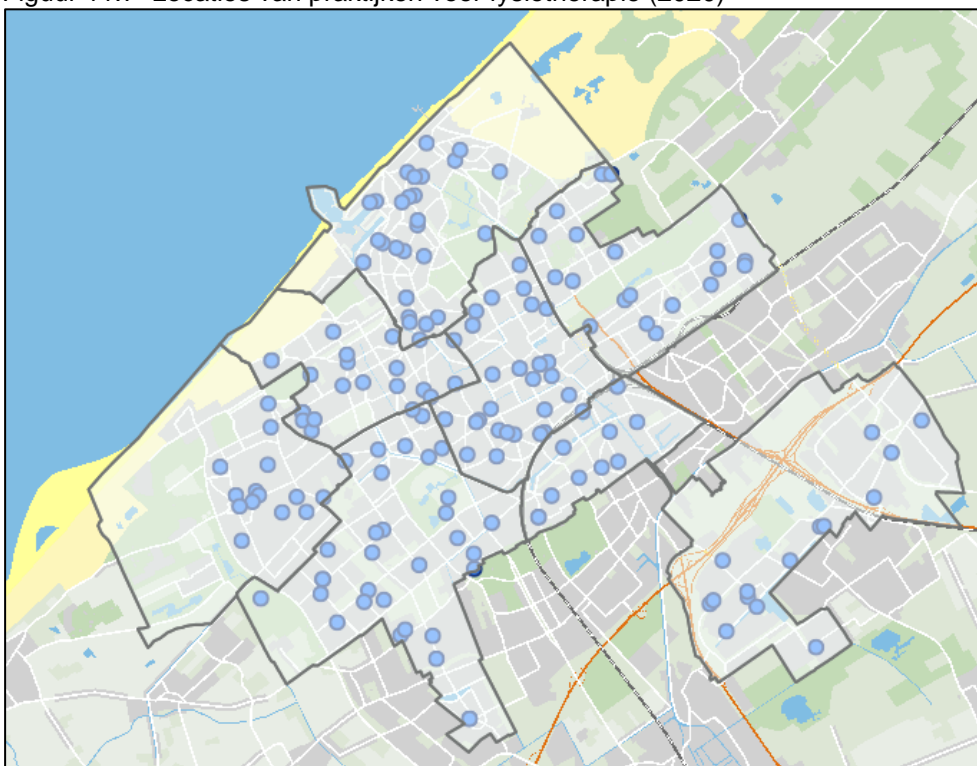
Bron: Sociale Kaart Den Haag

Figuur 11.6 Locaties van huisartsenpraktijken (2020)

Bron: Sociale Kaart Den Haag

Figuur 11.7 Locaties van praktijken voor fysiotherapie (2020)

Bron: Sociale Kaart Den Haag

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van de gebruikte bronnen en onderzoeken

In deze rapportage is een aantal verschillende bronnen en onderzoeken gebruikt om informatie te verzamelen over Haagse ouderen:

- Basisregistratie Personen (BRP),
- Bevolkingsprognoses,
- Armoedemonitor CBS,
- Gezondheidsenquête,
- ODiN,
- Inwonersonderzoek Den Haag,
- Veiligheidsmonitor,
- Sociale Kaart Den Haag
- WoOn,
- Stadsateliers,
- Sentimentanalyse.

Basisregistratie Personen (BRP)

Alle inwoners van Den Haag staan geregistreerd in de Basisregistratie Personen (voorheen de Gemeentelijke Basis Administratie, GBA). In dit bestand zijn alle inwoners opgenomen met daarbij diverse kenmerken, waaronder leeftijd, geslacht, geboorteland, huisadres, etc. Dit bestand wordt door de Dienst Burgerzaken beheerd.

Omdat er elke dag mutaties kunnen plaatsvinden in de BRP is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van zogenaamde 'bevroren' bestanden. Peildatum hierbij is 31 december van ieder jaar; dit wil zeggen dat het bestand de situatie weergeeft op 1 januari (van het volgende jaar).

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit vijf jaren; 2013, 2014, 2016, 2018 en 2020. Als er in de tekst dus een jaartal wordt genoemd, bijvoorbeeld 2020, gaat het dus om de aantallen op 1 januari 2020.

Bevolkingsprognose

Jaarlijks maakt de Dienst Stedelijke Ontwikkeling van de gemeente Den Haag een prognose van de ontwikkelingen in de bevolkingsopbouw, de huishoudenssamenstelling en de ontwikkeling van de bevolking naar etnische groepen.

De prognose wordt gemaakt op basis van inzichten wat betreft demografische kenmerken als geboorte, sterfte, binnenlandse en buitenlandse migratie en op basis van het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling woningbouwprogramma voor de korte termijn. Voor de berekening wordt gebruik gemaakt van een gemeentelijk bevolkingsprognose model (GBPRO) dat ontwikkeld is door de Vereniging van Statistiek en Onderzoek (VSO). Via 'Den Haag in Cijfers' worden de prognoses digitaal beschikbaar gesteld.

In deze rapportage wordt gebruik gemaakt van de prognoses voor de periode 2021-2025. De prognose geeft de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen weer op basis van de huidige inzichten. De gepresenteerde cijfers geven de richting op lange termijn aan. Dat betekent niet dat de cijfers ook jaarlijks precies zo uit zullen komen.

Armoedemonitor

De Armoedemonitor heeft als doel zicht te houden op de ontwikkeling van de omvang en de samenstelling van de doelgroep voor het armoedebelief van de Gemeente Den Haag, inclusief het gebruik van inkomensondersteunende regelingen. Voor het onderzoek worden registraties van verschillende regelingen aan elkaar gekoppeld, zoals bevolkingsgegevens, inkomensgegevens en gebruiksgegevens van voorzieningen. Voorheen werd de Haagse Armoedemonitor in opdracht van de gemeente Den Haag uitgevoerd door KWIZ. In 2020 is de Haagse Armoedemonitor tot stand gekomen door samenwerking met het Urban Data Center Den Haag en het CBS. Hierdoor is vergelijking met de cijfers die gepresenteerd zijn in de vorige edities van de Ouderenmonitor niet mogelijk.

De gegevens die gepresenteerd worden hebben betrekking 2018.

Gezondheidsenquête⁴⁶

De Gezondheidsenquête wordt eens in de vier jaar uitgezet onder een deel van de Haagse bevolking van 19 jaar en ouder die zelfstandig wonen. In de gezondheidsenquête worden vragen gesteld over gezondheid, leefstijl en leefomstandigheden.

De Gezondheidsenquête wordt via internet of schriftelijk afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking (van 19 jaar en ouder die zelfstandig wonen). Om een zo representatief beeld te krijgen, zijn de uitkomsten in de analyses gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten Gezondheidsenquête in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de Gezondheidsenquête voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader op de volgende pagina). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

De gegevens die gepresenteerd worden hebben, evenals in de vorige editie van de Ouderenmonitor, betrekking op 2016.

Onderzoek Onderweg in Nederland (ODiN)

Het Onderzoek Onderweg in Nederland is een landelijk onderzoek dat doorlopend wordt uitgevoerd. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In ODiN wordt het verplaatsingsgedrag van de Nederlandse bevolking onderzocht o.a. naar plaats van herkomst en bestemming, tijdstip waarop het vervoer plaatsvindt, gebruikte vervoermiddelen en motieven voor de verplaatsingen.

Het ODiN is afgenomen via internet, aan de hand van telefonische interviews en aan de hand van persoonlijke interviews onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele bevolking (van 0 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten ODiN in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de ODiN voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader op de volgende pagina). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2018.

Inwonersonderzoek Den Haag

Het Inwonersonderzoek Den Haag (voorheen de Stadsenquête) is een onderzoek dat onder een deel van de Haagse bevolking wordt gehouden. In het Inwonersonderzoek komt een groot aantal actuele beleidsonderwerpen aan bod, o.a. over cultuur, welzijn, jeugd, burgerschap, zorg en sport. Verschillende diensten binnen de gemeente Den Haag leveren input voor de vragenlijst.

Het Inwonersonderzoek bestaat uit een aantal verschillende vragenlijsten en wordt telefonisch of via internet afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking. Niet iedereen krijgt dezelfde vragen. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar stadsdeel, leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele Haagse bevolking (van 16 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten Inwonersonderzoek in deze monitor

In deze rapportage worden een aantal uitkomsten van het Inwonersonderzoek voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

⁴⁶ Voor rapportages zie: <https://gezondheidsmonitor.ggdhaaglanden.nl/>

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit 2016, 2017 en 2019.

Kader: Betrouwbaarheid en nauwkeurigheidsmarges

Bij de diverse onderzoeken die gebruik maken van een steekproef onder de Haagse bevolking moet rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges. Kort gezegd betekent dit dat de uitkomsten die worden gepresenteerd in werkelijkheid een aantal procenten kan afwijken. De mate van nauwkeurigheid neemt af naarmate het aantal respondenten kleiner is. Bij de berekening van de marges wordt doorgaans uitgegaan van 95% betrouwbaarheid. Dit betekent dat als het onderzoek 100 maal herhaald wordt er 95 keer een waarde wordt gevonden die binnen de marges ligt.

Tabel B1.1 Nauwkeurigheidsmarges bij een betrouwbaarheid van 95%

	Percentage (uitkomsten)					
	5% / 95%	10% / 90%	20% / 80%	30% / 70%	40% / 60%	50%
<i>N</i>						
100	4,3	5,9	7,8	9,0	9,6	9,8
200	3,0	4,2	5,5	6,3	6,8	6,9
300	2,5	3,4	4,5	5,2	5,5	5,6
500	1,9	2,6	3,5	4,0	4,3	4,4
700	1,6	2,2	3,0	3,4	3,6	3,7
1000	1,4	1,9	2,5	2,8	3,0	3,1

Veiligheidsmonitor

De Veiligheidsmonitor is een landelijk onderzoek dat jaarlijks wordt gehouden. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In de Veiligheidsmonitor worden vragen gesteld over de beleving van leefbaarheid en veiligheid.

De Veiligheidsmonitor bestaat uit één vragenlijst en wordt telefonisch of via internet afgenomen onder een representatieve steekproef van de Haagse bevolking. Bij het trekken van de steekproef is rekening gehouden met de verdeling naar stadsdeel, leeftijd, sekse en etniciteit om een zo representatief beeld te krijgen van de gehele Haagse bevolking (van 16 jaar en ouder). Om dezelfde reden zijn de uitkomsten ook nog eens (achteraf) gewogen, zodat er uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele populatie.

Gebruik uitkomsten Veiligheidsmonitor in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de Veiligheidsmonitor voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Er worden uitkomsten gepresenteerd uit vier jaren; 2012, 2013, 2015, 2017 en 2019.

De Sociale Kaart Den Haag

De Sociale Kaart Den Haag is er om professionals, inwoners en hun netwerk te helpen hun weg te vinden in de veelheid aan organisaties en hun aanbod op het terrein van welzijn, wonen en zorg. De onderliggende data wordt onderhouden door de gemeente Den Haag in samenwerking met stadspartners en diverse Haagse organisaties.

De gegevens die gepresenteerd worden hebben betrekking op de stand in 2020.

Woononderzoek Nederland (WoOn)

Het Woononderzoek Nederland is een landelijk onderzoek dat eens in de drie jaar wordt uitgevoerd. Ook onder een deel van de Haagse bevolking. In het WoOn worden vragen gesteld over hoe mensen wonen en willen wonen. En kijkt daarbij onder meer naar de samenstelling van huishoudens, de woning, de woonlasten, woonwensen en woonomgeving.

Het WoOn is afgenomen via internet, aan de hand van telefonische interviews en persoonlijke interviews onder een representatieve (a-selectie) steekproef van de Haagse bevolking. De uitkomsten worden (achteraf) gewogen, waardoor zij een representatief beeld geven van de gehele Haagse bevolking van 18 jaar en ouder.

Gebruik uitkomsten WoOn in deze monitor

In deze rapportage worden verschillende uitkomsten van de WoON voor de doelgroep 65-plus gepresenteerd. Het gaat hierbij om de gewogen uitkomsten. De uitkomsten hebben betrekking op personen en niet op huishoudens, zoals doorgaans het geval is bij uitkomsten van het WoOn.

Omdat er gebruik is gemaakt van een steekproef en de uitkomsten gewogen zijn, mogen we ervan uitgaan dat de uitkomsten zo veel mogelijk representatief zijn voor de gehele populatie Haagse ouderen. Wel moet hierbij rekening worden gehouden met de betrouwbaarheid en de nauwkeurigheidsmarges (zie kader). Overigens is het ook van belang om hierbij rekening te houden met het feit dat personen in verpleeg- en verzorgingshuizen (vaak ouderen) niet in de steekproef betrokken zijn.

Vergelijkbaarheid jaren

De gegevens die gepresenteerd worden, hebben betrekking op 2012, 2015 en 2018. Door wijzigingen in de vragenlijst in de loop der jaren is het niet voor alle uitkomsten mogelijk om ook daadwerkelijk drie jaren te presenteren.

Stadsateliers Seniorvriendelijk Den Haag

Voor de Stadsateliers is gekozen voor de methodiek Atelier Samenkracht. Atelier Samenkracht biedt mensen in dialoogbijeenkomsten een podium om hun wensen en mogelijkheden op het gebied van 'meedoen en van betekenis zijn' met elkaar en met vertegenwoordigers van lokale instituties te delen en actief uit te dragen. In de Stadsateliers praten ouderen vanuit hun eigen perspectief en hebben het meer over zichzelf en hun eigen rol, dan over de voorzieningen.

In Den Haag zijn diverse stadsateliers in verschillende wijken georganiseerd waar thema's op het gebied van een seniorvriendelijke stad werden besproken. De stadsateliers zijn gehouden in augustus en september 2020 en hieraan hebben ongeveer 50 senioren deelgenomen.

Gebruik uitkomsten in deze monitor

In deze rapportage worden de verschillende bevindingen gepresenteerd die uit de Stadsateliers zijn voortgekomen.

Sentimentanalyse ouderen.

De analyse van het sentiment rond maatschappelijke thema's is nuttig bij het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van beleid. Hiertoe worden via relevante steekwoorden rond een thema alle meest gebruikte sociale media gescand op een positieve, neutrale dan wel negatieve lading. Gecumuleerd per categorie ontstaat een gekwantificeerd beeld over het sentiment rond een thema.

Voor deze sentimentanalyse is gekozen voor 2 categorieën beeldvorming rond ouderen en hiernaar zijn de signalen op sociale media gemeten en gerangschikt.

Bijlage 2 Demografische kenmerken 55-plus

In deze bijlage zijn de tabellen en figuren zoals in hoofdstuk 2 opgenomen, maar dan voor 55-plussers in Den Haag. De gegevens zijn afkomstig uit de bestanden van de Gemeentelijke Basis Administratie (BRP), Den Haag in Cijfers en uit de bevolkingsprognose opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling.

B3.1 AANTAL 55-PLUSSERS IN DEN HAAG

Tabel B3.1 Aantal 55-plussers in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
Aantal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976	146.222	152.629	160.328
% 55-plus van totale bevolking	24,4%	24,6%	25,1%	25,6%	26,2%	26,42%	27,00%	27,44%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

B3.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Tabel B3.2a Verdeling van de groep 55-plussers naar leeftijd (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
55 – 64 jaar	55.043	55.411	57.554	59.906	63.086	64.529	66.890	69.978
65 – 74 jaar	37.440	39.105	41.592	44.418	46.596	47.974	48.052	49.716
75 jaar en ouder	30.982	31.108	31.718	32.047	33.294	33.719	37.687	40.634
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976	146.222	152.629	160.328
<i>Percentage</i>								
55 – 64 jaar	44,6%	44,1%	44,0%	43,9%	44,1%	44,1%	43,8%	43,6%
65 – 74 jaar	30,3%	31,1%	31,8%	32,6%	32,6%	32,8%	31,5%	31,0%
75 jaar en ouder	25,1%	24,8%	24,2%	23,5%	23,3%	23,1%	24,7%	25,3%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.2b Aandeel 55-plussers van de totale bevolking naar leeftijd

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
<i>Percentage</i>								
55 – 64 jaar	10,9%	10,9%	11,1%	11,2%	11,5%	11,7%	11,8%	12,0%
65 – 74 jaar	7,4%	7,7%	8,0%	8,3%	8,5%	8,7%	8,5%	8,5%
75 jaar en ouder	6,1%	6,1%	6,1%	6,0%	6,1%	6,1%	6,7%	7,0%
Totaal 55-plus	24,4%	24,6%	25,1%	25,6%	26,2%	26,4%	27,0%	27,4%

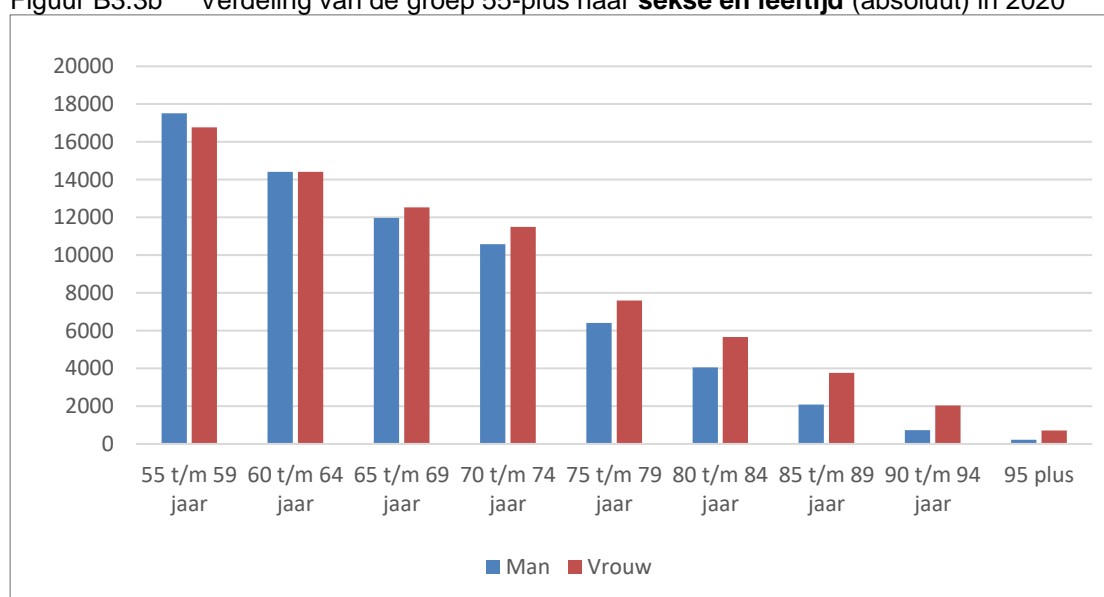
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.3a Verdeling van de groep 55-plus naar **seks** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Mannen	56.558	57.903	61.070	64.275	67.992	69.778	73.253	77.266
Vrouwen	66.907	67.721	69.794	72.096	74.984	76.444	79.376	83.062
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976	146.222	152.629	160.328
<i>Percentage</i>								
Mannen	45,8%	46,1%	46,7%	47,1%	47,6%	47,7%	48,0%	48,2%
Vrouwen	54,2%	53,9%	53,3%	52,9%	52,4%	52,3%	52,0%	51,8%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B3.3b Verdeling van de groep 55-plus naar **seks en leeftijd** (absoluut) in 2020

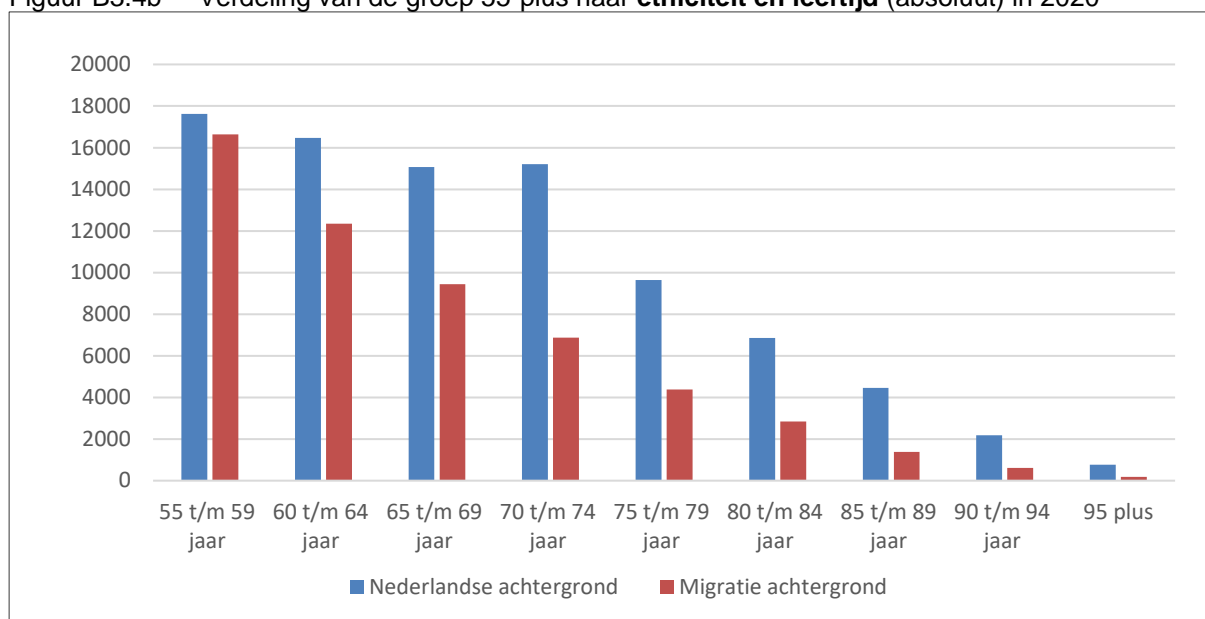
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.4a Verdeling van de groep 55-plus naar **etniciteit** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Nederlandse achtergrond	84.250	84.685	85.848	86.943	88.282	88.903	90.345	92.712
Migratieachtergrond	39.215	40.939	45.016	49.428	54.694	57.320	62.284	67.616
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976	146.222	152.629	160.328
<i>Percentage</i>								
Nederlandse achtergrond	68,2%	67,4%	65,6%	63,8%	61,7%	60,8%	59,2%	57,8%
Migratieachtergrond	31,8%	32,6%	34,4%	36,2%	38,3%	39,2%	40,8%	42,2%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B3.4b Verdeling van de groep 55-plus naar **etniciteit en leeftijd** (absoluut) in 2020

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.5a Verdeling van de groep migrantenoudereden 55-plus naar **herkomstgroep** (absoluut)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Turks	3.027	3.174	3.726	4.325	5.069	5.622	6.348	7.156
Marokkaans	2.818	2.999	3.343	3.743	4.208	4.480	5.038	5.610
Surinaams	9.106	9.670	10.812	11.995	13.202	13.942	15.101	16.197
Antilliaans	1.453	1.520	1.688	1.907	2.155	2.325	2.619	2.905
Indonesisch	8.206	8.325	8.544	8.802	9.071	2.680	3.154	3.779
Oost-Europees	1.317	1.405	1.701	2.015	2.562	9.060	9.107	9.168
Overig niet-westers	4.795	5.195	6.240	7.339	8.650	9.917	10.414	11.056
Overig westers	8.493	8.651	8.962	9.302	9.777	9.294	10.503	11.745
Totaal migrantenoudereden 55+	39.215	40.939	45.016	49.428	54.694	57.320	62.284	67.616

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.5b Verdeling van de groep migrantenoudereden 55-plus naar **herkomstgroep** (procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Percentage</i>								
Turks	7,7%	7,8%	8,3%	8,8%	9,3%	9,8%	10,2%	10,6%
Marokkaans	7,2%	7,3%	7,4%	7,6%	7,7%	7,8%	8,1%	8,3%
Surinaams	23,2%	23,6%	24,0%	24,3%	24,1%	24,3%	24,2%	24,0%
Antilliaans	3,7%	3,7%	3,7%	3,9%	3,9%	4,1%	4,2%	4,3%
Indonesisch	20,9%	20,3%	19,0%	17,8%	16,6%	4,7%	5,1%	5,6%
Oost-Europees	3,4%	3,4%	3,8%	4,1%	4,7%	15,8%	14,6%	13,6%
Overig niet-westers	12,2%	12,7%	13,9%	14,8%	15,8%	17,3%	16,7%	16,4%
Overig westers	21,7%	21,1%	19,9%	18,8%	17,9%	16,2%	16,9%	17,4%
Totaal migrantenoudereden 55+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.6 Verdeling van de groep 55-plus naar **burgerlijke staat** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	62.261	63.173	65.315	67.574	70.444
gescheiden	23.770	24.630	26.397	28.233	29.930
verweduwd / achtergebleven partner	20.437	20.013	19.397	18.741	18.339
anders	16.997	17.808	19.755	21.823	24.263
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976
<i>Percentage</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	50,4%	50,3%	49,9%	49,6%	49,3%
gescheiden	19,3%	19,6%	20,2%	20,7%	20,9%
verweduwd / achtergebleven partner	16,6%	15,9%	14,8%	13,7%	12,8%
anders	13,8%	14,2%	15,1%	16,0%	17,0%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.7 Samenstelling **huishoudens** waarvan het hoofd 55 jaar of ouder is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2021	2023	2025
<i>Aantal</i>								
Eenpersoonshuishouden	48.514	49.233	51.031	52.312	52.954	55.059	57.110	59.793
Samenwonend zonder kinderen	27.760	28.028	28.601	29.312	29.790	30.548	31.393	32.410
Samenwonend met kinderen	7.812	8.197	9.270	10.252	10.983	12.159	13.198	14.328
Eenoudergezin	4.210	4.446	4.903	5.393	5.685	6.253	6.746	7.270
Totaal aantal huishoudens 55+	88.296	89.904	93.805	97.269	99.412	104.019	108.447	113801
<i>Percentage</i>								
Eenpersoonshuishouden	54,9%	54,8%	54,4%	53,8%	53,3%	52,9%	52,7%	52,5%
Samenwonend zonder kinderen	31,4%	31,2%	30,5%	30,1%	30,0%	29,4%	28,9%	28,5%
Samenwonend met kinderen	8,8%	9,1%	9,9%	10,5%	11,0%	11,7%	12,2%	12,6%
Eenoudergezin	4,8%	4,9%	5,2%	5,5%	5,7%	6,0%	6,2%	6,4%
Totaal aantal huishoudens 55+	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

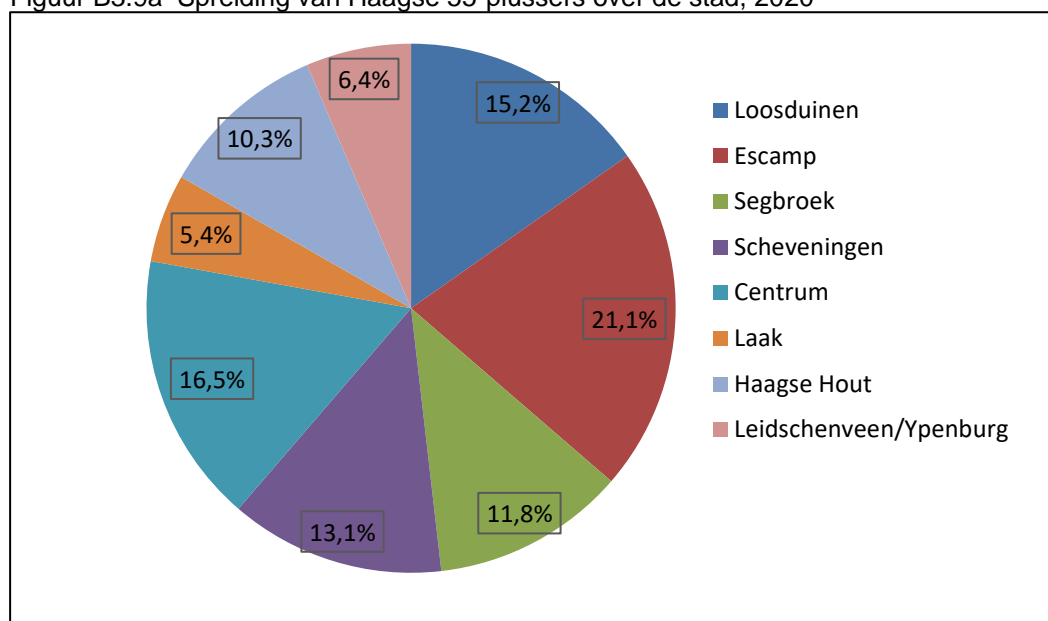
Tabel B3.8 Verdeling van de groep 55-plus naar **woonvorm** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
Zelfstandig	118.761	120.899	126.323	131.362	137.665
Intramuraal	4.704	4.725	4.541	5.009	5.311
Totaal 55-plus	123.465	125.624	130.864	136.371	142.976
<i>Percentage</i>					
Zelfstandig	96,2%	96,2%	96,5%	96,3%	96,3%
Intramuraal	3,8%	3,8%	3,5%	3,7%	3,7%
Totaal 55-plus	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

B3.3 WAAR WONEN HAAGSE OUDEREN?

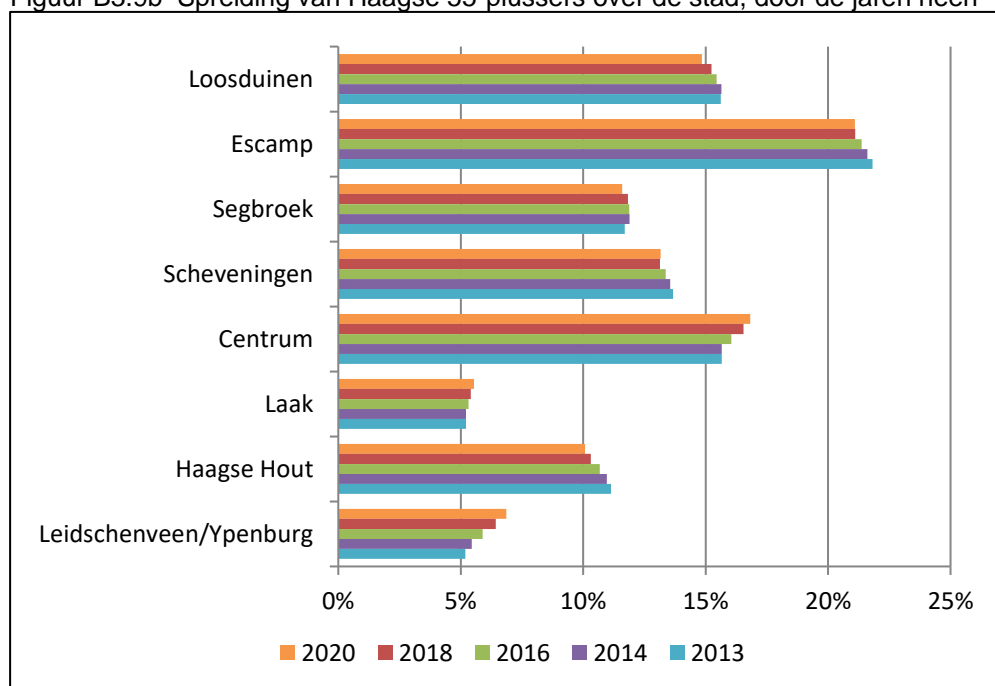
Figuur B3.9a Spreiding van Haagse 55-plussers over de stad, 2020

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B3.9b Spreiding van Haagse 55-plussers over de stad, door de jaren heen

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B3.10 Aandeel 55-plus van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2020

	2013		2016		2018		2020	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	19.280	42,4%	20.210	43,7%	20.777	43,2%	21.230	42,8%
Escamp	26.925	22,7%	27.967	23,0%	28.781	23,1%	30.166	23,5%
Segbroek	14.438	24,0%	15.542	25,5%	16.138	26,2%	16.575	26,6%
Scheveningen	16.881	31,6%	17.492	31,5%	17.914	31,6%	18.815	32,3%
Centrum	19.333	19,5%	21.007	20,6%	22.559	21,6%	24.045	22,6%
Laak	6.444	16,0%	6.961	16,7%	7.372	16,9%	7.929	17,3%
Haagse Hout	13.755	32,5%	13.977	31,3%	14.062	30,8%	14.400	30,6%
Leidschenveen/Ypenburg	6.409	13,6%	7.708	16,0%	8.768	18,1%	9.816	20,2%
Den Haag totaal	123.465	24,4%	130.864	25,1%	136.371	25,6%	142.976	26,2%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Bijlage 3 Demografische kenmerken 80-plus

In deze bijlage vindt u de tabellen en figuren zoals in hoofdstuk 2, maar dan voor ouderen van 80 jaar en ouder in Den Haag. De gegevens zijn afkomstig uit de bestanden van de Gemeentelijke Basis Administratie (BRP), Den Haag in Cijfers en uit de bevolkingsprognose opgesteld door de Dienst Stedelijke Ontwikkeling.

B4.1 AANTAL 80-PLUSSERS IN DEN HAAG

Tabel B4.1 Aantal 80-plussers in Den Haag en aandeel van de totale bevolking

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2019	2021	2023
Totale bevolking	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
Aantal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273	19.694	20.250	21.484
% 80-plus van totale bevolking	3,9%	3,8%	3,6%	3,5%	3,5%	3,6%	3,6%	3,7%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

B4.2 KENMERKEN VAN DE HAAGSE OUDEREN

Tabel B4.2a Verdeling van de groep 80-plussers naar leeftijd (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>								
80 t/m 89 jaar	15.595	15.208	14.878	14.922	15.554	16.028	16.569	17.746
90 t/m 99 jaar	3.815	3.998	3.933	3.782	3.635	3.666	3.681	3.738
100 jaar en ouder	100	109	102	92	84			
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273	19.694	20.250	21.484
<i>Percentage</i>								
80 t/m 89 jaar	79,9%	78,7%	78,7%	79,4%	80,7%	81,4%	81,8%	82,6%
90 t/m 99 jaar	19,6%	20,7%	20,8%	20,1%	18,9%	18,6%	18,2%	17,4%
100 jaar en ouder	0,5%	0,6%	0,5%	0,5%	0,4%			
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.2b Aandeel -plussers van de totale bevolking naar leeftijd

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>								
Totale bevolking (=100%)	506.366	509.682	520.697	533.026	546.335	553.366	565.280	584.304
<i>Percentage</i>								
80 t/m 89 jaar	3,08%	2,98%	2,86%	2,80%	2,85%	2,90%	2,93%	3,04%
90 t/m 99 jaar	0,75%	0,78%	0,76%	0,71%	0,67%	0,66%	0,65%	0,64%
100 jaar en ouder	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%			
Totaal 80-plus	3,9%	3,8%	3,6%	3,5%	3,5%	3,6%	3,6%	3,7%

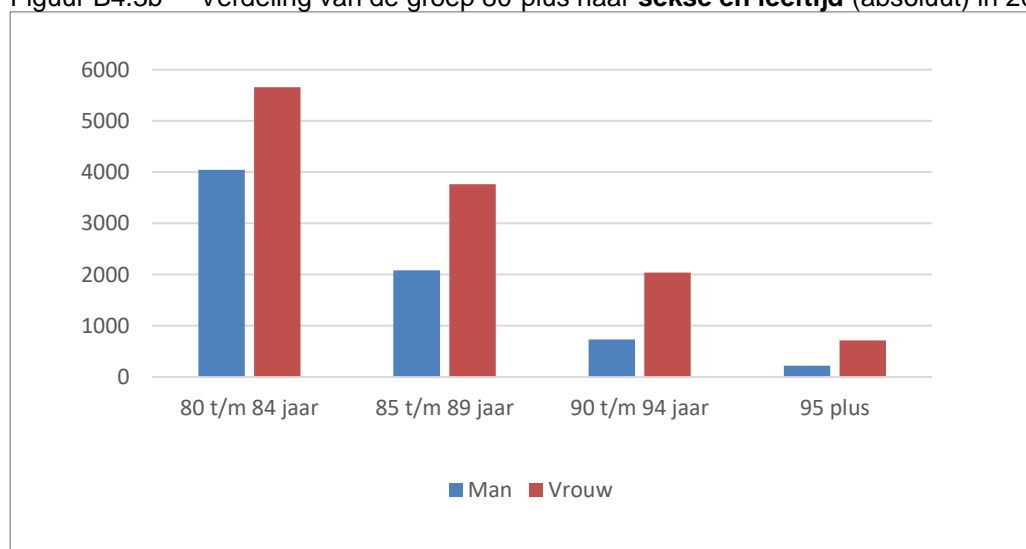
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.3a Verdeling van de groep 80-plus naar **seks** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens					prognose		
	2013	2014	2016	2018	2020	2019	2021	2023
<i>Aantal</i>								
Mannen	6.129	6.199	6.371	6.636	7.091	7.420	7.825	8.494
Vrouwen	13.381	13.116	12.542	12.160	12.182	12.274	12.425	12.990
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273	19.694	20.250	21.484
<i>Percentage</i>								
Mannen	31,4%	32,1%	33,7%	35,3%	36,8%	37,7%	38,6%	39,5%
Vrouwen	68,6%	67,9%	66,3%	64,7%	63,2%	62,3%	61,4%	60,5%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B4.3b Verdeling van de groep 80-plus naar **seks en leeftijd** (absoluut) in 2020

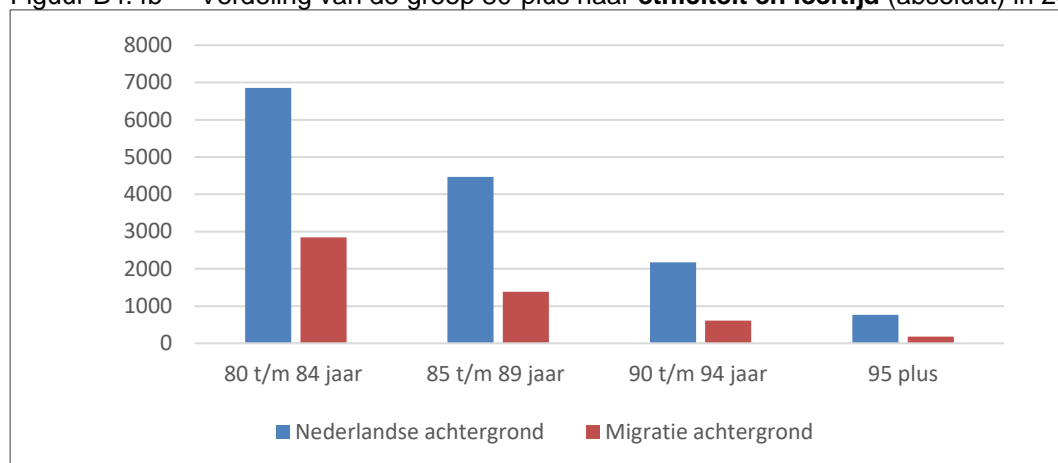
Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.4a Verdeling van de groep 80-plus naar **etniciteit** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
Nederlandse achtergrond	15.814	15.501	14.841	14.332	14.261
Migratieachtergrond	3.696	3.814	4.072	4.464	5.012
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273
<i>Percentage</i>					
Nederlandse achtergrond	81,1%	80,3%	78,5%	76,3%	74,0%
Migratieachtergrond	18,9%	19,7%	21,5%	23,7%	26,0%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B4.4b Verdeling van de groep 80-plus naar **etniciteit en leeftijd** (absoluut) in 2020

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.5a Verdeling van de groep migrantenouderen 80-plus naar herkomstgroep (absoluut)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
Turks	76	104	139	188	247
Marokkaans	63	81	131	185	261
Surinaams	516	538	596	714	868
Antilliaans	48	56	65	91	122
Indonesisch	1.570	1.543	1.465	1.431	1.422
Oost-Europees	99	97	104	107	129
Overig niet-westers	208	219	274	330	397
Overig westers	1.116	1.176	1.298	1.418	1.566
Totaal migrantenouderen 80+	3.696	3.814	4.072	4.464	5.012

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.5b Verdeling van de groep migrantenouderen 80-plus naar **herkomstgroep** (procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Percentage</i>					
Turks	2,1%	2,7%	3,4%	4,2%	4,9%
Marokkaans	1,7%	2,1%	3,2%	4,1%	5,2%
Surinaams	14,0%	14,1%	14,6%	16,0%	17,3%
Antilliaans	1,3%	1,5%	1,6%	2,0%	2,4%
Indonesisch	42,5%	40,5%	36,0%	32,1%	28,4%
Oost-Europees	2,7%	2,5%	2,6%	2,4%	2,6%
Overig niet-westers	5,6%	5,7%	6,7%	7,4%	7,9%
Overig westers	30,2%	30,8%	31,9%	31,8%	31,2%
Totaal migrantenouderen 80+	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.6 Verdeling van de groep 80-plus naar **burgerlijke staat** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	5.353	5.445	5.540	5.796	6.251
Gescheiden	1.940	1.996	2.129	2.334	2.684
verweduwd / achtergebleven partner	10.248	9.951	9.402	8.869	8.539
Anders	1.969	1.923	1.842	1.797	1.799
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273
<i>Percentage</i>					
gehuwd / geregistreerd partner	27,4%	28,2%	29,3%	30,8%	32,4%
Gescheiden	9,9%	10,3%	11,3%	12,4%	13,9%
verweduwd / achtergebleven partner	52,5%	51,5%	49,7%	47,2%	44,3%
Anders	10,1%	10,0%	9,7%	9,6%	9,3%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.7 Samenstelling **huishoudens** waarvan het hoofd 80 jaar of ouder is (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens	
	2018	2020
<i>Aantal</i>		
Eenpersoonshuishouden	10.088	10.144
Samenwonend zonder kinderen	3.354	3.595
Samenwonend met kinderen	126	139
Eenoudergezin	340	349
Totaal aantal huishoudens 80+	13.908	14.227
<i>Percentage</i>		
Eenpersoonshuishouden	72,5%	71,3%
Samenwonend zonder kinderen	24,1%	25,3%
Samenwonend met kinderen	0,9%	1,0%
Eenoudergezin	2,4%	2,5%
Totaal aantal huishoudens 80+	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

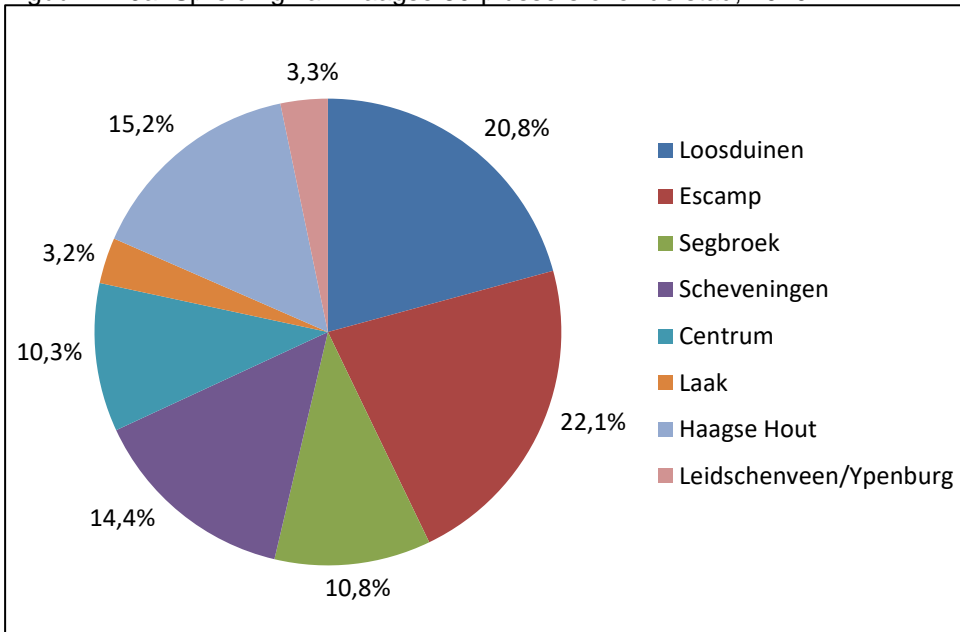
Tabel B4.8 Verdeling van de groep 80-plus naar **woonvorm** (absoluut en procentueel)

	werkelijke gegevens				
	2013	2014	2016	2018	2020
<i>Aantal</i>					
Zelfstandig	16.279	16.089	15.963	15.906	16.362
Intramuraal	3.231	3.226	2.950	2.890	2.911
Totaal 80-plus	19.510	19.315	18.913	18.796	19.273
<i>Percentage</i>					
Zelfstandig	83,4%	83,3%	84,4%	84,6%	84,9%
Intramuraal	16,6%	16,7%	15,6%	15,4%	15,1%
Totaal 80-plus	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2018; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

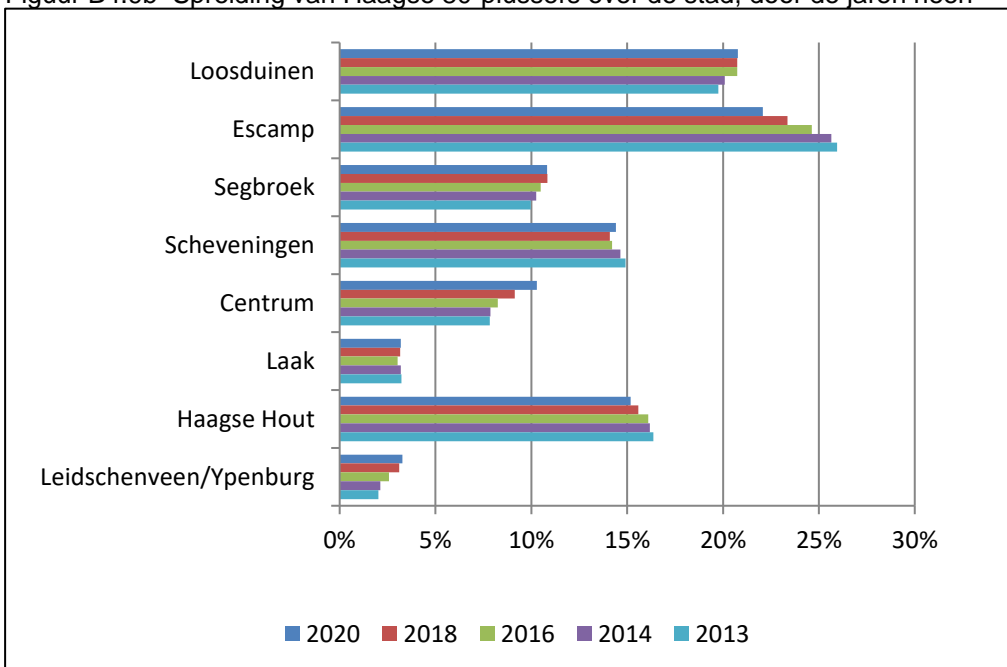
B4.3 WAAR WONEN HAAGSE OUDEREN?

Figuur B4.9a Spreiding van Haagse 80-plussers over de stad, 2020

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Figuur B4.9b Spreiding van Haagse 80-plussers over de stad, door de jaren heen

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020

Tabel B4.10 Aandeel 80-plus van het totaal aantal inwoners per stadsdeel, 2013 – 2020

	2013		2016		2018		2020	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Loosduinen	3.853	8,5%	3.921	8,5%	3.897	8,1%	4.004	8,1%
Escamp	5.062	4,3%	4.657	3,8%	4.392	3,5%	4.255	3,3%
Segbroek	1.945	3,2%	1.984	3,3%	2.036	3,3%	2.087	3,3%
Scheveningen	2.908	5,4%	2.687	4,8%	2.650	4,7%	2.777	4,8%
Centrum	1.527	1,5%	1.560	1,5%	1.716	1,6%	1.981	1,9%
Laak	629	1,6%	573	1,4%	592	1,4%	614	1,3%
Haagse Hout	3.193	7,5%	3.046	6,8%	2.928	6,4%	2.925	6,2%
Leidschenveen/Ypenburg	393	0,8%	485	1,0%	585	1,2%	630	1,3%
Den Haag totaal	19.510	3,9%	18.913	3,6%	18.796	3,5%	19.273	3,5%

Bron: Gemeente Den Haag, BRP 2013-2020; Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling – Den Haag in Cijfers 2020